

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
PEDAGOĢIJAS UN PSIHOĢIJAS FAKULTĀTE
IZGLĪTĪBAS VADĪBAS MAĢISTRA STUDIJU PROGRAMMA

**BĒRNA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI LATVIJAS IZGLĪTĪBAS
IESTĀDĒS**

MAĢISTRA DARBS

Autore: **Oksana Ignatova**
Stud.apl. oi07 004
Darba vadītājs: Prof. Andrejs Geske

RĪGA 2009

ANOTĀCIJA

Maģistra darbā „Bērna tiesības un pienākumi Latvijas izglītības iestādēs” ir apskatīta bērnu tiesību un pienākumu īstenošana valstī.

Darbs sastāv no 7 nodaļām, 14 apakšnodaļām, 10 tabulām, 25 attēliem, 5 pielikumiem, 33 bibliogrāfiskiem avotiem.

Teorētiskajā daļā aprakstīts bērnu tiesību aizsardzības regulējums normatīvajos aktos, normatīvo aktu noteiktās normas un to savstarpēja saistība, kā arī dažādu organizāciju iepriekš veikto pētījumu rezultāti un pedagoģiskais mantojums audzināšanas jautājumos.

Darba mērķis: balstoties uz likumdošanas bāzi un vēsturisku pedagoģisku mantojumu, analizēt autora veiktā pētījuma rezultātus, lai pierādītu, ka audzināšanas process izglītībā ir noteikts nosacījums bērna tiesību nodrošināšanai izglītības iestādē.

Noslēguma daļā ir aprakstīti ieteikumi situācijas uzlabošanai un pedagoģu loma bērnu tiesību un pienākumu īstenošanā izglītības iestādēs.

ANNOTATION

In Master paper „Children rights and duties in the Latvia education establishments” is described children rights and duty implementation in country. The paper includes 7 chapters, 14 subdivisions, 10 charts, 25 images, 5 appendixes and 33 bibliographical indexes.

In the theoretical part are described children rights protective adjustable in normative acts, definite norms of normative acts and its interrelation, as well as findings and pedagogical heritage of several institutional in educational matter. Target: based on a legislative base and historical pedagogical heritage, analyze the author's study results, to prove, that the process of upbringing in education is definite condition for children rights providing in the educational institutions.

In the conclusion part is described suggestions for the improvement of the situation and the role of educator in children rights and duty implementation in educational institutions.

SATURS

DARBĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI	5
IEVADS	6
1. BĒRNA TIESĪBU AIZSARDZĪBAS MĒRĶI UN SUBJEKTI	8
1.1 Vecāku loma bērna tiesību īstenošanā.....	9
1.2 Pedagoģs - bērnu tiesību aizsardzības subjekts	11
2. BĒRNA PAMATTIESĪBU NODROŠINĀŠANA LATVIJAS LIKUMDOŠANĀ	14
2.1 Bērna tiesības uz dzīvību un attīstību (BTAL 7.pants. + IL 55.pants).....	14
2.2 Bērna tiesības uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem (BTAL 10.pants)	15
2.3 Bērna tiesības uz izglītību un jaunradi (BTAL 11.pants).....	17
2.4 Bērna brīvības (BTAL 13.pants)	17
2.5 Bērna tiesības uz aizsardzību no ekspluatācijas. (BTAL 15.pants).....	18
2.6 Bērna tiesību ierobežojumi (BTAL 21.pants.)	19
2.7 Bērna pienākumi.....	20
3. PROBLĒMAS BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBĀ.....	22
4. PRIEKŠLIKUMI SITUĀCIJAS UZLABOŠANAI	26
5. PEDAGOĢISKAIS MANTOJUMS	29
5.1 Eduards Pētersons (1882 - 1958).....	29
5.2 Valdorfa skolas	30
6. UNESCO PĒTĪJUMA REZULTĀTI.....	33
7. PĒTĪJUMS	35
7.1 Pētījuma veikšanas process un izmantotās metodes.....	36
7.2 Mērķauditorijas raksturojums.....	37
7.3 Jelgavas pilsētas skolās veiktās aptaujas pētījuma rezultāti un to analīze	37
SECINĀJUMI	58
PRIEKŠLIKUMI.....	60
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	61
1. pielikums. Bērna tiesību aizsardzības subjektu savstarpēja saistība	64
2. pielikums. VBTAI atzinums par JPP BJLN darbu	65
3. pielikums. Skolēnu aptauja.....	66
4. pielikums. Skolotāju aptauja.....	71
5. pielikums. Vecāku aptauja.....	76
6. pielikums. Pētījuma rezultāti	81

DARBĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

BTAL- Bērnu tiesību aizsardzības likums

CL- Civillikums

IL- Izglītības likums

DL- Darba likums

LAPK- Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss

VBTAI- Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija

IEVADS

Jau 1924.gadā Tautas savienība pieņēma deklarāciju ar pieciem galvenajiem principiem par bērna aizsardzību un labklājību. Deklarācija par bērna tiesībām tika pieņemta ANO 1959.gadā. 1989.gada 20.novembrī Ģenerālajā Asamblejā tika pieņemts teksta galīgais variants. Konvencija tika pieņemta bez nobalsošanas, t.i., neviena valsts nenostājās pret. Pašlaik bērnu konvenciju ir parakstījušas jau 190 valstis. Latvijā konvencija stājās spēkā 1990.gada 2.septembrī. (M. Ingera-Klingvalle „, Solis uz priekšu”, Rīga, 2005, 8.lpp). [1.]1998.gada 22.jūlijā Latvijā stājās spēkā Bērnu tiesību aizsardzības likums.

Kopš 1999.gada darba autore strādā Jelgavas pašvaldības policijā par Bērnu un jaunatnes lietu nodaļas priekšnieci. Galvenais no nodaļas uzdevumiem darbs ar bērniem, kuri neapmeklē skolu, kas, savukārt, viennozīmīgi noved pie likuma pārkāpumiem. Vispusīgi, pilnīgi un objektīvi noskaidrojot katras bērna- mācību stundu kavētāja lietas apstākļus, tika konstatēts, ka cēlonis, kas veicina bērna administratīvo pārkāpumu izdarīšanu ir bērnu tiesību aizsardzības subjektu savu pienākumu nepildīšana. Darba gaitā Jelgavas pilsētas skolās, tikšanās ar citu skolu pedagogiem semināros, konferencēs par bērnu tiesību īstenošanu Latvijā pamanīju, kā diemžēl likumdošanas par bērnu tiesībām un pienākumiem pārzināšanas trūkumi traucē pedagogiem justies aizsargātiem darba apstākļos un kvalitatīvi pildīt savus pienākumus izglītības iestādēs.

Autore savus uzskatus uz šo problēmu izklāsta no administratīvā pārkāpuma pozīcijas.

Administratīvais pārkāpums ir prettiesiska, vainojama (ar nodomu vai aiz neuzmanības izdarīta) darbība vai bezdarbība, kura apdraud valsts vai sabiedrisko kārtību, īpašumu, pilsoņu tiesības un brīvības vai noteikto pārvaldes kārtību (LAPK 9.pants). Šajā kontekstā aicinu ielūkoties uz bērna skolas neapmeklēšanu. Bet bērna skolas neapmeklēšana ir vecāku un pedagogu neuzmanības rezultāts.

Administratīvais pārkāpums atzīstams par izdarītu ar nodomu, ja persona, kas to izdarījusi, ir apzinājusies savas darbības vai bezdarbības prettiesisko raksturu, paredzējusi tās kaitīgas sekas un vēlējusies vai apzināti pieļāvusi šo seku iestāšanos (LAPK 10.pants). Tādi pārkāpumi bērnu tiesību nodrošināšanas sfērā ir reti.

Administratīvais pārkāpums atzīstams par izdarītu aiz neuzmanības, ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespēju, bet vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst, vai arī nav paredzējusi šādu seku iestāšanās iespēju, kaut gan tai vajadzēja un tā varēja tās paredzēt (LAPK 11.pants). Tieši tāda veidā pārkāpumu izdara vecāki atstājot bērna problēmas novārtā, ar to nepildot bērna aprūpes pienākumus.

Ja bērna neaudzināšanu ģimenē sabiedrība attaisno ar vecāku aizņemtību darbā, tad izglītības iestādēs audzināšanas atsavināšana no mācību procesa skaidrojama ar pedagogu neizpratni par bērna tiesībām. Tieši tāpēc gribu savā darbā parādīt likumdošanas bāzi, uz kuru balstās jaunas paaudzes harmoniskās attīstības process, kurā piedalās katrs no mums.

Bērna tiesību garantijas noteiktas Satversmē, Bērnu tiesību aizsardzības likumā, citos likumos un normatīvajos aktos, kā arī Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos. (BTAL 18.pants)

Darba mērķis: balstoties uz likumdošanas bāzi, vēsturisko pedagoģisko mantojumu un empīriskā pētījuma rezultātiem pierādīt, ka audzināšanas process izglītībā ir noteikts nosacījums bērna tiesību nodrošināšanai izglītības iestādēs.

Pētnieciskais jautājums: vai audzināšanas process izglītībā ir noteikts nosacījums bērna tiesību nodrošināšanai izglītības iestādēs, kas garantē labvēlīgus apstākļus bērna attīstībai un drošībai.

1. BĒRNA TIESĪBU AIZSARDZĪBAS MĒRĶI UN SUBJEKTI

Bērnu tiesības un pienākumi tiek aprakstīti Latvijas likumos: Civillikumā, Bērnu tiesību aizsardzības likumā, Izglītības likumā.

Lai bērns varētu realizēt savas tiesības uz dzīvību un attīstību, uz individualitāti, uz privātu dzīvi, personas neaizskaramību un brīvību, uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem, uz izglītību un jaunradi visiem bērna tiesību aizsardzības subjektiem jāpilda savus pienākumus sadarbojoties savā starpā, būt apvienotiem ar vienādiem sabiedrības interesēm atbilstošiem mērķiem.

Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu. Ir pieņemts, ka bērns līdz tam vecumam nav pilnīgi attīstījies fiziski un garīgi. Sakarā ar to viņam, kā nenobriedušai personai, ir vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība. Tāpēc katrs no mums, vienalga kādā statusā mēs nebūtu, ir bērnu tiesību aizsardzības subjekts. Tas nozīme ne tikai uztvert bērnu kā personību: nedrīkst aizskart viņa cieņu un godu, pazemot, mocīt, fiziski sodīt, izturēties cietsirdīgi, - bet arī, un tas ir galvenais- dot bērnam pareizu priekšstatu par pasauli, „audzināt krietnus, godprātīgus cilvēkus- Latvijas patriotus”, sagatavot viņu pastāvīgai dzīvei. Vārds „aizsardzība” attiecībā uz bērnu nozīme rast labvēlīgus apstākļus bērna harmoniskai attīstībai.

1.1. tabula

Bērnu tiesību aizsardzības mērķi un subjekti

BTAL 4.pants: bērnu tiesību aizsardzības mērķi	BTAL 5.pants:bērnu tiesību aizsardzības subjekti
1)sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā; 2)bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu; 3)bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām; 4)bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu; 5)bērna veselības un dzīvības maksimālu aizsardzību , sevišķu uzmanību tam veltot publisku pasākumu, bruņotu konfliktu, ugunsgrēku vai citu ārkārtas situāciju laikā.	1)bērna vecāki (adoptētāji), audžuģimene un aizbildņi; 2)izglītības, kultūras, veselības aprūpes un bērnu aprūpes iestādes; 3)valsts un pašvaldību institūcijas; 4)sabiedriskās organizācijas un citas fiziskās vai juridiskās personas, kuru darbība saistīta ar atbalsta un palīdzības sniegšanu bērniem; 5)darba devēji.

Lai sasniegtu šos mērķus ir nepieciešams, lai visi bērnu tiesību aizsardzības subjekti zinātu un apzinīgi kvalitatīvi pildītu savus pienākumus.

Izskatīsim katra bērna tiesību aizsardzības subjekta pienākumus, tas savstarpējas saistības, iespējamās negatīvas sekas subjektu pienākumu nepildīšanas un kā risināt radušās problēmas.

1.1 Vecāku loma bērna tiesību īstenošanā

Protams, galvenā loma bērna tiesību nodrošināšanā pieder vecākiem, ģimenei.

Vecāku un bērnu savstarpējas tiesības un pienākumi nosaka Civillikuma Ģimenes tiesības.

Līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā (CL 177.p.). Tas nozīme, vecākiem ir tiesības un pienākumi rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Vēlāk, runājot par bērna mācībām skolā, es atgriezīšos pie vecāku pienākuma pārstāvēt bērna intereses.

1.2. tabula

Rūpes par bērnu ir:

Aprūpe	Uzraudzība	Tiesības noteikt dzīvesvietu
Uzturēšana (ēdiens, apģērbs, mājoklis); veselības aprūpe; kopšana; izglītošana; audzināšana	Rūpes par bērna drošību un trešās personas apdraudējuma novēršana	Dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle

Vecākiem ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu (CL 181.pants). To jāsaprot tā, ka šie pienākumi ir abiem vecākiem, bet ja vecāki dzīvo šķirti, tad viņiem jāatturas no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar kādu no vecākiem. „Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, **it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācības, interesēm un sadzīves apstākļiem.**”

No tā izriet, ja vienai pusei tās ir tiesības, tad tam vecākam, ar kuru bērns dzīvo kopā, ir pienākums visu to zināt un nodrošināt bērna garīgu un fizisku attīstību, „pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam” (CL 177.pants). Vecāku apzinīga pienākumu pildīšana dod iespēju bērnam dzīvot mīlestībā un sapratnē, pilnveidoties, harmoniski attīstīties, kā to nosaka ANO Konvencija par bērnu tiesībām.

Valsts nodrošina vecākiem saņemt palīdzību bērna audzināšanas jautājumos. Viņi ir tiesīgi griezties ne tikai bāriņtiesā, sociālā dienestā, bet arī pastāv iespēja konsultēties pie speciālistiem bērna izglītības iestādē (BTAL 26.pants, 66.pants, IL 57.pants), saņemt informāciju jautājumos, kas saistīti ar bērnu izglītošanu, ierosināt izglītības valsts inspektoram veikt pārbaudes izglītības iestādē, ierosināt mainīt pedagogu, ja viņš nepilda Izglītības likumā noteiktos pedagogu vispārīgos pienākumus.

Atbilstoši Civillikuma noteikumiem vecāku pienākumi un tiesības tiek aprakstīti arī Bērnu tiesību aizsardzības likumā un Izglītības likumā.

BTAL 24.pants. Vecāku pienākumi pret bērnu:

- 1) Vecāku pienākums ir rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.
- 2) Vecāku pienākums ir sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un tieksmes.
- 3) Vecāki ir bērna dabiskie aizbildņi (likumiskie pārstāvji). Viņu pienākums ir aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.
- 4) Par vecāku pienākumu nepildīšanu vai aizgādības tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, bērna fizisku sodīšanu, kā arī cietsirdīgu izturēšanos pret viņu vecāki saucami pie likumā noteiktās atbildības.
- 5) Vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem un reliģiskās pārliecības, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai.
- 6) Vecāku pienākums ir neatstāt bērnu līdz septiņu gadu vecumam bez pieaugušo vai personu, ne jaunāku par 13 gadiem, klātbūtnes.

Bērna pienākumi pret sabiedrību pieaug atbilstoši vecumam. Latvijā obligāta ir piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošana pamatizglītības apguvei un pamatizglītības iegūšana vai pamatizglītības iegūšanas turpināšana līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai (IL 4.pants). Un vecākiem to jāņem vērā.

Izglītojamā vecāku pienākumos tagad ietilpst sekojošie (IL 58.pants):

- 1.1. savu spēju un finansiālo iespēju robežās nodrošināt ģimenē bērna izglītošanai, veselībai, attīstībai un sadzīvei nepieciešamos apstākļus;
- 1.2. sadarboties ar izglītības iestādi, kurā mācās bērns, un bērna pedagogiem;
- 1.3. ievērot bērna tiesības.
- 1.4. bērna vecāki ir atbildīgi par to, lai bērns iegūtu obligāto izglītību.

BTAL 24.panta 5.daļa dod atbilstošām institūcijām iespēju motivēt vecākus mainīt savus uzskatus, pakārtot savu dzīvi tādā veidā, lai rastu bērnam labvēlīgus apstākļus vispusīgai attīstībai. Bērns nav vecāku privātīpašums, tāpēc BTAL 51.panta 3.daļa nosaka, kā katrai personai ir pienākums ziņot policijai vai citai kompetentai iestādei par vardarbību pret bērnu. Par neziņošanu vainīgas personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības. Vēlāk, rakstot par pedagoga pienākumiem, es atgriezīšos pie atbildības par neziņošanu.

2005.gada 25.janvārī stājās spēkā LAPK 172.2.pants, pēc kura paredzēta administratīva atbildība par emocionālu un fizisku vardarbību pret bērnu. Ļoti svarīgi informēt sabiedrību ko nozīmē „emocionāla vardarbība”. Speciāli pedagogiem veltīta rokasgrāmata skolotājiem par emocionālu vardarbību pret bērnu „Kā palīdzēt vardarbībā cietušam bērnam”, kuru piedāvā s/o Centrs pret vardarbību bērna un ģimenes atbalstam. (2)

1.2 Pedagoģs - bērnu tiesību aizsardzības subjekts

Pedagoģs- fiziskā persona, kurai ir atbilstošā izglītība, profesionālā kvalifikācija un kura piedalās izglītības programmas īstenošanā izglītības iestādē vai sertificētā privātpraksē (IL 1.panta 16.1.daļa). Tā tad ir bērnu tiesību aizsardzības subjekts, kuram ir gan pedagoga pienākumi, gan bērnu tiesību aizsardzības subjekta pienākumi (BTAL 5.pants).

Pedagoģa vispārīgie pienākumi (Izglītības likuma 51.pants):

- (1) 1) radoši un atbildīgi piedalīties attiecīgo izglītības programmu īstenošanā;
- 2) audzināt krietnus, godprātīgus cilvēkus- Latvijas patriotus;
- 3) pastāvīgi pilnveidot savi izglītību un profesionālo meistarību;
- 4) ievērot pedagoga profesionālās ētikas normas;
- 5) nodrošināt izglītojamo iespējas īstenot savas tiesības izglītības iestādē;
- 6) ievērot bērna tiesības;
- 7) īstenot izglītības programmu sadarbībā ar izglītojamā ģimeni.

(2) Izglītības iestāžu pedagogi ir atbildīgi par savu darbu, tā metodēm, paņēmienu un rezultātiem.

Bērnu tiesību aizsardzības subjektu pienākumi (BTAL 70.pants):

1) Visu bērnu tiesību aizsardzības subjektu pienākums ir jebkurā gadījumā sniegt palīdzību bērnam, kuram tā ir nepieciešama.

2) Bērnam pašam **un citām personām** ir tiesības griezties pēc palīdzības bērna tiesību aizsardzības institūcijas un citas valsts un pašvaldību institūcijās, kuras veic likumā paredzētās darbības, ja bērna tēvs, māte vai cits viņa likumīgais pārstāvis, bērnu aprūpes, izglītības iestādes darbinieks pārkāpj bērna tiesības, izturas pret viņu cietsirdīgi vai kādā citā veidā neievēro bērna tiesības.

Paskatīsimies uz pedagoga pienākumiem ņemot vērā bērna tiesību aizsardzības principu, kā visām darbībām attiecībā uz bērnu prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses (BTAL 6.pants). Izglītības likums nosaka, pildot pienākumus:

- **pedagogam** nodrošināt izglītojamo iespējas īstenot savas tiesības izglītības iestādē; ievērot bērna tiesības; īstenot izglītības programmu sadarbībā ar izglītojamā ģimeni;

- **vecākiem** nodrošināt ģimenē bērna izglītošanai, veselībai, attīstībai un sadzīvei nepieciešamos apstākļus; sadarboties ar izglītības iestādi, kurā mācās bērns, un bērna pedagogiem; ievērot bērna tiesības.

(Skatīt attēlu pielikumā Nr. 1)

Kā redzam, savstarpēja sadarbība ar abpusēju iniciatīvu ir noteikta likumā un ir obligāta. Kā arī jāpiebilst, ka pēc BTAL 66.panta 2.daļas 5.punkta pašvaldības kompetencē jāizglīto vecākus. Tā kā skola ir pašvaldības iestāde, pedagogam, pildot savus pienākumus (IL 51.pants), nav tiesības atstāt bērna problēmas bez uzmanības. Vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem un reliģiskās pārliecības, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai (BTAL 24.panta 5.daļa). Ja vecāki atteicās saņemt pedagoga (speciālistu) konsultācijas vai nepilda viņu rekomendācijas, tas nozīmē, kā vecāki izvairās no savu pienākumu pildīšanas. Par to nekavējoties jāziņo kompetentai iestādei (policijai, bāriņtiesai).

Pēc BTAL 51.panta nepaziņošana par bērna tiesību pārkāpšanu uzskatama par nelikumīgu un amorālu.

Pedagogam, vadoties ar bērna tiesību aizsardzības principu, ir jānovērtē, balstoties uz zinātnes atziņām un uz pieredzes, kas bērnam būs vislabākais. Sevišķi uzmanīgiem jābūt situācijās, kad bērns atstāj skolu, strādājot algotu darbu. Darba likuma 37.pants, aizliedz darba devējam pastāvīgā darbā nodarbināt bērnus, kuri ir jaunāki par 15 gadiem vai kuri līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamatizglītību. Bērns ir pasargāts no jeb kuras eksploatācijas. Novērst bērnu eksploatāciju tādā veidā var tikai pateicoties pedagogu pareizai

rīcībai. Ja vecāki atbalsta bērna algotu darbu mācību laikā, ja darba devējam ir izdevīgi izmantot bērna nekompetenci, tad tikai pedagoga informācija tiesībsargājošām institūcijām palīdzēs bērnam realizēt savas tiesības uz izglītību.

„Izglītības iestādes vadītāja un skolotāja misija ir sekmēt audzēkņa gatavību dzīvesdarbībai, gatavību dzīvot pilnvērtīgu un laimīgu dzīvi reālos apstākļos. Izglītības iestādes vadītājs un skolotājs ir atbildīgi audzēkņa, vecāku, sabiedrības un valsts priekšā par šīs misijas realizāciju”. Skolēna personības attīstības veicināšanā ir skolotāju kompetencē. Skolotājam jāspēj ne tikai konstatēt un prognozēt problēmsituācijas, bet arī rast to risinājumus. Iepazīstinot bērnu ar valdošajām morālajām un garīgajām vērtībām: uzvedības kultūra, pieklājības normas; nacionālā pašapziņa, balstītā uz tautas mentalitāti; godīgums; patriotisms; pilsoniskums; spēja atšķirt labo no ļaunā; higiēnas nepieciešamība; skaistuma izjūta, estētika,- pedagogam jāsadarbojas ar ģimeni. Sadarbības metodes un paņēmienus skolotājs izvēlas brīvi, ar nosacījumu, ka tas veicina noteiktas audzēkņa īpašības, spējas un prasmes. (*Juris Stabiņš, „Izglītības iestādes vadītāja un skolotāja misija”, Rīga, izdevniecība „Vārti”, 1998*) (3)

Vācijas zinātnieki Ulrihs Barkholcs un Hanss Ginters Homfeldts apgalvo: „Ja vēlies izmēģināt pedagoģisku koncepciju, vispirms jānoskaidro praktiskā situācija, galveno uzmanību pievēršot adresāta vēlmēm” (Barkholcs, Homfeldts, 2004,81). (28, 85.lpp.)

Bērnu tiesību aizsardzības likuma īpatnība ir tas, ka likuma objekts ir bērns- nepilngadīgā persona. Ir aizsargājamās viņa dzīvība, veselība, attīstība, kas ir atkarīgi no katra pieauguša cilvēka. Radot labvēlīgus apstākļus bērna tiesību realizācijai, mēs veidojam drošu sabiedrību. Nedrīkst jaukt tiesības ar visatļautību. Šis likums ir paredzēts, lai veicinātu katra bērnu tiesību aizsardzības subjekta atbildības par sabiedrības nākotni sajūtu, nevis bērna gribas izpildei. Pēc Jāņa Birzkopa, Dr. paed., teiktā, jāattīsta bērna spējas. „Zināšanas bez intelektuālām spējām būs pasīvas. Svarīgākas par zināšanām ir intelektuālās spējas- tās nenoveco nekad.” (27)

2. BĒRNA PAMATTIESĪBU NODROŠINĀŠANA LATVIJAS LIKUMDOŠANĀ

Bērna pamattiesības ir aprakstīti Bērnu tiesību aizsardzības likuma II. nodaļā, Izglītības likuma 3.pantā (Tiesības uz izglītību), 55.pantā (Izglītojamā tiesības), kā arī Civillikumā un Darba likumā. Minot bērna tiesības, gribu pievērst uzmanību tam, ka bērna tiesības var realizēt tikai tad, ja visi bērnu tiesību aizsardzības subjekti, kurus es minēju augstāk, apzinīgi pildīs savus pienākumus.

2.1 Bērna tiesības uz dzīvību un attīstību (BTAL 7.pants. + IL 55.pants)

Katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvības un attīstības aizsardzību. Ievērojot šo pantu, valstī eksistē medicīniskās un sociālās aprūpes struktūras, izglītības iestādes. Izglītības likums paredz izglītojamā tiesības uz valsts vai pašvaldību apmaksātu pirmsskolas izglītības, pamatzglītības un vidējās izglītības ieguvu; mācību un audzināšanas procesā brīvi izteikt un aizstāvēt savas domas un uzskatus; izglītošanas procesā izmantot izglītības iestāžu telpas, bibliotēkas un citas informācijas krātuves, lasītavas, mācību līdzekļus; saņemt stipendijas, kredītus, pabalstus un cita veida materiālo palīdzību Ministru kabineta noteiktajā kārtībā; saņemt valsts un pašvaldības apmaksātu profilaktisko veselības un stomatoloģisko aprūpi un neatliekamo medicīnisko palīdzību izglītības iestādē; ierosināt izveidot izglītības iestādes pašpārvaldi un piedalīties tās darbībā atbilstoši šīs iestādes nolikumam vai satversmei un pašpārvaldes nolikumam; piedalīties sabiedriskajā darbībā; saņemt informāciju par visiem ar izglītošanos saistītiem jautājumiem; uz personiskās mantas aizsardzību izglītības iestādē. Kā redzam, bērna attīstībai labvēlīgie apstākļi ir paredzēti likumdošanā. Bet reālajā dzīvē to jānodrošina vecākiem un arī citiem bērna tiesību aizsardzības subjektiem.

Ja vecāki nepietiekoši rūpējas par bērnu, to nedrīkst atstāt bez uzmanības. Vecāku nolaidība- bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana- ir administratīvais pārkāpums, par kuru ir paredzēta atbildība pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 173.panta. Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgas un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam). Bērna aizsardzība ir realizējama ne tikai ar darbību, kura veicina bērna attīstību, bet arī ar katra pienākumu ziņot policijai vai citai kompetentai iestādei par bērnu, kurš ir noziedzīga nodarījuma, ekspluatācijas, seksuālas izmantošanas, vardarbības vai jebkādas citas nelikumīgas, cietsirdīgas vai cieņu aizskarošas

darbības upuris (BTAL 51.pants). Par neziņošanu vainīgas personas saucas pie likumā noteiktās atbildības.

Vecākiem, pildot savus pienākumus, pārstāvot bērna mantiskajās un personiskajās attiecībās, jāaizstāv, ievērojot taisnīguma principu, bērna likumiskās intereses gan privātos konfliktos, gan izglītības iestādē, gan kādā citā situācijā. Rūpējoties par bērna attīstību, vecākiem arī ir tiesības ierobežot bērna brīvības.

Pēc Izglītības likuma 57.panta vecākiem ir tiesības:

1. izvēlēties pirmsskolas izglītības un pamatizglītības iestādi, kurā bērns iegūst izglītību, ņemot vērā bērna vēlmes;
2. ierosināt izveidot izglītības iestādes pašpārvaldi un piedalīties tās darbībā atbilstoši šīs iestādes nolikumam vai satversmei un pašpārvaldes nolikumam;
3. slēgt ar izglītības iestādi līgumu par bērna izglītošanu un aprūpi izglītības iestādē;
4. saņemt informāciju jautājumos, kas saistīti ar bērnu izglītošanu;
5. ierosināt izglītības valsts inspektoram veikt pārbaudes izglītības iestādē;
6. ierosināt mainīt pedagogu, ja viņš nepilda šajā likumā noteiktos pedagogu vispārīgos pienākumus;
7. īstenot citos normatīvajos aktos noteiktās tiesības bērna izglītošanas nodrošināšanā.

Pedagogam, pildot savus pienākumus izglītības iestādē, pamanot, ka vecāku gribas izpausmes attiecībā uz bērnu fiziski vai garīgi **varētu** kaitēt bērna turpmākajai attīstībai, jāmudina vecākus mainīt savus uzskatus. Vecākiem ir pienākums sadarboties ar bērna pedagogiem, pildīt viņu rekomendācijas. Par vecāku atteikšanu sadarboties ar pedagogiem vai pildīt viņu rekomendācijas nekavējoties jāziņo kompetentai iestādei (policijai, bāriņtiesai).

2.2 Bērna tiesības uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem (BTAL 10.pants)

1. Bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte.
2. Bērnam ar fiziskiem un garīgiem traucējumiem ir tiesības arī uz visu, kas nepieciešams viņa speciālo vajadzību apmierināšanai.
3. Bērnam ir tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu.

Šajā pantā vecākiem un pedagogiem jāpievērš uzmanību vārdiem „labvēlīga vide”. Labvēlīgai videi jābūt gan mājās, gan izglītības iestādē, gan sabiedrībā. BTAL 47.pantā ir noteikti pamatnoteikumi bērna aizsardzībai no negatīvas sociālās vides ietekmes. Tie noteikumi ir valsts institūciju un pašvaldību, fizisko un juridisko personu pienākums. Lai mazinātu negatīvas sociālās vides ietekmi, valsts sociālās politikas uzdevums ir veidot labvēlīgu kultūrvidi un popularizēt veselīgu dzīvesveidu. BTAL 48. un 49. panti nosaka bērna aizsardzību no smēķēšanas un alkoholisko dzērienu, narkotisko, psihotropo, toksisko un citu apreibinošu vielu lietošanas. Bērnam nedrīkst būt pieejami materiāli, kuros propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika, pornogrāfija un kuri rada draudus bērna garīgajai attīstībai, neatkarīgi no to izpausmes veida, pārradīšanas ierīces un atrašanās vietas (BTAL 50.pants).

Bet kas notiek ģimenē? Vecāku pārmērīga alkohola lietošana, konflikti ģimenē negatīvi ietekme bērna attīstību. Antra Skujiņa atzina: „ Vecāki, kas pazemo un sit savu bērnu, veicina viņā agresivitātes rašanos, nevarēdams atriebties vecākiem, bērns pazemos un sitīs kādu citu”. (23)

Bērna tiesības uz labvēlīgiem dzīves apstākļiem neievērošanu ģimenē var pamanīt gan iedzīvotāji (kaimiņi), kā bērna tiesību pārkāpšanas liecinieki, gan izglītības iestādes pedagogi, saskatot emocionālās vardarbības pazīmes bērna uzvedībā vai ārējā izskatā. Un, ja iedzīvotājiem par to jāziņo policijai (policija pēc apstākļu noskaidrošanas ziņo bāriņtiesai un sociālajam dienestam), tad skolai sākumā jāizmanto savi rezervi: klases audzinātājs, sociālais pedagogs, psihologs mudina vecākus labot situāciju, sniedz konsultācijas, piedāvā rekomendācijas un risinājumu veidus. Bet ja vecāki atteicas no sadarbības, skolai jāziņo policijai par vecāku bērna aprūpes pienākumu nepildīšanu.

Svarīgi informēt vecākus par bērna tiesībām uz pastāvīgu dzīvesveidu. Bieži mainot mājokli, bērnam mainās draugu loks, klasesbiedru un skolotāju kolektīvs. Tas traucē bērna attīstībai. Nedrīkst aizliegt vecākiem mainīt dzīvesvietu, bet, ņemot vērā, ka bērna intereses ir prioritāras, tieši pedagogs var mudināt vecākus ievērot bērna tiesības. Sevišķi pedagoga palīdzība ir nepieciešama bērnam, kuru vecāki dzīvo šķirti. Skola ir pašvaldības izglītības iestāde. Pašvaldības kompetencē bērna tiesību aizsardzībā ietilpst vecāku izglītošana (BTAL 66.panta 2.daļas 5.punkts). Ņemot vērā bērna tiesību aizsardzības subjektu pienākumus pēc BTAL un IL, tādā veidā sadarbība starp vecākiem un pedagogiem būtu nepieciešama bērnu tiesību nodrošināšanā un īstenošanā.

2008.gada 11.decembrī, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (VBTAI), rīko diskusiju „Konfliktsituāciju risku mazināšanas iespējamie risinājumi bērnu un vecāku savstarpējās attiecībās”.

Diskusija tiek rīkota, lai veicinātu savstarpējo izpratni starp vecākiem un bērniem, un rastu iespējamās problēmas risinājumus, tostarp kur vecākiem meklējama palīdzība izveidojošos konfliktsituāciju gadījumos.

VBTAI 2008.gadā veica skolēnu, skolotāju un vecāku aptauju, kuras dati liecina, ka skolēnu, skolotāju un vecāku attiecībās pietrūkst savstarpējās sapratnes. Vienlaikus apkopotā informācija pēc inspekcijas rīkotās akcijas „Vecāku uzticības tālrunis” parāda, ka vecākiem ir nepietiekamas zināšanas un prasmes nevardarbīgās disciplinēšanas jautājumos.

Diskusijā aicināti piedalīties bērnu tiesību speciālisti, izglītības un sociālā darba profesionāļi, kā arī skolēnu pašpārvalžu, sabiedrisko organizāciju un mediju pārstāvji. (29)

2.3 Bērna tiesības uz izglītību un jaunradi (BTAL 11.pants)

Bērna tiesības uz izglītību un jaunradi jāizskata saistībā ar Izglītības likumā norādītām vecāku un pedagogu pienākumiem. Gan pedagogiem, gan vecākiem jādara visu, lai veidotu bērnam motivāciju mācīties, rādot viņam priekšstatu par izglītības vērtību. Katram bērnam ir tiesības saņemt bezmaksas vidējo un pamatizglītību. Lai uzlabotu valsts valodas zināšanu uzlabošanu pie mazākumtautībām piederošo personu vidū 2004.gada 1.septembrī Saeima pieņēma Grozījumus Izglītības likumā par to, ka mācību satura apguve valsts valodā tiek nodrošināta ne mazāk kā trijās piektdaļās no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā. (22)

2.4 Bērna brīvības (BTAL 13.pants)

1. Bērnam ir tiesības brīvi izteikt savas domas, šajā nolūkā saņemt un sniegt jebkāda veida informāciju, tiesības tikt uzklautam, kā arī tiesības uz apziņas un ticības brīvību. Bērna reliģisko piederību nosaka vecāki.
2. Bērnam ir tiesības uz biedrošanās brīvību tiktāl, ciktāl tas neapdraud viņa veselību un dzīvību.
3. Bērnam ir tiesības piedalīties pašpārvaldē izglītības, kultūras un sporta jomā. Jebkurās citās jomās, kas skar bērna intereses, bērna viedoklim veltāma pienācīga vērība atbilstoši viņa vecumam un briedumam.

Kā redzam, bērna brīvībām ir nosacījumi. Izteikt savas domas un viedokļus bērnam, kā jebkurai pilsonim, drīkst tādā veidā, lai neaizskārtu citu cilvēku cieņu, neiztraucētu sabiedrisku kārtību, ievērojot sabiedrībā pieņemtas normas, ievērojot savus pienākumus. Nav pieļaujami, manipulējot ar šo pantu, aicināt bērnus piedalīties mācību laikā pieaugušo politiskās spēlēs, kā bija darīts kustībā par skolas reformu krievu skolās.

Runājot par bērna reliģisko piederību, kuru nosaka vecāki, jāatceras arī to, ka vecāku gribas izpaušmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem un reliģiskās pārliecības, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai. Šajā jomā grūti noliegt pedagogu milzīgu lomu.

Šā panta otru daļu var piemērot arī attiecībā uz sabiedriskām organizācijām. Minētajā panta trešā daļa nosaka, kā bērna brīvības ir ierobežotas ar bērna vecumu un nobriedumu. Bērna „gribu” nav likums. Tāpēc likums nosaka bērna tiesības uz informāciju par viņa tiesībām un pienākumiem (BTAL 19.pants) un to paskaidrojumu. Piedaloties skolas pašpārvaldē, skolēni varētu lemt, piemēram, par piemērotu apģērbu mācību laikā (pārmērīga kosmētikas lietošana un diskotēku varianta pāri atklātas meiteņu apģērbi), lai veicinātu vienādus apstākļus mācībām gan meitenēm, gan zēniem.

Pedagogiem kopā ar vecākiem jāveido un jānostiprina bērnam sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas, kuru pamatā ir cieņas pilna attieksme pret citu cilvēku tiesībām (LAPK 1.pants).

2.5 Bērna tiesības uz aizsardzību no ekspluatācijas. (BTAL 15.pants)

1. Bērnam ir tiesības būt pasargātam no ekonomiskas ekspluatācijas, no nodarbināšanas bīstamos vai viņa veselībai, fiziskajai, psihiskajai vai tikumiskajai attīstībai kaitīgos apstākļos, nakts darbā vai tādā darba laikā, kas kavē viņa izglītošanos.

2. Bērnam ir tiesības būt pasargātam no fiziskas un garīgas ekspluatācijas, no seksuālas ekspluatācijas un pavedināšanas, kā arī no citiem ekspluatācijas veidiem, kas jebkā varētu viņam kaitēt.

Pamatojoties uz šo pantu, bērna skolas neapmeklēšanai nevar būt attaisnojums, ka algotais darbs vai bērna pienākumi mājās (saimnieciskie darbi, mazu brāļu, māsu pieskatīšana). Darba likuma 37.pants aizliedz darba devējam pastāvīgā darbā nodarbināt bērnus, kuri ir jaunāki par 15 gadiem vai kuri līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamatizglītību. Tāpēc bērna darba attiecības nav noformēti atbilstoši likuma prasībām. Strādājot neoficiāli, bērns nav pasargāts. Kādos apstākļos viņš strādā? Vai būs izmaksāta alga? Naivi cerēt, ka informāciju par tādu bērnu var saņemt no viņa darba kolēģiem vai no viņa vecākiem. Visa atbildība gulstas uz pedagoga sirdsapziņu. Ja darbs liedz bērnam iegūt pamatizglītību un vecāki to atbalsta, pedagogam par to jāziņo kompetentai iestādei.

2.6 Bērna tiesību ierobežojumi (BTAL 21.pants.)

1. Bērna paša drošības un aizsardzības interesēs bērna tiesību īstenošanu var pakļaut tādiem ierobežojumiem, kas noteikti ar likumu un nepieciešami nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju tikumības un veselības aizsardzībai un citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai.

2. Par šādiem ierobežojumiem bērnam ir jāsaņem paskaidrojumi, tiklīdz viņa tiesības tiek ierobežotas.

Ar šo pantu valsts dod uzticības avansu katram bērnu tiesību aizsardzības subjektam, kā ņemot vērā, ka bērna intereses ir prioritāras, meklējot individuālo pieeju, bērnam būs izskaidrotas viņa tiesību ierobežojumi, ar to radot bērnam pareizu priekšstatu par pasauli, par cilvēku savstarpējām attiecībām, kuri balstās uz savstarpēju cieņu. Šajā kontekstā skatoties uz skolotāja misiju, izcili ir saprotami vārdi „audzināt krietnus, godprātīgus cilvēkus- Latvijas patriotus”. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā lasām (4, 24.lpp.): **audzināšana**

- Plašā izpratnē- mērķtiecīgi organizēts cilvēkdarbības process, kas virzīts uz sociālās kultūras pieredzes nodošanu no paaudzes paaudzei, un jaunās paaudzes vērtīborientāciju un pašregulācijas veidošanu un garīguma izkopšanu. Audzināšanas procesā veidojas un attīstās nozīmīga personības attieksme pret cilvēku, cilvēka darbu, kultūras vērtībām, dabu, sabiedrību, valsti. Tas nodrošina iespēju kļūt par pilntiesīgiem sabiedrības locekļiem, pašiem noteikt savu dzīvi, rīcību un būt atbildīgiem par to.
- Šaurā izpratnē- pieauguša cilvēka darbība, kuras nolūks ir bērna (jaunieša) attīstības vadīšana vēlamā virzienā, gādājot, rūpējoties par viņu, **mācot, izglītojot** dzīvei vajadzīgās praktiskās iemaņas, iesaistot konkrētās sabiedriskās dzīves situācijās, veidojot viņam iekšējās izaugsmes nosacījumus.

Godātais Skolotājs Šalva Amonašvili grāmatā „Pārdomas par humānu pedagoģiju” dod mums cerību. Skolotājus ir miljoni. Jā skolotājs, pildot savus pienākumus, ievēros humāno attiecību normas (labdarība, līdzjūtība, savstarpējas saprašanās, personības cieņa un aizsardzība, likumība un likumkārtība) un ar to mudinās audzēkņus attīstīties humānisma garā, tad sabiedrībā būs pieņemts, ka skola- nav ēka, tas ir cilvēku dzīves veids. (5, 60.lpp)

Veicinot apstākļus bērna tiesību īstenošanai ģimenē, izglītības iestādē, sabiedrībā, būs panākts tas, ka bērns, izjutot sevi kā tautas vērtību, apzinīgi realizēs savas tiesības un bez grūtībām brīvprātīgi pildīs savus pienākumus gan mājās, gan pret sabiedrību.

2.7 Bērna pienākumi

Civillikums nosaka bērnam, kamēr viņš dabu no saviem vecākiem uzturu, klausīt vecākus, strādāt mājas darbi bez tiesības prasīt par to kādu atlīdzību, ja vien tā viņiem nav noteikti apsolīta.

2.1. tabula

Bērna pienākumi

Bērnu tiesību aizsardzības likums	Izglītības likums
<p>22.pants.</p> <p>1) Bērnam ir pienākums atbilstoši savam vecumam apkopt sevi un piedalīties mājas darbos.</p> <p>2) Bērnam jāizturas ar cieņu pret saviem vecākiem un citiem ģimenes locekļiem.</p> <p>23.pants.</p> <p>1) Bērns ir pilntiesīgs sabiedrības loceklis. Viņa pienākumi pret sabiedrību pieaug atbilstoši vecumam.</p> <p>2) Bērnam ir pienākums mācīties atbilstoši savai fiziskajai un garīgajai attīstībai. Mācību laikā viņam jāievēro izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumi.</p> <p>3) Bērnam atkarībā no viņa vecuma un brieduma pakāpes ir pienākums sargāt savu veselību.</p> <p>4) Bērnam jāizturas ar cieņu pret valsti, tās simboliem un jāievēro likumi.</p> <p>5) Bērnam jāievēro sabiedrībā pieņemtie uzvedības noteikumi. Bērns nedrīkst, izmantojot savas tiesības, aizskart citu bērnu un pieaugušo tiesības un likumīgas intereses.</p> <p>6) Bērnam ir pienākums saudzīgi izturēties pret apkārtējo vidi.</p>	<p>54.pants.</p> <p>Izglītojamā pienākumi:</p> <p>1) iegūt pamatizglītību;</p> <p>2) ievērot izglītības iestādes nolikumu vai satversmi un iekšējās kārtības noteikumus;</p> <p>3) ar cieņu izturēties pret valsti un sabiedrību.</p>

Sapratni par pienākumiem jāveido bērna vecākiem. Vecāku uzmanības trūkums atspoguļojas bērna uzvedībā, kā arī bērna ārējā izskatā. Nesaņemot pietiekamu uzmanību ģimenē, bērnam nav izveidotas iemaņas apkopt sevi un piedalīties mājas darbos, labas attiecības ar vecākiem iztrūkst. Pedagogam jāredz bērna problēmas un laicīgi jāpieņem mērus bērna tiesību aizsardzībā, pieaicinot vecākus mainīt savus uzskatus bērna audzināšanas jautājumos (BTAL 24.panta 5.daļa, IL 51.pants).

Sadarbība starp bērnu tiesību aizsardzības subjektiem ir nepieciešama audzināšanas procesa ietvaros, lai veicinātu atbilstošas vērtību sistēmas nostiprināšanu bērnā. Šāda sadarbība palīdz bērnam saprast un uzņemties atbildību par sevi un savu rīcību, kā arī apzināties savu, kā personības, vērtību sabiedrībā.

Lai veicinātu sadarbību starp bērnu tiesību aizsardzības subjektiem, kura ir bērnu tiesību nodrošināšanas garants, ar Bērnu un ģimenes lietu ministrijas atbalstu ir uzsākts semināru cikls par ģimenes vērtību Latvijas sabiedrībā, kā arī uzsākts unikāls projekts nesekmīgo skolēnu problēmu risināšanai. (11)

3. PROBLĒMAS BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBĀ

Augstāk minētajos daļās autore parādīja Latvijas likumdošanas normatīvo aktu saistību. Tas nezināšana vai apzinīga neizpilde noved pie nopietnām problēmām ne tikai izglītības iestādēs, bet arī visā sabiedrībā.

Organizācija „Glābiet bērnus”- Latvijas NVO Bērnu tiesību tīkla prezidējošā organizācija- veica bērnu aptauju visos Latvijas novados, pilsētas un lauku skolās, lai noskaidrotu problēmas (2004./2005.), kuras attiecas uz maznodrošinātiem un nabadzīgiem bērniem (4/5 ģimeņu ar bērniem dzīvo zem adekvāta iztikas minimuma). 1394 aizpildītas anketas, no tām bērnu- 1061, pieaugušo- 333. Bērnu sniegtās atbildes norāda, ka

52% bērnu trūkst pietiekoši vai kvalitatīvas pārtikas;

44% bērnu mājās trūkst labiekārtotība;

39% bērnu nav pieejama iespēja pietiekami izmantot ārsta pakalpojumus;

52% bērnu nav iespējams iegādāties kvalitatīvus medikamentus;

63% bērnu trūkst iespēju apmeklēt pasākumus;

55% bērnu trūkst iespēju nodarboties interešu pulciņos;

80% pieaugušo bieži lieto alkoholu;

44% skolēnu pazīst vismaz dažus, bet 7% skolēni pazīst daudzus bērnus, kuri nespēj apgūt mācību vielu;

53% bērnu trūkst mācību līdzekļu;

50% bērnu pazīst dažus, bet 29% pazīst daudz skolēnu, kuri nevēlas mācīties;

63% bērnu atzīst, ka viņiem nav piemērota apģērba. (20)

Nav pedagogu kompetencēs risināt minētās problēmas, bet nedrīkst atstāt bez uzmanības, jo tās kaitīgi ietekmē bērna garīgu un fizisku attīstību. Vai bērnam no maznodrošinātas ģimenes nav jāmacās? Vai vecāki, kuri strādājot atstāj bērnu novārtā, ir labāki par alkoholiķiem? Tāda pozīcija ir amorālā. Pildot savus pienākumus skolā, pedagogam, pamatojoties uz Izglītības likuma 51.pantu, jāveic sadarbību ar ģimeni; pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 66.panta 2.daļas 5.punktu, jāizglīto vecākus izglītības jautājumos, jo pēc Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24.panta 5.daļas- vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var uzlikt ierobežojumus, ja ir konstatēts, ka tās garīgi vai fiziski varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai.

Par bērna tiesību neievērošanu, vienalga kāda iemesla dēļ, nekavējoties jāziņo atbilstošām institūcijām (bāriņtiesai, policijai).

SIA „AC Konsultācijas” 2007.gada pētījuma „Ielas bērni Latvijā. Situācija un priekšlikumi tās uzlabošanai” ietvaros lielāka uzmanība ir pievērsta problēmbērniem un riska faktoriem, kas var ietekmēt bērnu fizisko, garīgo un psiho- emocionālo attīstību, jo arvien vairāk bērnu paliek bez izglītības, pieaug bērnu kriminalitāte. Pētījuma secinājumi balstās uz Rīgas, Daugavpils, Liepājas un Jūrmalas pašvaldību speciālistu un nevalstisko organizāciju ekspertu viedokļiem, kā arī uz pieejamiem statistikas datiem un iepriekš veiktajiem pētījumiem.(12)

Sociālajās zinātnēs tiek uzskatīts par ģimenes galveno funkciju nodrošināt tās locekļus ar aizsardzību, saskarsmi jeb komunikāciju, drošību un socializāciju. Ģimenē bērni apgūst sabiedrībā pastāvošās pamatnormas- pieņemamu uzvedības modeli un vērtības, izpratni par to, kas ir labi un kas ir slikti. (12)

Kā arī sabiedrībā īpaša, pozitīva funkcija tiek piešķirta izglītībai.” Jauniešu izglītošana un valdošo vērtību un ideālu nodošana no paaudzes paaudzē palīdz uzturēt sabiedrībā pastāvošo sociālo kārtību. Skolas un izglītības iestādes eksistē, lai bērnus pieradinātu pie sabiedrībā vadošajām vērtībām, un tāpat tām piemīt arī sociālās kontroles funkcija. Izglītība tāpat kā reliģija, ģimene un tiesu sistēma ir viens no institūtiem, kas palīdz uzturēt sabiedrībā stabilitāti.” (12)

Izglītība, kā kapitālieguldījums, nes peļņu nākotnē. Šis kapitāls palielinās bērnībā, skolas gados un uzsākot darba gaitas. Kapitāls nav konkurētspējīgs, ja zināšanas, komunikāciju prasmes, profesionālā sagatavotība neatbilst mūsdienu prasībām. Jaunatni jāgatavo ekonomiskai un sociālai darbībai. Tāpēc izglītībai ir liela nozīme. Izglītība ir viens no drošības garantiem, jo palīdz samazināt saslimstību, mirstību, paplašina iespējas, uzlabo strādājošo dzīves kvalitāti un veicina demokrātiju.(12)

Latvijas likumdošanā ir dotas iespējas izglītības un tautas attīstības četriem galvenajiem virzieniem:

- panākt, lai kvalitatīva izglītība, īpaši pamatizglītība, speciālā izglītība un profesionālā apmācība, būtu pieejama visiem;
- cīnīties ar analfabētismu, kura apkarošana ir viens no tautas attīstības priekšnoteikumiem;
- veicināt jauno cilvēku neformālo izglītošanos;
- ievest un pilnveidot tādu mācību plāna saturu, lai mācības veicinātu lielāku atbildību un informētību par saistību starp iedzīvotājiem un ilgtspējīgu attīstību.

Ir vairāki normatīvie akti, kas ir vērsti uz bērnu dzīves kvalitātes uzlabošanu: Bērnu tiesību aizsardzības likums, koncepcija Valsts ģimenes politika, LR MK apstiprinātās pamatnostādnes Bērniem piemērota Latvija, LR MK noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu

apmēru bērnam, utt., tomēr bērnu stāvokli Latvijā jāturpina uzlabot. Tas ir sociālo dienestu darba uzlabošana, sociālo pedagogu iesaistīšana problēmsituāciju risināšanā skolās, skolotāju darba kvalitātes uzlabošana. Protams, tas ir atkarīgs gan no atalgojuma, gan no katra konkrētā darbinieka attieksmes pret saviem pienākumiem un vēlmēm palīdzēt. Bet, pēc aptaujāto speciālistu viedokļa, šobrīd Latvijā bieži vien skola atgrūž problēmbērnus.

Pētījumos 1997.- 2002.g. tika konstatēts, ka Latvijā noris kardinālas pārmaiņas sociālajā, izglītības un veselības sfērā, bet jāatzīst, ka 2007.gadā sociālekonomiskās problēmas ir tikai pastiprinājušies: sabiedrībā valda nedrošības sajūta, turpinās sabiedrības noslāņošanās, pieaug maznodrošināto ģimeņu skaits. Kā rezultātā „ielas bērnu” skaits strauji pieaug.

UNICEF termina definējumā „bērni īpaši grūtos apstākļos” izdalīja četras kategorijas:

- strādājošie bērni;
- ielas bērni;
- novārtā atstātie bērni;
- bruņotos konfliktos iesaistītie un dabas katastrofās cietušie bērni.

Latvijā „ielas bērns” ir jebkurš zēns vai meitene, kuram iela (tās vārda visplašākajā nozīmē, ieskaitot neapdzīvotas ēkas, pamestas zemes) ir kļuvusi par viņa ierasto mājokli un/ vai iztikas avotu un par kuru atbildīgie pieaugušie viņu nepietiekami aizsarga, uzrauga un vada.

Šiem bērniem ir vāja saikne ar ģimeni. Viņi neapmeklē skolu vai apmeklē neregulāri. Kā rezultātā „izkrītot no sistēmas”. Nav pieaugušo cilvēku- vecāku, skolas vai sociālo labklājības institūciju, ar kuriem viņiem būtu saistošas attiecības. Ielas bērni ir viegli pakļaujami eksploatācijai un iesaistāmi prostitūcijā, noziedzīgās darbībās. Iela ar saviem likumiem atstāj dziļu ietekmi bērna vērtīborientācijā un noved bērnu pie antisociālas un prettiesiskas rīcības.

12- 14 % no visiem notiesātajiem sastāda jaunieši vecumā no 14 līdz 17 gadiem. Tātad ir nepieciešams uzlabot preventīva darba kvalitāti nepilngadīgo noziedzības ierobežošanai.

SIA „AC Konsultācijas” 2007.gada pētījumā „Ielas bērni Latvijā. Situācija un priekšlikumi tās uzlabošanai” Latvijas lielajās pilsētās tika konstatēti līdzīgās problēmas.

Daugavpilī faktori, kas traucē veiksmīgas sociālpedagoģiski preventīvās darbības realizāciju:

- izpratnes trūkums par profesionālu sociālo darbu kopumā,
- atbilstošu profesionāli sagatavotu speciālistu trūkums,
- preventīvā darba nesistemātiskums un sadarbības trūkums starp atsevišķām valsts un pašvaldības institūcijām,
- finansiālo resursu trūkums,
- kompetences trūkums vecākiem audzināšanas un izglītības jautājumos.

Liepājas pilsētā ir sekojošas problēmas izglītības sistēmā:

- nevienmērīgs sākumskolu, pamatskolu pārklājums;
- nepiemērotas, pielāgotas esošo izglītības iestāžu telpas un nepietiekams privāto izglītības iestāžu piedāvājums;
- skolu darba efektivitāte nenodrošina izglītības kvalitāti mūsdienu prasībām;
- skolu vadītāju nepietiekamas prasmes efektīvas skolas vadībā;
- nepietiekama atbalsta sistēma darbā ar talantīgiem bērniem un pilnveidojams atbalsta komandu darbs darbā ar problēmbērniem;
- nepietiekama pedagogu kompetence skolēnu motivēšanā un mācību procesa diferenciacijā un individualizācijā;
- nepietiekama pedagogu profesionālā kompetence darbā ar problēmbērniem;
- mūsdienu prasībām neatbilstoša izglītības iestāžu infrastruktūra un materiāli tehniskā bāze;
- nepietiekama profesionālo iemaņu apguve sociāli neaizsargātiem jauniešiem;
- neefektīva esošo izglītības iestāžu resursu izmantošana;
- nepietiekams neformālās izglītības piedāvājums un nepietiekama dažādu sociālo partneru piesaiste izglītības iestādēm;
- nepietiekama speciālās izglītības programmu dažādība;
- neefektīva sadarbība starp izglītības iestādēm un vecākiem;
- zema skolēnu mācību motivācija.

NVO un pašvaldību speciālisti piebilst:

- pārāk lielais apgūstamās mācību vielas apjoms un temps skolēniem;
- jauno skolotāju zemā profesionālā sagatavotība un neatbilstoša attieksme pret darbu.

Sociālekonomisko problēmu risināšanā tāpat kā izglītības jomā lielākā daļa veikto pasākumu ir balstīti uz vajadzību apmierināšanu cīņā ar problēmas sekām, nevis tiesību nodrošināšanu un cēloņu izskaušanu. Nav starpinstitucionālas pieejas, cēloņsakarības meklēšanas un savstarpēja dialoga.(12)

Minētajā pētījumā izskanēja ļoti svarīga doma: „Tā kā bērna attīstības, izglītošanas un socializācijas procesā svarīgu vietu ieņem ne vien ģimene, bet arī skola, tad, nodrošinot visiem bērniem neatkarīgi no dzīvesvietas un materiālajiem apstākļiem pieejamu izglītību, būtu iespēja kompensēt ģimenē trūkstošo.” Tieši tāpēc savā maģistra darbā gribu pievērst nopietnu pedagogu uzmanību dažādos normatīvos aktos noteiktās normu sasaistīšanai, lai precīzi definētu dažādu bērnu tiesību aizsardzības subjektu atbildību.

4. PRIEKŠLIKUMI SITUĀCIJAS UZLABOŠANAI

Pētījumā „Ielas bērni Latvijā. Situācija un priekšlikumi tās uzlabošanai” piedāvāti uzlabojumi izglītības sistēmā, veicamās aktivitātes situācijas uzlabošanai:

Pedagogu profesionalitātes celšana un darba kvalitātes kontroles sistēmas izveide dotu iespēju uzlabot skolēnu- skolotāju savstarpējas attiecības un būtiski mazināt vardarbību pret skolēniem. Ir nepieciešams palielināt skolotāju kompetenci strādāt ar problēmbērniem, pilnveidojot pedagogu apmācības programmu vai pedagogu profesionālo kompetenču pilnveides pasākumus un kārtību.

Tieši audzināšanas procesa atsavināšana no mācības procesa rada labvēlīgus apstākļus problēmbērnu skaita pieaugumam. Lielas cerības bija uzliktas uz sociāliem pedagogiem, kuri sākuši strādāt skolās 2002.gadā. Bet neprecīzi sadalītas kompetences starp pedagogiem- pasniedzējiem, klases audzinātājiem un citiem skolas speciālistiem ilgus gadus traucēja bērnu tiesību īstenošanai izglītības iestādēs.

2008.gada pavasarī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija organizēja eseju konkursu „Es skolā jūtos labi, ja...” skolēniem un profesionālo skolu audzēkņiem. Konkursā saņemti 245 skolēnu darbi. Skolēni uzskata par vērtībām skolotāju un skolēnu savstarpējas saprotošas attiecības, iecietību pret tagadējiem laikabiedriem, rēķināšanu ar dažādiem uzskatiem, pasacītus labus vārdus un darbus. (24)

Veicināt iecietības, savstarpējās sapratnes un atbildīgas attieksmes pret skolas biedriem veidošanos skolēnos. Tas ir attiecināms uz cilvēkiem ar īpašam vajadzībām, subkultūru pārstāvjiem, u.c.

Lai veidotu pamatvērtību skalu un nostiprināt bērņā sabiedrības interesēm atbilstošu vērtību orientāciju būtu nepieciešama draudzīga sadarbība ar vecākiem, ar to formējot bērnu kolektīvu un radot katram skolēnam labvēlīgu vidi klasē.

Izveidot valstī visu skolēnu reģistru, lai izvairītos no situācijas, ka, izslēdzot skolēnu no skolas, viņš „ pazūd” no (atbildīgo institūciju) redzesloka. Šajā reģistra būtu jāparādās arī informācijai par bērniem, kuri nav reģistrēti nevienā skolā, kā arī stundu kavētājiem.

Daudzās pašvaldībās krāj datus par izslēgtiem no skolām skolēniem un kavētājiem. Bet nav noslēpums, ka slikti rādītāji boja izglītības iestādes tēlu. Tāda informācija būtu nepieciešama bērnu tiesību aizsardzībai, kuru varētu īstenot ar sociālās korekcijas programmu precīzi sadalot kompetenci starp institūcijām: izglītības iestāde, sociālais dienests, policija, bāriņtiesa un citi bērnu tiesību aizsardzības subjekti pēc nepieciešamības.

Lai savlaicīgi identificētu problēmbērnus, ir jāizveido vienota stundu kavētāju uzskaites sistēma. Šobrīd daudzās skolās priekšmetu skolotāji nefiksē, kuri skolēni nav ieradušies uz mācību stundu, tādējādi nedz klases audzinātājs, nedz sociālais pedagogs nekonstatē problēmu (skolēna- skolotāja konflikts, nelabvēlīgi ģimenes apstākļi, vardarbība no klases biedru puses vai slinkums).

Izglītības likumā un Bērnu tiesību aizsardzības likumā ir noteikti pedagoga pienākumi un atbildība par darba rezultātiem. Izglītības iestādes vadībai jāveic izskaidrojošu darbu starp pedagogiem par likumdošanas prasībām bērnu tiesību aizsardzības jomā.

Sociālo pedagogu darba kvalitātes uzlabošana, izmainot pakļautību (no skolas direktora uz pašvaldības bērnu tiesību aizsardzības speciālistu) un ieviešot vienotus darba principus un kontroles instrumentus. Šobrīd sociālie pedagogi bieži pilda skolotāju aizstājēja funkciju, nevis veic savus tiešus pienākumus. Savukārt, tieši savlaicīgs darbs ar bērniem, kas neapmeklē skolu, ir viens no līdzekļiem, lai samazinātu ielas bērnu skaitu un novērstu iespējamus likumpārkāpumus nākotnē.

Tā rekomendācija pilnīgi sakrīt ar ANO Rekomendācijām bērnu tiesību aizsardzībā Latvijas valdībai: pastiprināt pasākumus skolas pamešanas un otrgadniecības gadījumu samazināšanai pamatskolās un vidējās izglītības iestādēs visos reģionos, kā arī nodrošināt visiem bērniem vienādas iespējas iegūt pabeigtu izglītību. (26)

Viens no sociālā pedagoga darba kvalitātes uzlabošanas garantiem arī ir sadarbība ar klases audzināju. Sociālais pedagogs varētu būt skolēna audzināšanas problēmu risināšanas koordinators, kurš ar klases audzinātāju un citiem pieaicinātiem pēc vajadzības speciālistiem kopā ar vecākiem palīdz bērnam realizēt viņu tiesības.

Būtu jāveicina pagarinātās dienas grupas skolās vai dienas centru izveide ikvienam bērnam neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa un deklarētās dzīvesvietas, lai skolēniem būtu iespēja izpildīt mājasdarbus un konsultēties ar skolotāju (psihologu vai citu uzticamu personu), kā arī lai skolēni nemeklētu izklaides iespējas uz ielas, kamēr vecāki pārnāk no darba. Šobrīd dienas centri pakalpojumus sniedz tikai mazturīgajiem iedzīvotājiem, ja vecāki sociālam dienestam lūdz palīdzību bērna (-u) audzināšanā. Tas bieži vien pazemojoši, turklāt veicina skolēnu noslāņošanos un konfliktu iespējamību skolā.

Strādājot ar vecākiem, mudinot viņus izpildīt skolas speciālistu rekomendācijas (arī brīvā laika organizēšana, sociālās palīdzības saņemšana), pedagogiem palīdzēs zināšanas par vecāku pienākumiem Izglītības likumā un Bērnu tiesību aizsardzības likumā. Kā arī tas, ka vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai.

Nodrošināt bērnus un jauniešus ar daudzveidīgām un mūsdienīgām brīvā laika pavadīšanas iespējām. Piemēram, nodrošinot jauniešus ar sporta zālī, kur viņi var sapulcēties, lai uzspēlētu basketbolu, futbolu, utt. savam priekam, nevis kādā sporta klubā, trenējoties konkrētajā sporta veidā, vai arī izveidot mūzikas studiju ar iespēju izīrēt mūzikas instrumentus, kur jaunajām grupām sanākt kopā, muzicēt. Tādējādi interešu izglītībai ir pieaugoša socializācijas loma, un to nepieciešams veicināt, uzlabojot tās kvalitāti.

Lai šo priekšlikumu īstenotu, protams, skolas vadībai daudz jāpiepūlas, atradot gan finansējumu, gan darbiniekus. Bet diemžēl ir vēl skolas, kuri ar iekšējās kārtības noteikumiem liedz bērniem uzturēties skolas ēkā pēc mācību stundu beigas.

Milzīgu lomu bērna audzināšanā, viņa vērtīborientācijas veidošanas procesā spēlē vide, kurā bērns aug. Ja bērns nesaņem pietiekamu vecāku uzmanību un uzraudzību, viņš meklē atbalstu, sapratni un mīlestību ārpus mājas. Ar to palielināšot ielas bērnu skaitu. Būtu svarīgi informēt/ izglītēt vecākus bērna audzināšanas un izglītošanas jautājumos, par bērnu vecumposmu īpatnībām un psiholoģiju. Mūsdienās daudzās skolās šis jautājums ir atklāts. Pedagogi neuzdrošinās regulāri pieaicināt vecākus pie bērna problēmu risināšanas, neskatoties uz to, ka ir tiesiskais pamats veicināt sadarbību ar vecākiem. Skola ir pašvaldības iestāde. Pēc Bērnu tiesību aizsardzības likuma 66.panta 2.daļas 5.punkta pašvaldības kompetencē jāizglīto vecākus. Pedagogiem jāatceras, ka viņu rokās ir sabiedrības nākotne. Bērna intereses prioritāte (BTAL 6.pants) liek pirmajā vietā jebkuru rīcību un darbību bērna tiesību īstenošanai. Lai kvalitatīvi pildītu savus pienākumus pedagogiem, audzinot krietnus, godīgus Latvijas pilsoņus, jāveic regulāru plānotu sadarbību ar vecākiem, pamatojot to ar likumdošanas prasībām. Skolas un vecāku sadarbība ne tikai veicinās izglītības procesu skolās, bet arī popularizēs sabiedrībā ģimenes, izglītības, līdzietības vērtības.

Pēc neatkarības iegūšanas (1991) Latvijas kultūrsituāciju raksturo pretrunas. Pārejot uz demokrātiju no iepriekšējā politiski ekonomiskajā situācijā raksturīgās voluntārās pieejas cilvēkam, valsts līmeni tiek postulēti demokrātisma, humānisma principi. (33, 5.lpp.)

Par nopietnām bērnu problēmām liecina Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas dati. Tikai 2008.gada aprīlī uz Bērnu un pusaudžu uzticības tālruni 80006008 tika saņemti 22380 bērnu zvani, no tiem 1831 gadījumā sniegtas psiholoģiskās konsultācijas. Aktuālāko problēmu loks: attiecības ar vienaudžiem un vecāku uzmanības trūkumus. (25)

5. PEDAGOĢISKAIS MANTOJUMS

5.1 Eduards Pētersons (1882 - 1958)

E. Pētersons izstrādā pedagoģisko koncepciju, kura skolotāja prātā, rokās un sirdī vislabāk veicinātu pašdarbīgu, brīvu, tikumiski atbildīgu cilvēku audzināšanu. Daudzas E.Pēterona publikācijas audzina nākamos skolotājus.

Viens no E.Pēterona pedagoģisko uzskatu avotiem bija Tautas pedagoģija- paradumi, nacionālas vērtības, kultūra kā mācību satura komponente.(15)

E. Pētersons meklē didaktiskas sakarības, kuras savieno objektīvo mācību saturu, ar tā palīdzību iegūtās zināšanas un prasmes ar skolēna subjektīvo guvumu (sasniegtā pārdzīvojumu, intereses, attieksmes, darbības motīvus), skaidri iezīmējot pedagoģiskā procesa objektīvās un subjektīvās komponentes būtību un vienotību.(15, 81.lpp.)

Vērtību izpratni E.Pētersons uzskata par pamatu pedagoģiskai darbībai. Vērtību grupas, kurus savos darbos aplūko E.Pētersons, būtu interesanti arī šodienas pedagogiem:

Bioloģiskās jeb vitālās – dzīves un dzīvošanas iespējas, ar ko „ latviešu pedagoģijā nosauc par guvumu”, dzīvība kā vērtība;

Saimnieciskās un tehniskās - darbības veidi, kā pārstrādā dabas produktus (te ir atpazīstami darbības paņēmieni, prasme izmantot zināšanas);

Daiļuma jeb estētiskās vērtības - darba produktu papildina darītāja individualitātes pievienotās estētiskās vērtības, kur „ pārdzīvojuma būtība raksturojama kā idejas un parādības attieksmju uztvērumš”;

Patiesības vērtība - tai ir vēsturiska konkrētība un nosacītība, tomēr lietu un parādību apzināšana ļauj pacelties loģiskā sprieduma un vērtējuma sfērā, bet patiesības pedagoģijā iegūst īpašu vērtību, ja tām var sekot praktiskajā dzīvē;

Reliģiskās vērtības - augstāks būtnes eksistences atzīšana, ar kuru cilvēks jūtas garīgi saistīts, „ iekšēja un ārēja Dieva pavēļu atzīšana”;

Kopības vērtības - tās audzināmas un kultivējamās klasē, ģimenē, jebkurā citā organizācijā, kur visbiežāk tās pastāv nerakstītā veidā un kuras kopā ar rakstītām vērtībām raksturo valsts un tautas humanitātes un kultūrvēsturisko pakāpi;

Tikumiskās vērtības - tās parādās jau iepriekšējās vērtību grupas, tomēr pedagoģijā ir svarīgi par tām runāt atsevišķi, tādēļ, ka tās ir vajadzīgas dzīves kārtības uzturēšanai, un tādēļ, ka to nesējs ir personība;

Prieka un laimes vērtības - tas pauž subjektīvu gara stāvokli, kam pedagoģijā ir neatsverama nozīme- kā sasnieguma pārdzīvojums un rosinātājs enerģiskam darbam.

E.Pētersona darbos arī nepārprotami pausts viedoklis par **cilvēka brīvību kā vērtību**.

„Vērtības” ētikā nevar izteikt naudas izteiksmē vai izmērīt ar to praktisko vērtību un noderību. Ētikā vērtība norāda uz kādas lietas, objekta, situācijas, personas, izrādes, sasnieguma u. tml. izcilo statusu vai novērtējumu, kas tam piemīt tā reālā vai šķietamā nozīmīguma, lietderīguma vai svarīguma dēļ un var attiekties arī uz uzvedības principiem vai normām, saskaņā ar kuriem cilvēks dzīvo. (16, 79.-80.lpp.)

5.2 Valdorfa skolas

Rudolfa Šteinera (1861-1925) vācu filozofa, antroposofijas dibinātāja domas par cilvēka attīstību ar sevišķas audzināšanas sistēmas palīdzību ir piemēroti ar mūsdienās. (14, 752.lpp.)

Valdorfa skolu dzīvē veiksmīgi tika realizēta Rudolfa Šteinera pedagoģija. 1968.gadā valdorfskolas tika uzskatītas par neatkarīgas skolas paraugu, kur visi ieinteresētie līdzdarbojas skolas pašpārvaldē. Vecāki un skolotāji velta savu enerģiju, lai radītu pozitīvu mācību vidi skolai uzticētajiem bērniem un lai īstenotu mācību plānu, kurš ir orientēts uz attiecīgā brīža attīstības līmeni. Valdorfskolas modelis ir izplatīts visā pasaulē, to ir gandrīz deviņsimt. Tas ir pedagoģijas vēsturē vienreizējs panākums. (13)

Pēc Šteinera domām, visas cilvēka vajadzības var apvienot formulējumā: „Brīvība, vienlīdzība, brālība”. Šie trīs ideāli atbilst instinktīvajām sajūtām, kas piemīt katram no mums, neatkarīgi no tā, cik daudz mēs to apzināties. Šteiners skaidro: „Garīga brīvība kultūras dzīvē, demokrātiska vienlīdzība tiesvedībā, sociālais brālīgums saimnieciskajā dzīvē”.

Kultūras dzīvē izšķirošu lomu spēlē audzināšana un izglītošana. Vissvarīgākais audzinātāja uzdevums ir palīdzēt individam apzināt savus iekšējos avotus un veicināt individuālos talantus un ļaut tiem kļūt sociāli auglīgiem.

Tāpēc klases audzinātajam R.Šteiners uzliek īpašus uzdevumus.

Kopsolī ar bērniem.

Darbā *Allgemeine Menschenkunde* („Vispārējā mācība par cilvēku”) Rudolfs Steiners raksta priekšlikumus klases audzinātajam: „Viņam zināmā mērā ir jābūt pārskatam par fizisko attīstību, viņam jāiegaumē, kā izskatās viņa skolēni. Un tad, mācību gada vai kāda cita perioda beigās, viņam atkal vajadzētu rīkot „skati” un ieraudzīt notikušās pārmaiņas”. Klases audzinātājs it kā pārstāv vecākus. Skolotāja uzdevums daudzējādā ziņā ir būt vecāka drauga vietā.(13, 94.lpp.)

Pašaudzināšana.

Zinot savus trūkumus, skolotājam jācenšas mainīties. Mīlestībai uz mazajiem soli pa soli jāpārvēršas par mīlestību uz audzināšanas darbiem, uz darbu ar bērniem, uz interesi par pasauli un tapšanu par cilvēku. Otrajā septiņgadē, klases audzinātāja laikā, tai jākļūst garīgai (kopīgie pārdzīvojumi, kopīgie prieki un ciešanās).(13, 95.lpp.)

Klases vienotība.

Klases audzinātājs ir tas, kas ved bērnu uz visiem dabas un cilvēces vēstures daļumiem. Draudzīgās sarunās, kādas daži bērni labprātāk risina ar skolotāju, nevis ar vecākiem, viņš drīkst rādīt, iepazīstināt, dot mājienu. Kopējos grūtībās un priekos skolotājs un klase saaug. Šai vienotībai ir dziļāka vērtība, jo skolēni iekļaujas dzīves realitātē. Ilgus gadus būt kopā ar tiem pašiem cilvēkiem nozīmē uz šīs zemes justies kā mājās.

Modernajā pedagogijā pastāv spēcīga tendence- klases vienotību izjaukt. Šāda veida eksperimenti noved pie disciplīnas pasliktināšanās un drošības sajūtas vājināšanās attiecībā pret skolu. To atbalsta arī skolotāji, kas nepieder pie valdorfpedagogu aprindām.

„ Vispārēja Valdorfu vispasaules pieredze liecina, ka neviens cits kā tieši klases audzinātās ir spējīgs uzturēt kontaktu ar klases skolēniem, ka viņi skolotāja teikto par morāles un disciplīnas jautājumiem uztver ar absolūtu nopietnību”.(13, 95.lpp)

Autoritāte vai brīvība?

Nedrīkst pieļaut, lai drosmīgie vārdi „ brīvība” un „ vienlīdzība” aizsegtu pedagogisku nedrošību un izvairīšanos no atbildības. „ Autoritāte” nav priekšstats par varu un diktatūru, bet ir parādība, ko nevar sasniegt un uzturēt ne ar kādiem ārējiem līdzekļiem. Bērni līdz pubertātei ilgojas pēc autoritātei. Svarīgi lai bērnu tuvumā būtu cilvēks, pie kā viņi var turēties un uz kuru viņi var skatīties, ar to radot bērniem drošības sajūtu. Autoritāte ir nepieciešama starpstacija ceļā uz brīvību. Bērni, kas nekad nav izjutuši patiesu respektu pret kādu vecāku cilvēku, kas nav spējīgi just nekāda veida cieņu, ir visā savā būtībā nejūtīgāki un paši nespēj vēlāk izstarot siltumu.(13, 96.- 99.lpp)

Par sodu.

Rudolfs Šteiners skaidro normālu un veselu bērnu un jauniešu kļūdīšanās ar dažādas pakāpes neapdomības. Ja trūkst apzinības, tad terapijas nolūkā jārosina apdomība. Ar soda palīdzību var garīgos spēkus tā mobilizēt, ka apziņa izplešas arī uz tām jomām, kādas tā nekad iepriekš nav aptvērusi. To domu R.Šteiners izsaka priekšlasījumā 1916.gada 1.februārī. Sodam jābūt ar modinošu efektu, laicīgam un nerast skolēnam iemeslu iekšēji šaubīties par skolotāja

labo gribu un vēlmi palīdzēt. Jāatceras, ka bērni un jaunieši, kas slikti uzvedas, lielākoties ir apkārtējās vides upuri. (13, 97.lpp.)

Valdorfa pedagogijas uzdevums

Skolotāja uzdevums ir palīdzēt bērnam attīstīties. „Vajag audzināt, likvidējot fiziskos un garīgos šķēršļus nolūkā sasniegt to, kas no dievišķās pasaules katrā laikmetā no jauna ieplūst šīs zemes bērnos, un radot audzēknim tādu apkārtējo vidi, caur kuru viņa brīvības pilnais gars var ienākt dzīvē”. (Priekšlasījums 1922.gada 19.augustā). (13, 87.lpp.)

Pārlūkot Valdorfa pedagogijas sistēmu caur Latvijas likumdošanu par bērna tiesībām un pienākumiem, var secināt, kā mūsu valsts izglītības iestādēs, protams, ņemot vērā ekonomiskus aspektus un esošus cilvēkresursus, ir iespējams pedagogiskā praksē izmantot Rudolfa Šteinera teorijas.

6. UNESCO PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Izglītībai ir milzīga loma sabiedrības attīstībā. 1993.gada sākumā UNESCO izveidoja Starptautisko komisiju, lai formulētu visai pasaulei pieņemamu koncepciju par izglītību un mācīšanos nākotnē. „Izglītības cēlais uzdevums ir palīdzēt visiem pacīlāt prātu un garu saskaņā ar viņu tradīcijām un pārlicību, turklāt pilnībā ievērojot plurālismu, tiekties pretī augstākajai vispārībai un savā ziņā aizsniegties tālāk par savu spēju robežām. Komisija nepārspīlē, apliecinādama, ka cilvēctības izdzīvošana ir pašas cilvēces rokās” – tā raksta Žaks Delors ziņojumā, ko Starptautiskā komisija par izglītību divdesmit pirmajam gadsimtam sniegusi UNESCO. (17)

Izglītības pētniecības elektroniskā datu bāzē ERIC (*Educational Resources Information Center*) ir ietverti un apkopoti svarīgākie termini, kuri apzīmē personības attīstības veidi:

emocionālā, fiziskā, garīgā, individuālā, karjeras, kognitīvā, mentālā, morālā, motorā, perceptuālā, prasmju, radošā, sociālā, stājas, talanta, uzvedības un verbālā attīstība.(16, 31.lpp.)

Izglītība ir **mācības** un **audzināšanas vienotība**. Es teiktu otrādi: audzināšanas un mācības vienotība. „Mūsdienu dzīves attīstības problēma- morāles atpalikšana no intelekta! Vai tā nav maksa par agresīvo civilizācijas progresu?” (A. Broks). Jautājums uzdots. Kāda būs atbilde? Es atbildi kontekstā „Kas jādara?” meklētu likumdošanā par bērnu tiesībām un pienākumiem, kur noteikti bērna attīstības mērķi. Bet izvēli, kā sasniegt šos mērķus, mums dod pedagoģijas zinātnieku mantojums un pasaules pieredze izglītībā.

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā lasām (4, 24.lpp.): **audzināšana**

Plašā izpratnē- mērķtiecīgi organizēts cilvēkdarbības process, kas virzīts uz sociālās kultūras pieredzes nodošanu no paaudzes paaudzei, un jaunās paaudzes vērtīborientāciju un pašregulācijas veidošanu un garīguma izkopšanu. Audzināšanas procesā veidojas un attīstās nozīmīga personības attieksme pret cilvēku, cilvēka darbu, kultūras vērtībām, dabu, sabiedrību, valsti. Tas nodrošina iespēju kļūt par pilntiesīgiem sabiedrības locekļiem, pašiem noteikt savu dzīvi, rīcību un būt atbildīgiem par to.

Šaurā izpratnē- pieauguša cilvēka darbība, kuras nolūks ir bērna (jaunieša) attīstības vadīšana vēlamā virzienā, gādājot, rūpējoties par viņu, **mācot, izglītojot** dzīvei vajadzīgās praktiskās iemaņas, iesaistot konkrētās sabiedriskās dzīves situācijās, veidojot viņam iekšējās izaugsmes nosacījumus.

Izglītības likuma 1.panta 15. un 16.'daļā ir termini: pamatizglītība - izglītības pakāpe, kurā notiek sabiedrības un cilvēka individuālajā dzīvē nepieciešamo pamatzināšanu un pamatprasmju apguve, vērtīborientācijas veidošanās un iesaiste sabiedrības dzīvē. Tas pilnīgi atbilst BTAL 4.panta prasībām: sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas

veidošanos un nostiprināšanos bērņā. Izglītības likumā nav definīcijas „skolotājs”, bet ir „pedagogs”- fiziskā persona, ar speciālu izglītību, kura piedalās izglītības programmas īstenošanā. Tā tad, tomēr, pedagogs. Kuram pienākumos ir „izaudzināt krietnus, godīgus Latvijas pilsoņus”. Vārds „pedagogs” ir daudz plašāks. Tas ir un skolotājs, un audzinātājs.

UNESCO komisija uzskata, ka nākotnes sabiedrība būs sabiedrība, kas mācās (*learning society*). Bet cilvēki spēs izmantot mūžizglītības iespējas tikai tad, ja būs apguvuši fundamentālu pamatizglītību. Skolēnam jāapgūst zināšanas, kuras cilvēce ir uzkrājusi par sevi un dabu, par visu svarīgāko, ko tā ir radījusi un izgudrojusi savas attīstības gaitā. (16, 9.lpp.) Par to ir atbildīgs skolotājs.

Vērtību sistēma un attieksmes, kā arī zināšanas, izpratne un prasmes, kas saistītas ar sevis apzināšanos un veselīgu dzīvesveidu, ar gatavību nodrošināt savu un citu drošību, ar efektīvu un labvēlīgu attiecību nodibināšanu, ar neatkarības un atbildības attīstīšanu u.tml., veidojas individuāli sociālo attīstības rezultātā. (16, 74.lpp.)

Runājot par morālo izglītību, skolotājam jāpalīdz skolēniem saprast vērtību problēmas pasaules notikumu kontekstā- sākot no nacionālisma un reliģiskā fundamentālisma izpausmēm un beidzot ar jaunākajiem zinātnes sasniegumiem medicīnā un ģenētikā.(16, 75.lpp)

Ir atzīts, ka tieši morālā un civilā izglītība ir tas „cements”, uz kura pamata var veidot harmonisku sabiedrību, pat ja indivīdiem ir atšķirīgas vērtības un tradīcijas.

Aksiomā „ Dari citiem to, ko tu gribētu, lai viņi dara tev” ietverts brīvības, vienlīdzības, tolerances un citu cilvēku cienīšanas un interešu ievērošanas princips.

Morāle (latīņu valodā *mores* –tikumi) sākumā ar to apzīmēja cilvēku uzvedības paradumus, vēlāk cilvēku vēlamu uzvedību un tas piešķīra vārdam normatīvo dimensiju, likumu statusu un ietekmi attiecībā uz cilvēku darbībām, vēlmēm, nodomiem vai raksturu. Zināšanas par morāli un izpratne ir pamatā mūsu uztverei, spriedumiem un viedokļiem, ļaujot izšķirt vēlamu un nepieņemamo.

Cilvēka uzvedība un rīcība ir morāla, ja tā tiek apzināti un ar nodomu veidota kā daļa no kopīgas saskarsmes ar citiem cilvēkiem un atbilstoši kopīgiem principiem. Tāda uzvedība balstās uz cilvēku tiesību un pienākumu izpratni un ir vērsta uz cilvēku labklājības veicināšanu un ļaunuma novēršanu. (16, 79.lpp.)

Izglītības pētnieki daudzās valstīs uzsver, ka izglītībai ir jāveicina ne tikai cilvēka intelektuālā, bet arī morālā, garīgā un sociālā attīstība. Tas nodrošina harmoniskas personības briedumu un sociāli labvēlīgas sabiedrības izveidi. Tāpēc gandrīz visas valstis ir ratificējuši Bērnu tiesību aizsardzības konvenciju, saprotot, ka bērni ir galvenie nācijas cilvēkresursi. Ir jāpaugstina skolotāju un skolas kopīgais ieguldījums, lai nodrošinātu personības attīstības aspektus.

7. PĒTĪJUMS

Maģistra darba teorētiskajā daļā aprakstīts bērnu tiesību aizsardzības regulējums normatīvajos aktos, normatīvo aktu noteiktās normas un to savstarpēja saistība, kā arī dažādu organizāciju iepriekš veikto pētījumu rezultāti un pedagoģiskais mantojums audzināšanas jautājumos.

Darba mērķis: balstoties uz likumdošanas bāzi un vēsturisko pedagoģisko mantojumu, analizēt autora veiktā pētījuma rezultātus, lai pierādītu, ka audzināšanas process izglītībā ir noteikts nosacījums bērna tiesību nodrošināšanai izglītības iestādēs.

Pētnieciskais jautājums: vai audzināšanas process izglītībā ir noteikts nosacījums bērna tiesību nodrošināšanai izglītības iestādēs, kas garantē labvēlīgus apstākļus bērna attīstībai un drošībai.

Pieskarties bērnu tiesību un pienākumu tēmai autori pamudināja Jelgavas pašvaldības policijas Bērnu un jaunatnes lietu nodaļas darba rezultāti. Pēc autorei lūguma (iesniegums no 17.04.2008.) JPP BJLN darbu novērtēja Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija. Kopumā inspekcija pozitīvi vērtē nodaļas darbu bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanā (VBTAI atbilde Nr. 1-7/ 1148 no 09.06.2008. Pielikums Nr.2)

Fiksētais policijā bērnu pārkāpumu un pārkāpumu pret bērnu skaits katru gadu pieaug. Tas liecina tikai par to, ka sabiedrībā tika veltīta lielāka uzmanība bērna tiesību aizsardzībai. Jo vairāk bērnu tiesību aizsardzības subjekti (pedagogi, vecāki, juridiskās un fiziskās personas un c.) ir informēti ar lekcijas vai pārrunas palīdzību par saviem pienākumiem pret bērnu, jo lielākas iespējas bērna tiesību īstenošanai. Kā ir redzams tabulā, policijas uzskaitē esošo bērnu skaits 2006.gadā strauji samazinājās, pēc tam, kad manāmas samazināšanas gandrīz nepalielinājās. 2006.gadā pedagogiem lekcijās un pedagoģiskajās sēdēs, kuras notika skolās, vairāk tika sniegta informācija par bērnu tiesību nodrošināšanu, kā tas ir paredzēts Latvijas likumdošanā. Sakarā ar to, policijā tika saņemts vairāk informācijas par bērnu tiesību neievērošanu. Policijas likumpārkāpumu prevencijas darbs pamudināja skolas vadību uzlabot sadarbību starp skolotājiem un vecākiem. Tā rezultātā 2006.gadā strauji samazinājās policijas uzskaitē esošo bērnu skaits. Mudinot bērna tiesību aizsardzības subjektus kvalitatīvi pildīt savus pienākumus pret bērnu, tika panākts, ka bērna problēmas nepaliek bez uzmanības, par to liecina policijā fiksēto pārkāpumu skaita palielināšanās. (*skat. Tabulu.Nr.7.1.*)

JPP BJLN reģistrētā informācija

	2007.g.	2006.g.	2005.g.	2004.g.
Bērnu pārkāpumi	1138	1068	628	369
t. sk. izglītības iestādē:				
kavējumi	262	193	192	120
traucējošā uzvedība	166	102	70	39
smēķēšana	224	149	4	28
apreibinošo vielas lietošana	109	73	14	23
BJLN uzskaitē:	45	40	71	82
No tiem- jaunie	24	13	26	62
ar pagarinātu termiņu	21	27	45	20
Bērna aprūpes pienāk. nepildīšana	510	299	341	241
BJLN preventijas darbs:				
individuālās pārrunas (bērni/vecāki)	1025/1213	999/1086	988/1099	1060/806
lekcijas bērniem	123	113	192	232
lekcijas vecākiem	23	28	24	24
lekcijas pedagogiem	13	1	0	0
piedalīšanās ped.sēdēs skolā	48	43	26	19

7.1 Pētījuma veikšanas process un izmantotās metodes

Pētījuma metodes ir instrumenti, ar kuru palīdzību pārbauda izvirzīto pētījuma hipotēzi un iegūst datus.

Ar mērķi pierādīt, ka audzināšanas process izglītībā ir noteikts nosacījums bērna tiesību nodrošināšanai izglītības iestādē, kas garantē labvēlīgus apstākļus bērna attīstībai un drošībai, pētījuma veikšanai pamatā ir izmantota empīriskā pētījuma metode. Prakses gaitā tika izstrādātas anketas, izmantojot Likerta skalu, kas ir paredzētas skolēnu, vecāku un skolotāju aptaujai. Pētījumam tika izvēlēts Kurta Levina pētījuma modelis. (30, 117.lpp.,47.lpp.)

Anketas sastāv no trim daļām. Pirmajā daļā ir jautājumi par respondenta zināšanām par bērna, vecāku un skolotāja tiesībām un pienākumiem. Kā arī par iespējamiem informācijas avotiem. Otrajā anketas daļā - bērna tiesību īstenošanu ģimenē un izglītības iestādē un bērna pienākumu pildīšanu. Trešajā daļā respondentiem tika izteikta pateicība par piedalīšanos

pētījuma aptaujā. Aptaujas dati tika apstrādāti ar Microsoft Office Excel programmu. Pētījums veikts laika posmā no 2008.gada 3.novembri līdz 24.novembrim. Aptauja veikta izglītības iestādēs bērniem un skolotājiem, vecākiem anketas tika izsniegtas aizpildīšanai mājās.

7.2 Mērķauditorijas raksturojums

Pētījumā iesaistītā mērķauditorija ir Jelgavas pilsētas skolas 6.klašu skolēni, viņu vecāki un skolotāji.

6.klase ir izvēlēta tādēļ, ka Jelgavas pilsētā latviešu skolas sadalījums ir sekojošs: līdz 6.klasei bērni mācās pamatskolās, bet sākot ar septīto pāriet uz ģimnāzijām. 6.klases pusaudži atrodas uz robežšķirtnes starp bērnu un jaunieci. Ir savas identitātes meklējumu periods, kad skolēnam mainās viedoklis par iepriekšējo vecāku un skolotāja autoritāti. Parādās izteikta patstāvības vajadzība, vēlmes pašam pieņemt lēmumus un rīkoties pēc saviem uzskatiem. Pēc psihologu viedokļa tas ir saistīts ar sociālās kompetences izveidi, kas ir raksturīga šajā vecumā. Tāpēc, no vienas puses, ir svarīgi, lai bērnam būtu izpratne par savām tiesībām un pienākumiem, bet no otras puses, lai vecāki būtu gatavi saprast sava bērna vecumposma īpašības. Pienākums palīdzēt izveidot to sapratni starp bērnu un viņa vecākiem gulstas uz pedagoga pleciem.

Kopā tika aptaujāti 208 respondenti, no kuriem

100 ir 6.klašu skolēni,

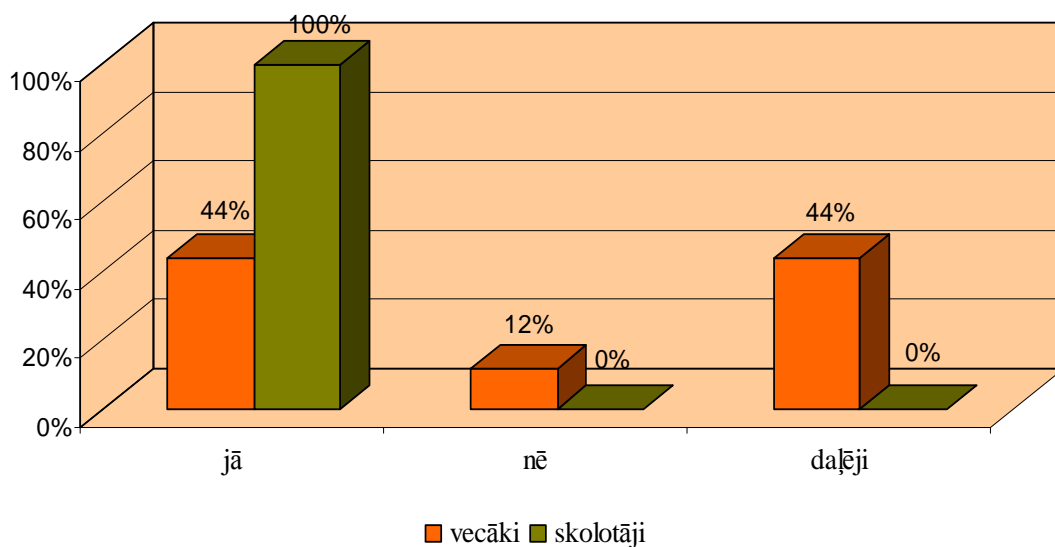
68 ir viņu vecāki un

40 6.klases skolotāji.

7.3 Jelgavas pilsētas skolās veiktās aptaujas pētījuma rezultāti un to analīze

Savas zināšanas par bērna tiesībām apliecinājuši visi aptaujātie skolotāji, atbildot uz jautājumu Nr. 9. No vecākiem 44% respondentu deva apstiprinošu atbildi (jautājums Nr.9), savukārt 44% vecāku savas zināšanas novērtēja kā daļējas un 12% nepārzina bērna tiesības.(*skat.7.1. att.*)

Savas zināšanas par bērna tiesībām apliecinājuši

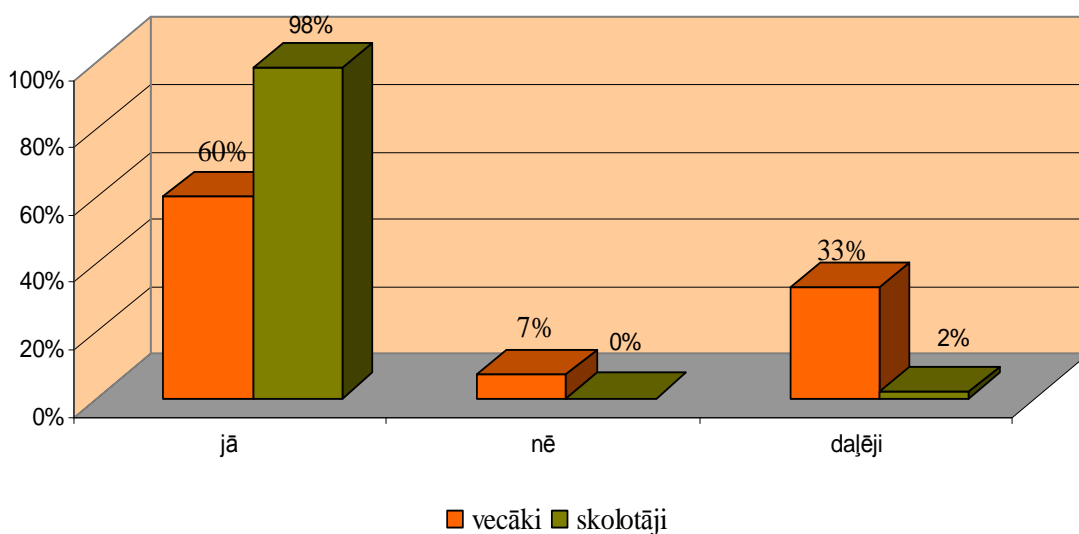

7.1.att. Zināšanas par bērna tiesībām apliecinājuši

Atbildot uz jautājumu Nr.11 98% no aptaujātajiem skolotājiem apliecinājuši savas zināšanas par bērna pienākumiem. Bet no vecākiem, tikai 61% pārzina bērnu pienākumus. No tā var secināt, ka 39% bērnu ģimenē informāciju par saviem pienākumiem saņem virspusēji. (skat 7.2.att.)

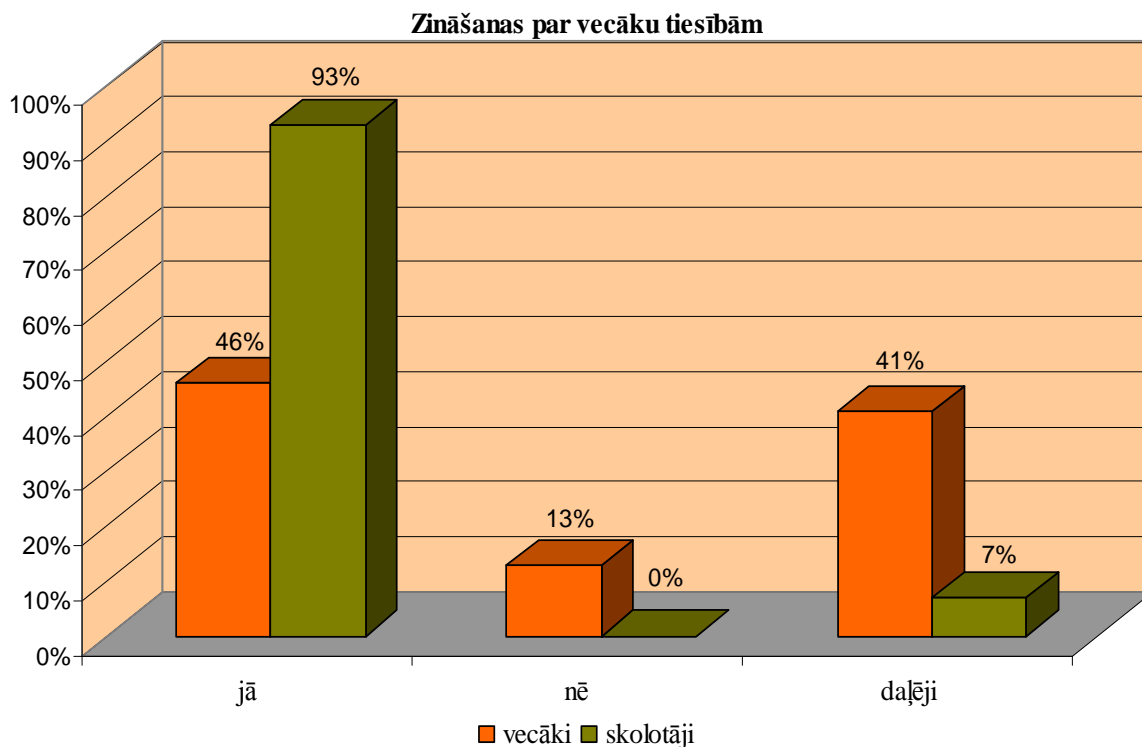
Tik jūtama starpība starp skolotāju un vecāku zināšanām par bērna pienākumiem un tiesībām traucē veidot bērni pareizu priekšstatu par apkārtējo pasauli, tā iekārtu, sapratni par indivīda vietu sabiedrībā.

Savas zināšanas par bērna pienākumiem apliecinājuši

7.2.att. Zināšanas par bērna pienākumiem apliecinājuši

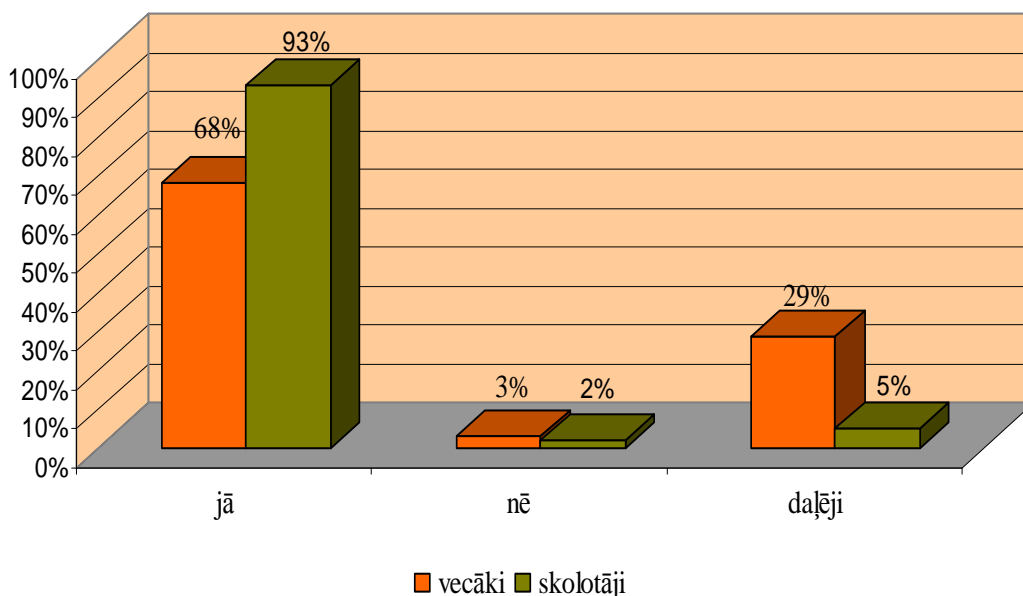
93% skolotāju pārzin vecāku tiesības un tikai 7% skolotāju pārzin vecāku tiesības daļēji (jautājums Nr.5). Vecāku zināšanas par savām tiesībām ir zemākā līmenī: 46% pārzin, 41% daļēji un pat 13% vecāku savas tiesības nezina.(*skat.7.3.att.*)

7.3.att. Zināšanas par vecāku tiesībām apliecinājuši

Savus pienākumus daļēji pārzin 29% vecāku, pārzin 68% un vispār nepārzin 3%. 93% skolotājiem vecāku pienākumi ir zināmi, 5% daļēji, un 2% skolotāju nav zināmi vecāku pienākumi (jautājums Nr.7). Tādā situācijā bērnu tiesību nodrošināšana nav pilnvērtīga. (*skat. 7.4.att.*)

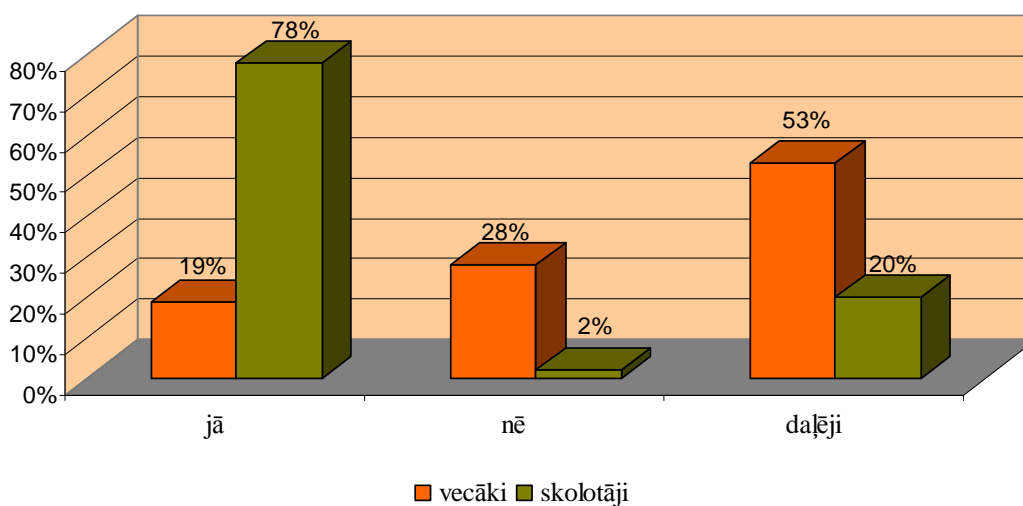
Zināšanas par vecāku pienākumiem

7.4.att. Zināšanas par vecāku pienākumiem apliecinājuši

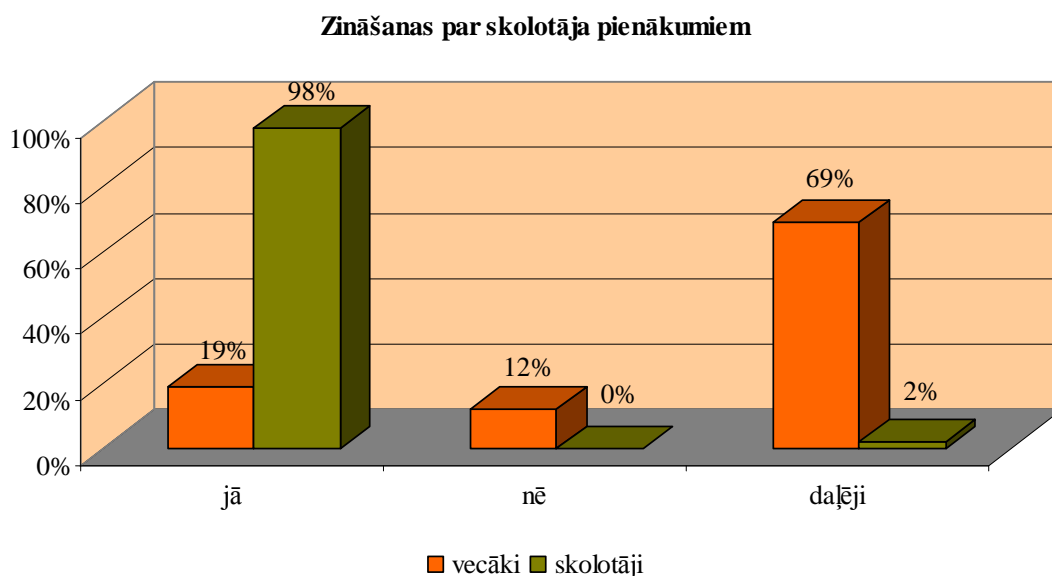
Par skolotāja tiesībām vecāki ir maz informēti. Tikai 19% no aptaujātajiem 68 vecākiem pārzin skolotāja tiesības. Apmēram puse – 53% vecāku daļēji pārzin skolotāja tiesības. Savukārt 28% tās nepārzin nemaz. 78% pedagogu pārliecināti savās zināšanās par savām tiesībām. Un tikai 2% no skolotājiem savas tiesības nepārzina (jautājums Nr.1).(skat. 7.5.attēlu)

Zināšanas par skolotāja tiesībām

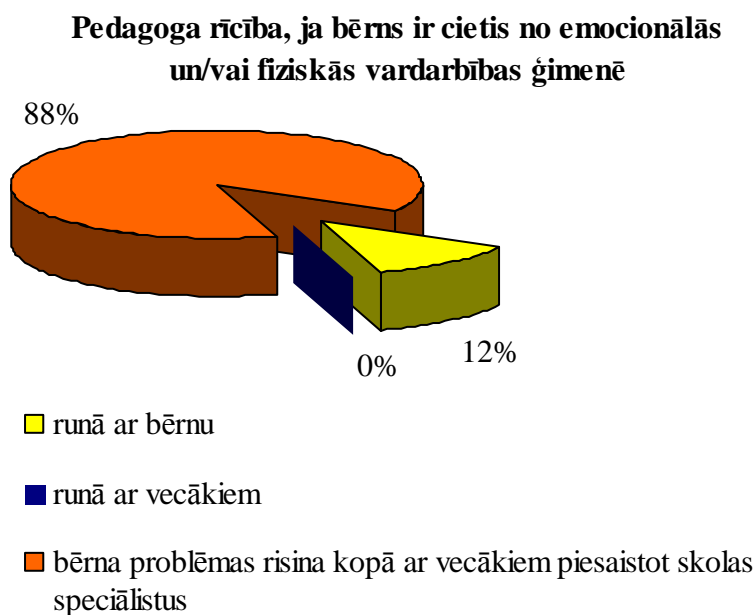
7.5.att. Zināšanas par skolotāja tiesībām apliecinājuši

Skolotāju zināšanas par saviem pienākumiem ir viens no nosacījumiem izglītības kvalitātei. 98% no skolotājiem pārzin savus pienākumus. 69% no aptaujātajiem vecākiem tos pārzin daļēji un 12% tos nepārzina (jautājums Nr.3).(skat.7.6.att.)

7.6.att. Zināšanas par skolotāja pienākumiem apliecinājuši

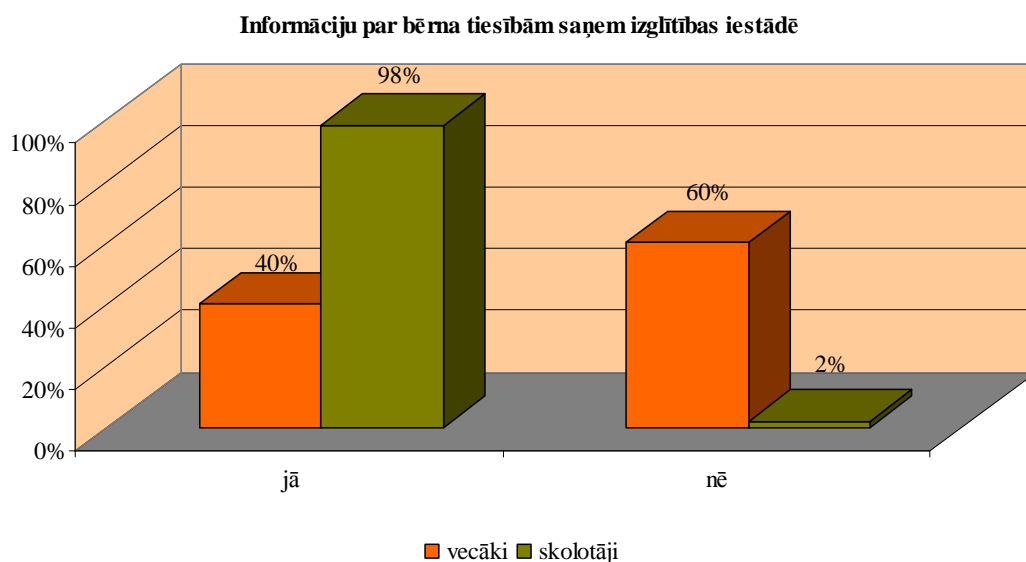
Vecāki un skolotāji ir bērnu tiesību aizsardzības subjekti, kuri ir atbildīgi par bērna tiesību nodrošināšanu un aizsardzību. Pārzinot savstarpējas tiesības un pienākumus katrs subjekts būtu ieinteresēts sadarbībā, un bērna tiesību īstenošana ģimenē un izglītības iestādē būtu zem abpusējas kontroles.

7.7.att. Pedagoģa rīcība bērna aizsardzībā no vardarbības (jautājums Nr.19)

12% pedagogu neizpratne par savu lomu bērna tiesību nodrošināšanā un aizsardzībā apdraud bērna fizisku un garīgu attīstību, jo tie pedagogi, runājot par vardarbību tikai ar cietušo bērnu, nepieņem mērus vardarbības pārtraukšanai, ar to stiprinot bērna emocionālās ciešanas. (Skat. 7.7.att.)

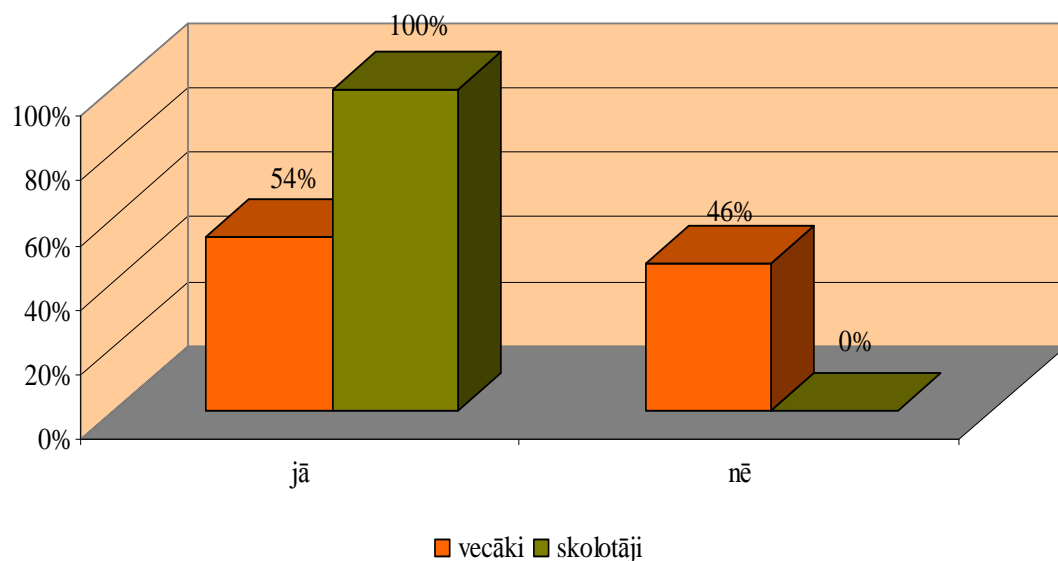
Pētījuma gaitā vecākiem un skolotājiem tika uzdoti jautājumi vai viņi saņem informāciju par bērna, vecāku un skolotāju pienākumiem un tiesībām izglītības iestādē? Izglītības iestādē informāciju par bērna tiesībām saņem gandrīz visi no aptaujātajiem skolotājiem - 98%, savukārt vecāki tikai 40 %. Tātad vairāk kā puse, 60% vecāku informāciju skolās nesaņem (jautājums Nr.10). (Skat. 7.8.att.)

7.8.att. Izglītības iestādē informāciju par bērna tiesībām saņem...

Izglītības iestādē informāciju par bērna pienākumiem saņem 100-procentīgi visi skolotāji, no 40 respondentiem visi pedagogi saņēma minēto informāciju no skolas vadības. Krasi atšķiras vecāku iespējas iepazīties ar bērnu pienākumiem izglītības iestādēs. No 68 respondentiem, tikai 37 saņēmuši informāciju par bērna pienākumiem izglītības iestādē, tas ir tikai 54%. (jautājums Nr.12). (Skat. 7.9.att)

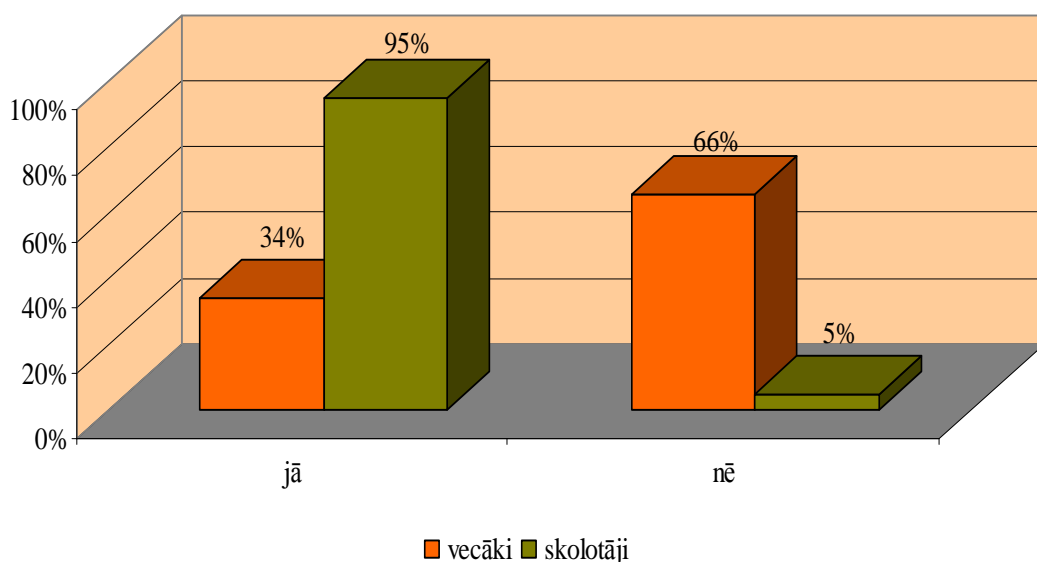
Informāciju par bērna pienākumiem saņem izglītības iestādē

7.9.att. Informācijas par bērna pienākumiem saņemšana izglītības iestādē

Pēc aptaujas rezultātiem 66% vecāku nesaņem informāciju par savām tiesībām skolās, savukārt 95% no skolotājiem savā darba vietā saņem pietiekamu informāciju par vecāku tiesībām (jautājums Nr.6) (Skat.7.10.att.)

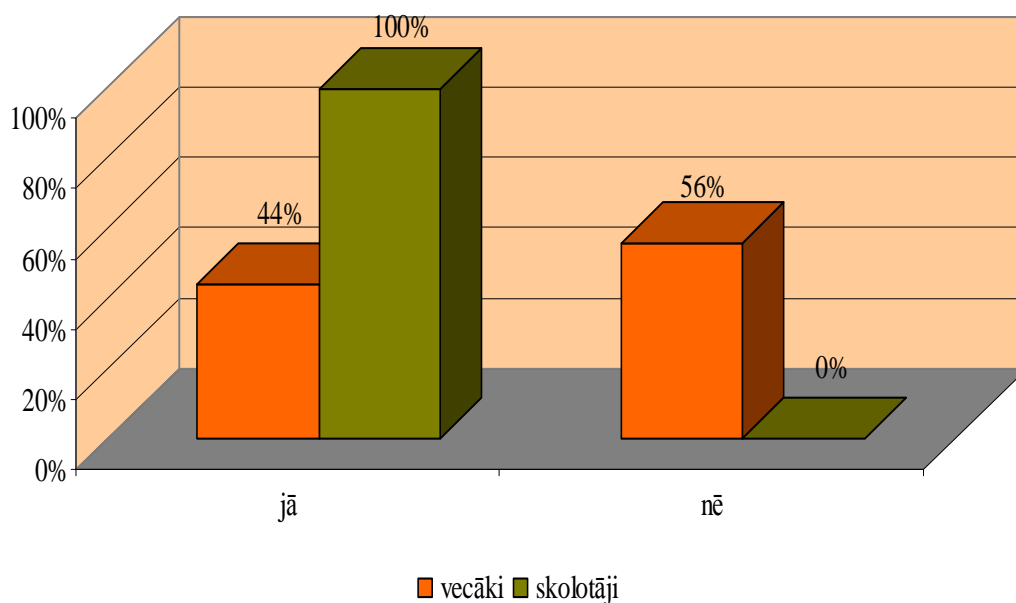
Informāciju par vecāku tiesībām saņem izglītības iestādē

7.10.att. Informācijas par vecāku tiesībām saņemšana izglītības iestādē

Informāciju par vecāku pienākumiem saņem izglītības iestādē 44% vecāku un 100% skolotāju (jautājums Nr.8). (Skat. 7.11.att.)

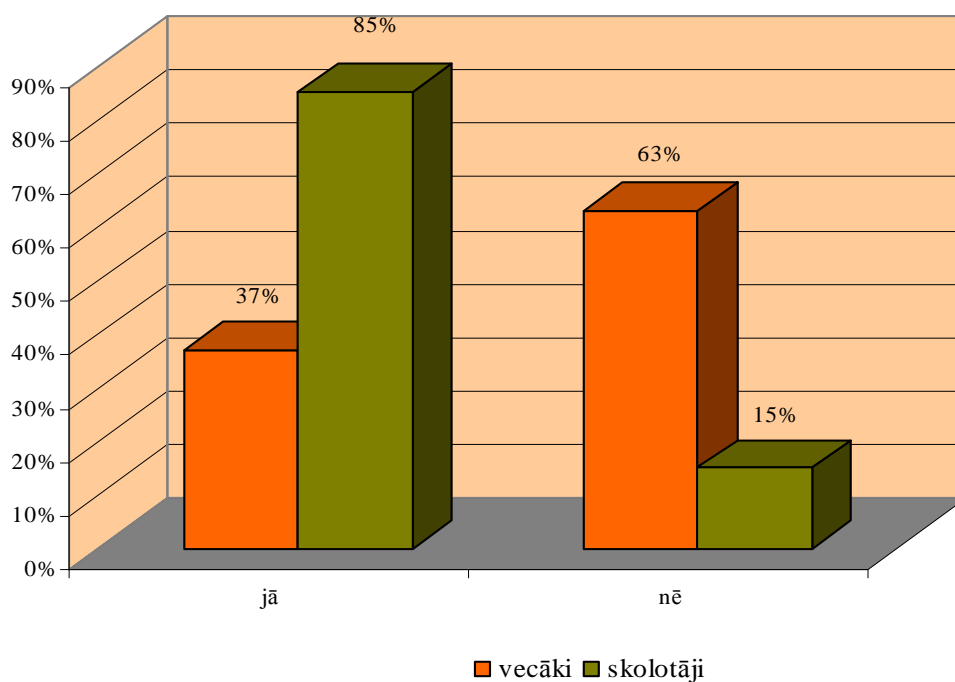
Informāciju par vecāku pienākumiem saņem izglītības iestādē

7.11.att. Izglītības iestādē informāciju par vecāku pienākumiem saņem...

Informāciju par skolotāja tiesībām saņem izglītības iestādē 37% vecāku un 85% skolotāju. Pētījuma rezultātā noskaidrojās tas, ka skolotājiem trūkst informācijas par savām tiesībām (jautājums Nr.2). (Skat.7.12.att)

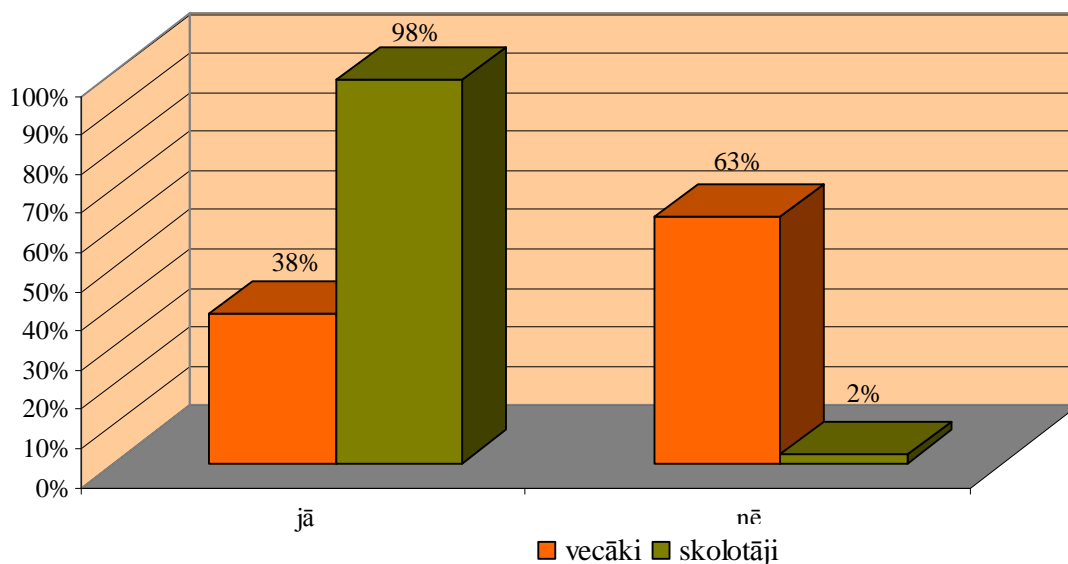
Informāciju par skolotāja tiesībām saņem izglītības iestādē

7.12.att. Izglītības iestādē informāciju par skolotāja tiesībām saņem...

Savukārt 98% no aptaujātajiem pedagogiem par saviem pienākumiem ir informēti no skolas vadības. 62% vecāku bērna izglītības iestādē informāciju par pedagoga pienākumiem nesaņem (jautājums Nr.4). (Sk. 7.13.attēlu)

Informāciju par skolotāja pienākumiem saņem izglītības iestādē

7.13.att. Izglītības iestādē informāciju par skolotāja pienākumiem saņem...

Skolotāji savā darba vietā saņem informāciju par bērna, vecāku, skolotāju tiesībām un pienākumiem. Bet vairāk nekā 50% vecāku skolā tādu informāciju nesaņem. Kā rezultātā 1/3 daļai no vecākiem trūkst informācijas par bērna tiesībām, par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē un skolā, par vecāku pienākumiem un tiesībām, par bērna higiēnu un veselību. 1/3 daļā atbildēja, kā gandrīz pietiekoši saņem informāciju vecāku sapulcēs. Tas neizslēdz domu, kā tie vecāki labprāt papildinātu savas zināšanas šajā sfērā. To var secināt pēc vecāku atbildēm uz jautājumu Nr. 15, „Vai pietiekoši vecāku sapulcēs Jūs informē: ?” (Sk. 7.2. tabulu)

Vecāku apmierinātība par informācijas apjomu (%)

7.2.tabula

	pietiekoši	gandrīz pietiekoši	trūkst informācijas
a) par bērna tiesībām	31	23	46
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē, skolā	34	19	47
c) par bērna pienākumiem	41	28	31
d) par bērnu uzvedības problēmu risinājumiem	38	34	28
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	34	25	41
f) par vecāku iespējām konsultēties audzināšanas jautājumos Jūsu skolā	41	28	31
g) par bērna higiēnu un veselību	34	25	41

Kā vecāki īsteno savus pienākumus, var secināt, salīdzinot bērnu un vecāku atbildes uz jautājumu Nr.17 par to, cik daudz laika bērns velta parastā skolas dienā veicot dažādas darbības: skatās televizoru, spēlē datorspēles, nodarbojas ar sportu un cik daudz laika velta mācībām mājās. (Sk. 7.3.tabulu)

7.3.tabula

Bērna un vecāku atbilžu salīdzināšana 17.jautājumam

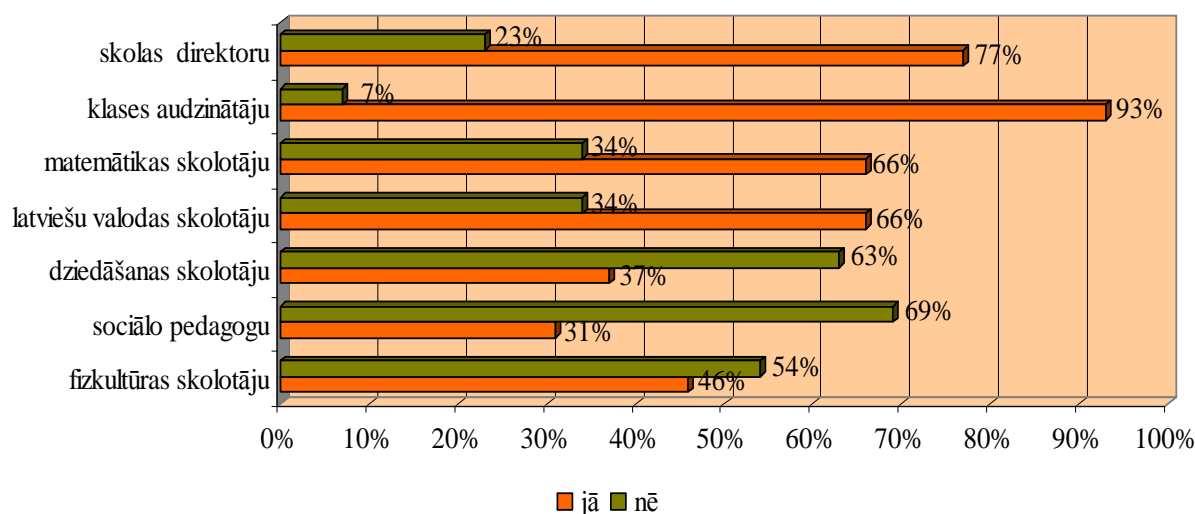
	Nemaz %		Mazāk nekā 1stundu %		1-2 stundas %		Vairāk nekā 2, bet mazāk nekā 4 stundas %		4 vai vairāk stundas %		Grūti atbildēt %
	B	V	B	V	B	V	B	V	B	V	V
Skatās televizoru	4	10	23	19	39	44	19	9	15	9	9
Spēlē datorspēles	14	27	40	31	21	16	19	6	6	7	13
Izmanto internetu	8	19	45	28	27	19	13	18	7	9	7
Pavada laiku ar draugiem uz ielas	17	31	21	18	32	29	15	12	15	3	7
Veic pienākumus mājās	6	7	42	49	37	35	8	1	7	1	7
Nodarbojas ar sportu	11	31	29	20	36	25	13	12	11	6	6
Pilda mājas darbus	1	6	46	15	43	49	7	18	3	9	3
Prieka pēc lasa grāmatu	39	28	34	41	15	13	7	4	5	2	12

Kā redzams 7.3.tabulā vecāku viedoklis par bērna laika pavadīšanu parastā skolas dienā krasi atšķiras no bērna reālās dzīves. Vecāku uzmanības trūkuma dēļ, lielākā daļa bērnu nesamērīgi daudz laika pavada pie televizora un/vai datora ekrāniem, savukārt mājasdarbu pildīšanai, grāmatu lasīšanai prieka pēc velta ļoti maz laika. Ņemot vērā to, ka 6.klašu skolēni ir pietiekami informēti par saviem pienākumiem pret sabiedrību, viens no tiem ir rūpēties par savu veselību, bērnu atbildes 7.3.tabulā liek secināt, ka vecāku teorētiskās zināšanas par saviem un bērna pienākumiem un tiesībām netiek piemērotas praksē, reālajā dzīvē. Vecāku neuzmanības rezultātā, bērns netiek mācīts kā rūpēties par savu veselību, netiek mācīts brīvprātīgi pildīt savus pienākumus. Un tāda attieksme, protams, atspoguļojas mācības procesā izglītības iestādē.

To cik lielā mērā vecāki ir ieinteresēti un informēti par bērna dzīvi, var secināt aplūkojot vecāku atbildes uz 18. un 19. jautājumiem.(*skat. 7.14., 7.15. att.*)

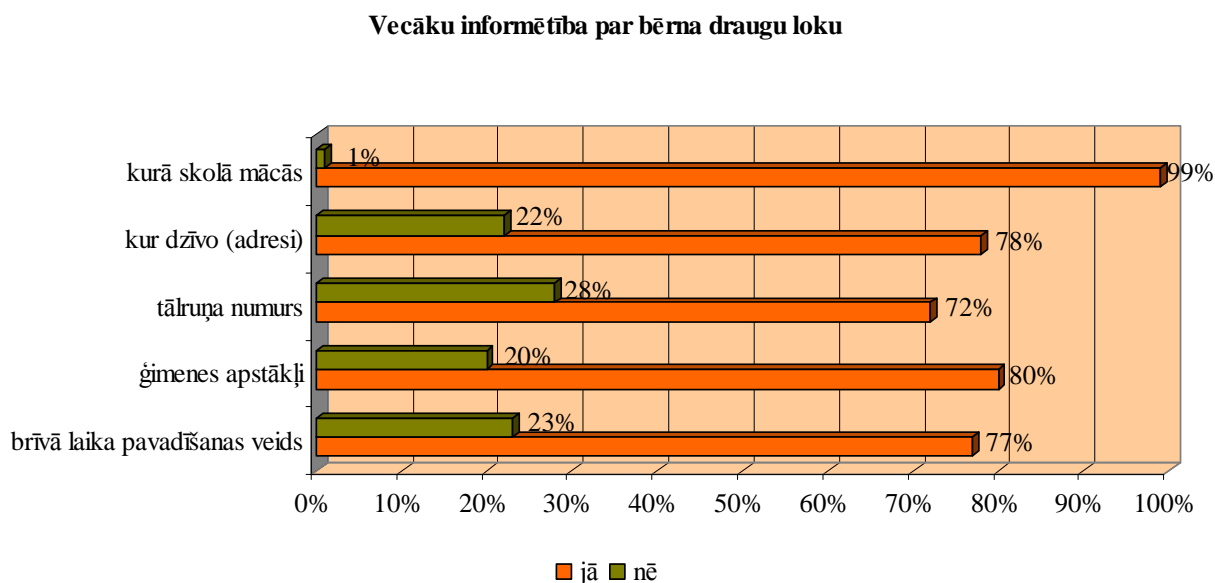
69% vecāku nezina sociālā pedagoga vārdu. Sociālais pedagogs ir persona, kura aizstāv bērna intereses un var rast palīdzību jebkurā konflikta situācijā starp skolēniem vai ar kādu no skolotājiem. Kā arī palīdz risināt maznodrošināto ģimeņu problēmas bērna tiesību īstenošanā. Būtu vēlams, katra bērna vecākiem būt pazīstamiem arī ar fizikultūras skolotāju bērna izglītības iestādē. Jāņem vērā, ka meitenēm šajā vecumā ir fizioloģiskas pārmaiņas, kuras saistītas ar sieviešu organisma attīstību. Sakarā ar to 6. klašu meitenēm varētu rasties diskomforta sajūta apmeklējot fizikultūras stundas. Nevar izslēgt arī tādu domu, ka nezinot par bērna sekmēm dziedāšanā vai fizikultūrā, vecāki neizmanto iespējas attīstīt sava bērna talantus, neskatoties uz to, ka bērnam ir tiesības uz attīstību, jaunradi. (*Skat.7.14.att*)

Vecāku informētība par bērna pedagogiem

7.14.att. Vecāku informētība par bērna pedagogiem

Šajā vecumā bērna draugu loks ir plašāks nekā sākumskolā. Tāpēc svarīgi vecākiem pēc iespējas vairāk zināt par bērna draugiem. Par kopējām interesēm, garīgām vērtībām drauga ģimenē. Vecāki ir tiesīgi ierobežot bērna brīvību uz bēdrosanos, ja ir pamatotas aizdomas par to, ka „draugi” negatīvi ietekmē bērnu. Izrādot interesi par bērna draugiem, vecāki ir spējīgi nostiprināt sava bērna labākās īpašības un aizsargāt bērnu no negatīvas ietekmes. (Skat.7.15.att.)

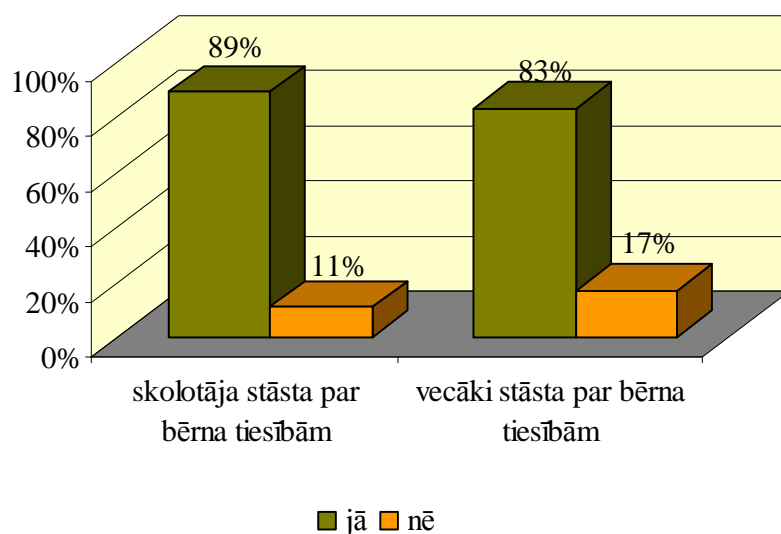

7.15.att. Vecāku informētība par bērna draugu loku

Augstāk minētā vecāku un skolotāju atbilžu analīze liek secināt, kā vecākiem ir vājas zināšanas gan par saviem, gan par bērna un skolotāja tiesībām un pienākumiem. Tā rezultātā bērna tiesību īstenošana un nodrošināšana gan ģimenē, gan izglītības iestādēs nav pilnvērtīga. Cik lielā mērā un kur bērni saņem informāciju par saviem, vecāku un skolotāju tiesībām un pienākumiem?

Par savām tiesībām saņem informāciju skolā 89% bērnu (jautājums Nr.1), 83% bērnu ģimenē (jautājums Nr.3). (Skat.7.16.att.)

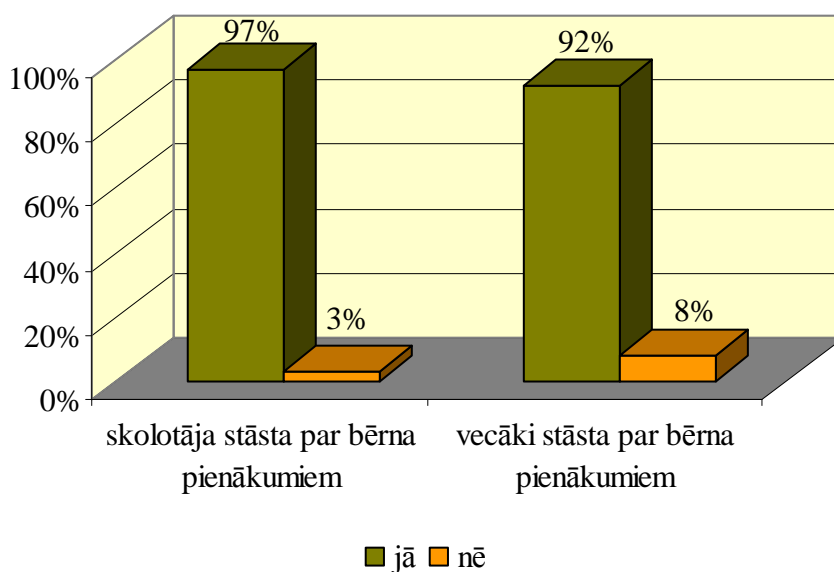
Bērns saņem informāciju par savām tiesībām

7.16 att. Informācijas gūšanas avoti par bērna tiesībām

Informāciju par saviem pienākumiem skolā saņem 97% bērnu (jautājums Nr.2), 92% bērnu par saviem pienākumiem informēti arī ģimenē (jautājums Nr.4). (Skat.7.17.att.)

Bērns saņem informāciju par saviem pienākumiem

7.17. att. Informācijas gūšanas avoti par bērna pienākumiem

Aptaujas gaitā tika noskaidrots, ka 92% skolēnu ģimenē un 97% skolēnu izglītības iestādē saņem informāciju par bērna pienākumiem. Bet pēc skolēnu atbildēm uz jautājumu Nr.18A var secināt, ka daudzie skolēni savus tiešus pienākumus: apzinīgi mācīties, pildīt skolas iekšējās kārtības noteikumus, cienīt citu cilvēku tiesības,- nepilda. Sevišķi uztrauca tas, ka vairāk nekā puse bērniem traucē citu skolēnu uzvedība. (Sk. 7.4.tabula)

18a. Cik bieži šīs uzvedības problēmas parādās sesto klašu skolēnu vidū Jūsu skolā?

	Nekad %		Reti %		Katru mēnesi %		Katru nedēļu %		Katru dienu %	
	B	S	B	S	B	S	B	S	B	S
vēla ierašanās skolā	9	0	39	30	17	25	21	35	14	10
neizpildīti mājasdarbi	8	2	26	10	16	13	24	50	26	25
citu skolēnu traucējošā uzvedība	5	0	24	5	6	15	12	30	53	50

Ņemot vērā arī skolotāju atbildes, ir redzams, ka skolēniem trūkst savstarpēju cieņu sajūta. Tas ir audzināšanas trūkums. ¼ daļai skolēnu un skolotāju katru dienu traucē mācīties citu bērnu neizpildītie mājasdarbi, un pusei skolotāju un bērniem traucē citu skolēnu traucējošā uzvedība. Ar to ir apgrūtināta bērna tiesības uz izglītību nodrošināšana. Vecāku neuzmanība, vai pat nolaidība, kā rezultātā bērnam nav izpildīti mājasdarbi, ir pārkāpti ne tikai bērna tiesības, bet arī pedagoga tiesības uz labvēlīgiem darba apstākļiem.

Krasi atšķiras skolotāju un skolēnu atbildes uz jautājumu Nr.18B cik nopietni tie faktori traucē mācībām. (Sk. 7.5.tabula)

18.b jautājums. Ja šāda uzvedība notiek, tad cik nopietni tas iztraucē mācības?

	Netraucē %		Traucē daļēji %		Ļoti traucē %	
	B	S	B	S	B	S
vēla ierašanās skolā	50	0	43	52	7	48
neizpildīti mājasdarbi	57	5	33	20	10	75
citu skolēnu traucējošā uzvedība	11	0	33	8	56	92

Visi skolotāji, kuri piedalījās aptaujā, uzskata, ka mācības iztrauca visi minētie trīs faktori, bet tomēr sevišķi traucē neizpildītie mājasdarbi un traucējošā uzvedība. Bet kāpēc skolēnu lielākai

daļai tās netraucē? Iespējams, tas notiek tik bieži, kā bērnu vidū aizkavējumi un neizpildītie mājasdarbi ir pieņemti, kā norma. Vēl tas liecina par to, kā neskatoties uz to, kā bērnam tika sniegta informācija par viņa tiesībām, bērnam nav izskaidrots, kādā veidā tas tiesības īstenojas, no kādiem faktoriem tas ir atkarīgs. Bērnu tiesību neizpildīšana ir vecāku pienākumu nepildīšanas rezultātā. Pedagogam, pildot savus pienākumus pēc IL 51.panta, uz to pareizi jāreaģē, jo pedagogs ir atbildīgs par sava darba rezultātiem.

To pašu problēmu var saskatīt skolēnu atbildēs uz jautājumu 19, kā bērns jūtas skolā? (Sk. 7.6.tabulu)

7.6.tabula

19.jautājums. Kā Tu jūties skolā?

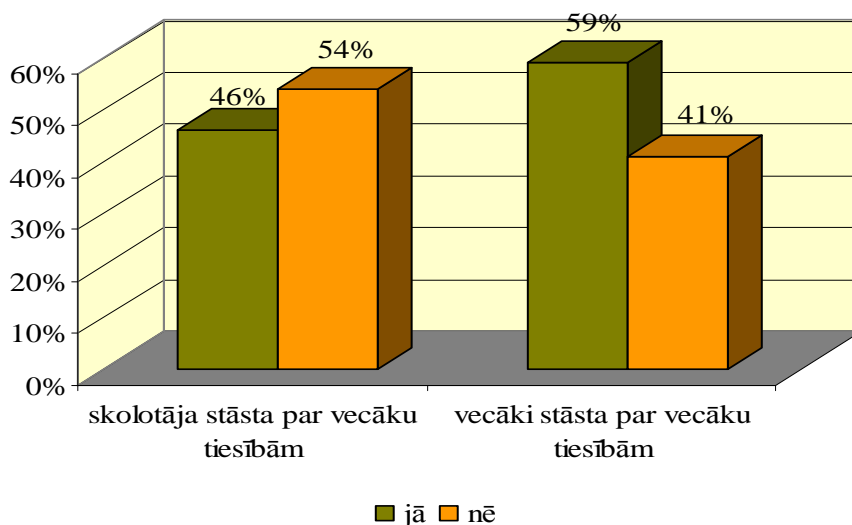
	jā %	nē %	drīzāk jā, nekā nē %	drīzāk nē, nekā jā %
esmu gaidīts, vajadzīgs	42	6	43	9
jūtos droši	46	9	32	13

Tikai 42% skolēnu jūtas gaidīti un vajadzīgi un 46% skolēnu jūtas skolā droši. Tāad traucējošie faktori ir. Un tikai pedagogi uz vietas var noteikt, kādi traucējošie faktori eksistē vēl. Strādājot komandā: klases audzinātājs, mācības priekšmeta skolotājs, sociālais pedagogs, izglītības iestādes vadība un bērna vecāki, - nosakot bērnam vienādas prasības, var veicināt bērna tiesību nodrošināšanu, īstenošanu un aizsardzību gan ģimenē, gan izglītības iestādē. Sasniegt šo sadarbību starp bērnu tiesību aizsardzības subjektiem nosaka Latvijas likumdošana.

9% skolēnu neizjuta skolā savu vajadzību un 13% skolēnu jūtas skolā nedroši. Tāad tie bērni izglītības iestādē izjuta emocionālās ciešanas.

Par vecāku tiesībām saņem informāciju skolā 46% bērnu (jautājums Nr.7), 59% bērnu ģimenē (jautājums Nr.5). (Skat.7.18.att.)

Bērns saņem informāciju par vecāku tiesībām

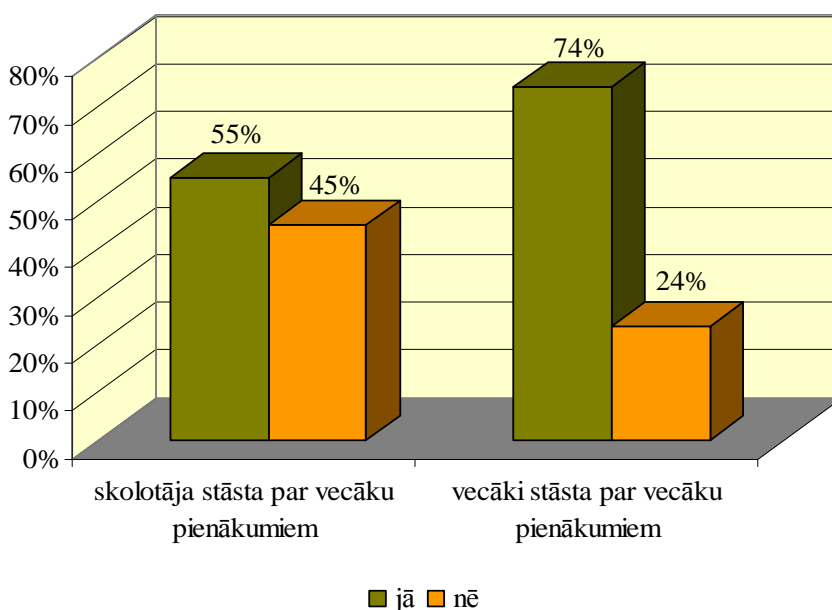

7.18. att. Informācijas gūšanas avoti par vecāku tiesībām

Par vecāku pienākumiem saņem informāciju skolā 55% bērnu (jautājums Nr.8), 74% bērnu ģimenē (jautājums Nr.6). (Skat.7.19.att.)

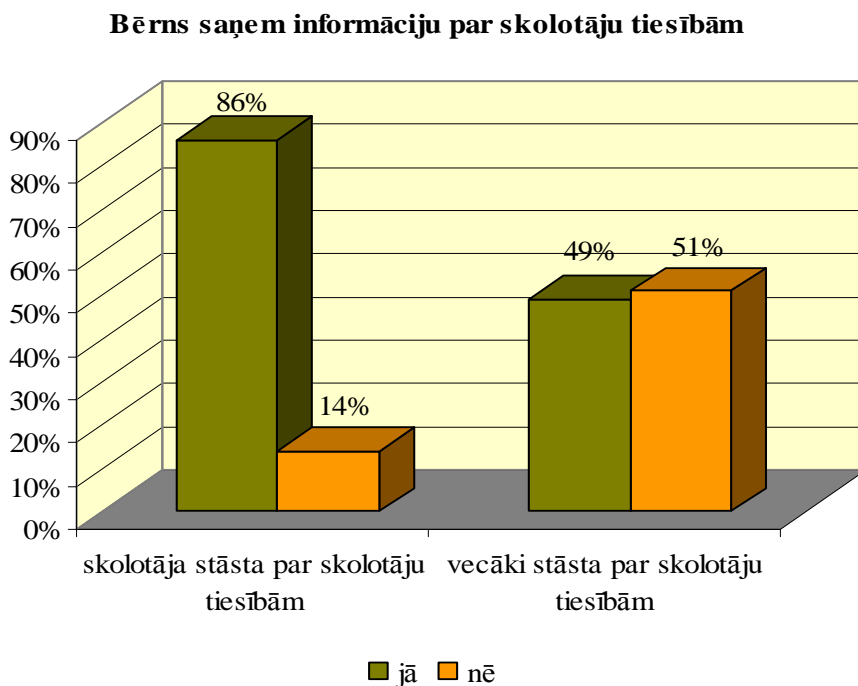
Bērnām būtu svarīgi zināt par vecāku pienākumiem. Tad viņām būtu vieglāk saprotams, kāpēc vecāki uzliek bērnam kādus ierobežojumus, kāpēc mudina uz mācībām un citām aktivitātēm. Tieši caur pienākumiem un tiesībām ir vieglāk izskaidrot bērnam pusaudžu vecumā vecāku „uzbāzīgu” uzmanību. Bērna sapratne par to, ka vecāki ir atbildīgie sabiedrības priekšā par bērniem, kurus viņi audzina, veicina bērnam patstāvību un paškontroli, vēlmi pieņemt lēmumus, kuri atbilst ģimenes vērtībām.

Bērns saņem informāciju par vecāku pienākumiem

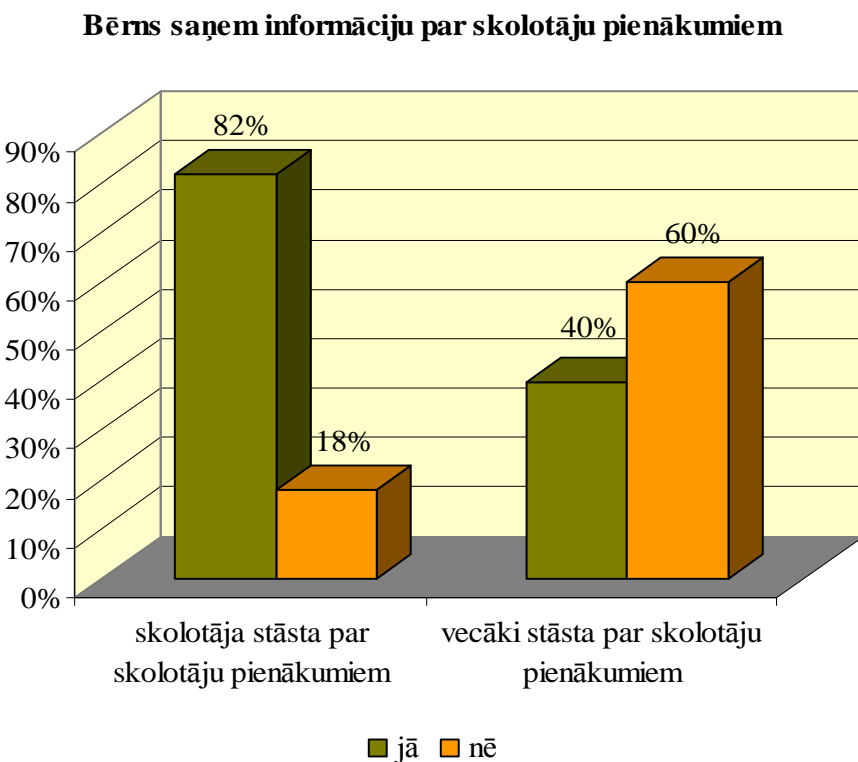
7.19. att. Informācijas gūšanas avoti par vecāku pienākumiem

Par skolotāja tiesībām saņem informāciju skolā 86% bērnu (jautājums Nr.9), 49% bērnu ģimenē (jautājums Nr.11). (Skat.7.20.att.)

7.20. att. Informācijas gūšanas avoti par skolotāju tiesībām

Par skolotāja pienākumiem saņem informāciju skolā 82% bērnu (jautājums Nr.10), 40% bērnu ģimenē (jautājums Nr.12). (Skat.7.21.att.)

7.21. att. Informācijas gūšanas avoti par skolotāju pienākumiem

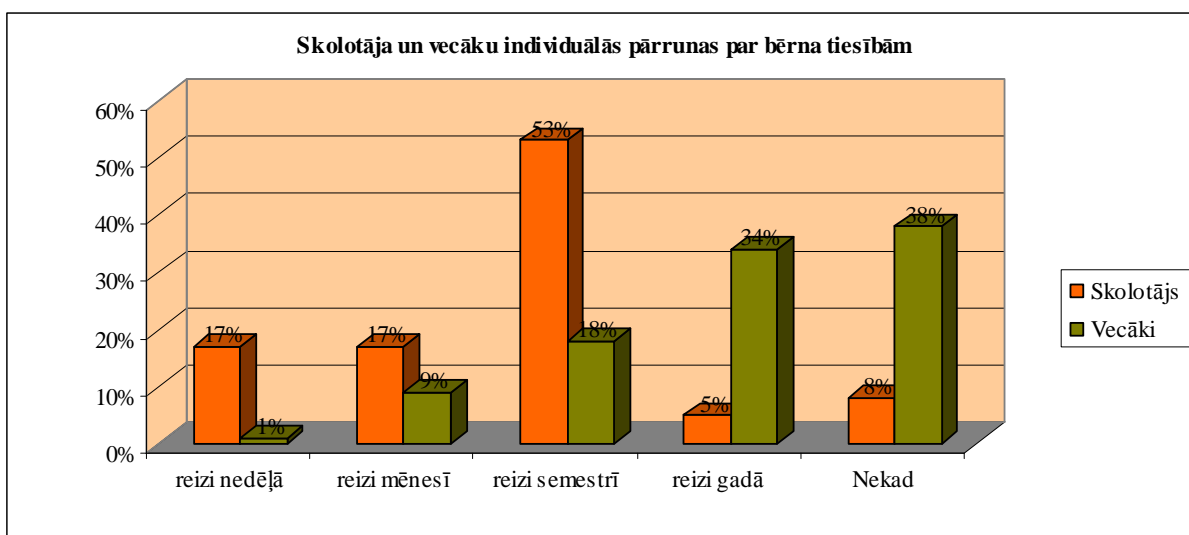
Kā redzams, bērns ģimenē nesaņem pietiekamu atbalstu par skolotāja tiesībām un pienākumiem. Saņemot vecāku apstiprinājumu par pedagoga pareizu darbu, bērnam būtu vieglāk uztvert skolotāja prasības un aizrādījumus. Tas varētu ne tikai samazināt konfliktu skaitu starp skolēnu un pedagogu, bet krasi uzlabot bērna un skolotāja savstarpējas attiecības. Draudzīga sapratne ar skolas pedagogiem mudinās bērnu brīvprātīgi, bez grūtībām, pildīt savus pienākumus pret sabiedrību, cienīt savas un citu cilvēku tiesības.

Savukārt, skolotājs, atbalstot vecāku prasības pret bērnu, var pozitīvi ietekmēt attiecības starp vecākiem un bērniem. Tādā veidā vecāku un pedagoga sadarbība, savstarpējais atbalsts, ir viens no nosacījumiem, lai sasniegtu Bērnu tiesību aizsardzības likuma mērķus (BTAL 4.pants): sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā; bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu; bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām; bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu.

No respondentu atbildēm var redzēt, ka vairāk nekā 90% skolotāju pārzina bērna, vecāku un skolotāja tiesības un pienākumus. Bet vecākiem tādas zināšanas trūkst. Pētījuma rezultātā tika noskaidrots, kā skolotāji minēto informāciju saņem izglītības iestādē no skolas vadības, bet vecāki nē.

Sakarā ar to var pieļaut domu, ka tieši šī aspekta uzlabojums, t.i. pilnvērtīgāk informēt vecākus par viņu tiesībām un pienākumiem bērna aprūpē, kvalitatīvi mainīs bērna tiesību īstenošanu gan ģimenē, gan izglītības iestādē, mudinās vecākus aktīvāk sadarboties bērna audzināšanas jautājumos ar skolas speciālistiem (pedagogi, sociālais pedagogs, psihologs), pildīt viņu rekomendācijas. Tādā veidā sadarbība ir nosacījums bērna tiesību īstenošanai uz izglītību un attīstību, kā to paredz Bērnu tiesību aizsardzības likums un Izglītības likums. Kā arī, zināšanas vienam par otra pienākumiem un tiesībām krietni uzlabos savstarpējas attiecības vecāki - bērns, skolotājs - skolnieks, vecāki - pedagogs, un pacels izglītības iestādes un tās darbinieku prestižu sabiedrībā.

Lai bērns varētu realizēt savas tiesības uz dzīvību un attīstību, uz individualitāti, uz privātu dzīvi, personas neaizskaramību un brīvību, uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem, uz izglītību un jaunradi visiem bērna tiesību aizsardzības subjektiem jāpilda savus pienākumus sadarbojoties savā starpā, būt apvienotiem ar vienādiem sabiedrības interesēm atbilstošiem mērķiem.

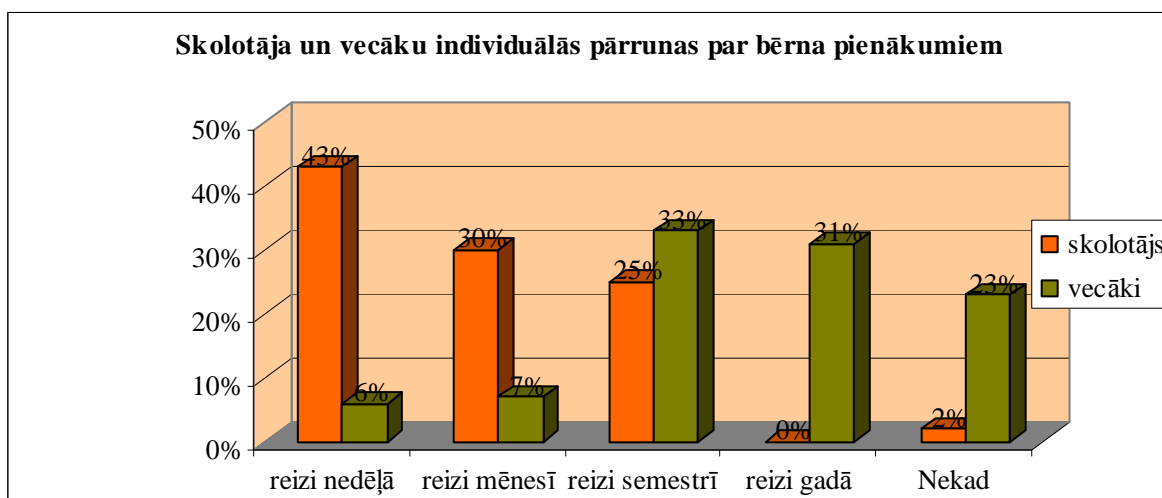

7.22.att. Skolotāja un vecāku individuālās pārrunas

Pēc respondentu atbildēm var secināt, ka 38% vecāku nekad individuāli ar skolotāju nerunā par bērna tiesībām. Savukārt 53% skolotāju vienu reizi semestrī runā individuāli par šo tēmu bet tikai ar 18% vecāku. Nav labi, kad starp vecāku un skolotāju atbildēm uz vienu un to pašu jautājumu (Nr.13) ir tik liela starpība. Negribas pieļaut domu, ka kāds no respondentiem vēlamo pasniedz par īsto. Iespējams, tas liecina par atšķirīgu situāciju katra skolā, kur tika veikta aptauja. (Sk. 7.22.att.)

Līdzīga situācija ir ar skolotāju un vecāku atbildēm uz jautājumu par individuālām pārrunām par bērna pienākumiem. (Sk. 7.23.att.)

Vecāki 31% tādu iespēju izmanto vienu reizi gadā, 33% vienu reizi semestrī un 23% - nekad. Atgriežoties pie lielas starpības skolotāju un vecāku atbildēs, var pieļaut vēl vienu domu: iespējams, ka skolotāji runā vienu reizi nedēļā ar vecākiem par bērna pienākumiem, bet vecākiem tas nepaliek atmiņā?

7.23.att. Skolotāja un vecāku individuālās pārrunas

Pēc skolotāju un vecāku atbilžu par individuālām pārrunām analīzes tika konstatēts, ka vecāki maz izmanto tādu iespēju, kā satikties ar bērna pedagogu individuāli. Diemžēl 85% vecāku anketās norādīja, ka vecāku sapulces viņa bērna klasē notiek tikai vienu reizi semestrī. Uz jautājumu Nr.14 „Cik bieži Jūs runājat ar bērnu vecākiem sapulcēs ?” skolotāji atbildēja sekojoši:

	reizi semestrī ↓%	vairāk, nekā 2 reizes semestrī ↓%	Nekad %
a) par bērna tiesībām.....	63	32	5
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē un skolā....	58	37	5
c) par bērna pienākumiem	58	40	2
d) par bērnu uzvedības problēmām	40	58	2
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	52	40	8
f) par vecāku iespējām konsultēties audzināšanas jautājumos Jūsu skolā.....	48	47	5
g) par bērna higiēnu un veselību.....	50	48	2

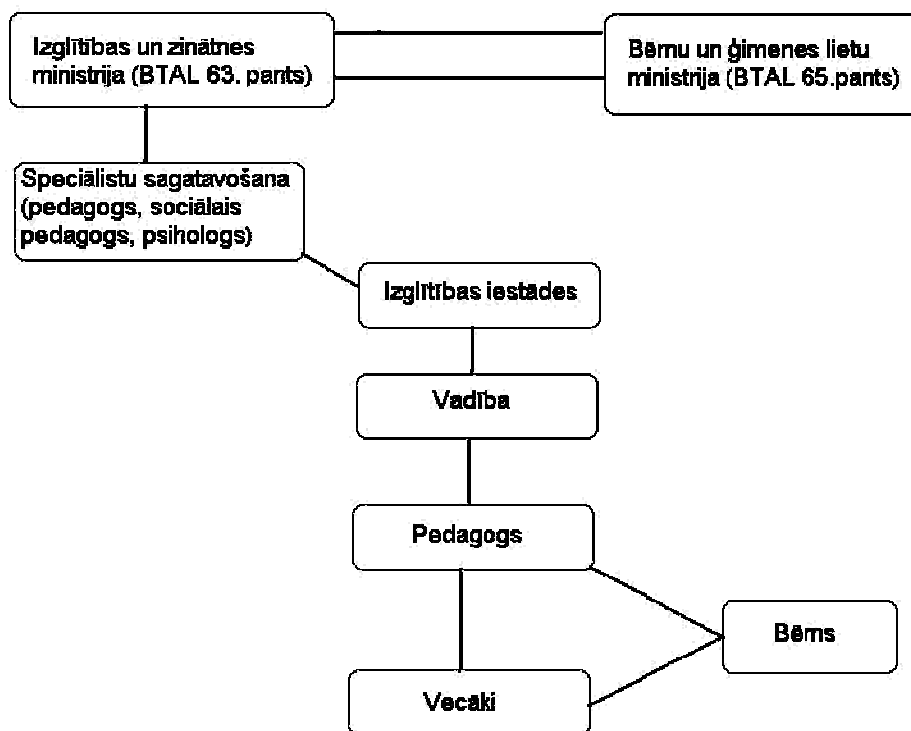
Ņemot vērā, ka izglītības iestādēs vecākiem ir iespēja vai individuāli, vai sapulcēs saņemt informāciju par bērna tiesībām un pienākumiem, apmierinātība par informācijas apjomu nav visiem vecākiem. (Sk. 7.7. tabulu)

7.7.tabula

Vecāku apmierinātība par informācijas apjomu (%)

	pietiekoši	gandrīz pietiekoši	trūkst informācijas
a) par bērna tiesībām	31	23	46
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē, skolā	34	19	47
c) par bērna pienākumiem	41	28	31
d) par bērnu uzvedības problēmu risinājumiem	38	34	28
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	34	25	41
f) par vecāku iespējām konsultēties audzināšanas jautājumos Jūsu skolā	41	28	31
g) par bērna higiēnu un veselību	34	25	41

Izglītības un zinātnes ministrijas un Bērnu un ģimenes lietu ministrijas kompetencē ietilpst izstrādāt valsts politikas programmas bērna tiesību aizsardzības jomā, sagatavot speciālistus. Pēc respondentu atbildēm, kuri ir atspoguļoti *no 7.1. līdz 7.6.attēlās*, var secināt, ka pedagogi ir labi informēti par bērna, vecāku un saviem pienākumiem un tiesībām. Tas nozīmē, ka informācija no augstākā līmeņa veiksmīgi nonāk līdz pedagogam. (*Skat. 7.24.att*)

7.24.att. Informācijas plūsmas modelis

Bet kā ir redzams no attēlam 7.22 un 7.23. informācija no pedagogiem līdz vecākiem nenonāk. Informācijas plūsma posmā pedagogs- vecāki ir nepietiekama. Protams, par bērna audzināšanu un izglītošanu atbild vecāki, bet vecāku un pedagogu sadarbība ar abpusēju iniciatīvu ir noteikta likumā un ir obligāta. Kā arī jāpiebilst, ka pēc BTAL 66.panta 2.daļas 5.punkta pašvaldības kompetencē jāizglīto vecākus. Tā kā skola ir pašvaldības iestāde, pedagogam, pildot savus pienākumus (IL 51.pants), iniciatīvu sadarbības veidošanā ar vecākiem jāņem savās rokās. Strādājot ar klases kolektīvu, pedagogs ir tiesīgs lemt cik bieži un kādus vecākus aicināt uz skolu, pamatojoties pēc BTAL 6.pantā norādītiem principiem, ka bērna intereses ir prioritāras. Pedagogs, kurš brīvi orientējies bērna tiesību aizsardzības subjektu pienākumos un tiesības, ir nākotnes sabiedrības veicējs.

SECINĀJUMI

1. Secinot no teorētiskās daļas, audzināšanas process izglītībā ir noteikts nosacījums bērna tiesību nodrošināšanai izglītības iestādē.

E. Pētersons izstrādā pedagoģisko koncepciju, kura skolotāja prātā, rokās un sirdī vislabāk veicinātu pašdarbīgu, brīvu, tikumiski atbildīgu cilvēku audzināšanu. Vērtību izpratni E.Pētersons uzskata par pamatu pedagoģiskai darbībai. Vērtību grupas, kurus savos darbos aplūko E.Pētersons, būtu interesanti arī šodienas pedagogiem:

bioloģiskās jeb vitālās, saimnieciskās un tehniskās, daiļuma jeb estētiskās vērtības, patiesības vērtība, reliģiskās vērtības, kopības vērtības, tikumiskās vērtības, prieka un laimes vērtības. E.Pētersona darbos arī nepārprotami pausts viedoklis par cilvēka brīvību kā vērtību. [15]

Tieši audzināšanas procesa atsavināšana no mācības procesa rada labvēlīgus apstākļus problēmbērnu skaita pieaugumam.

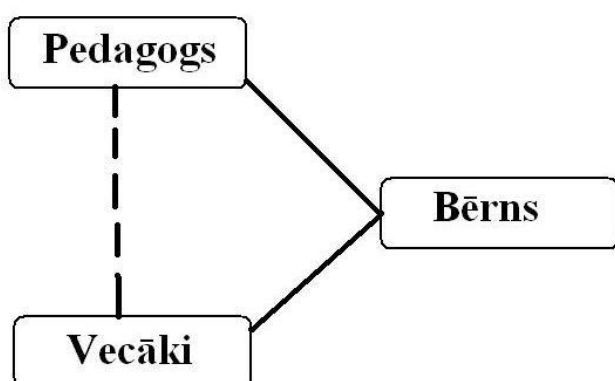
2. Pēc Latvijas likumdošanas, izglītības iestādes pedagogu un skolēnu vecāku savstarpēja sadarbība ar abpusēju iniciatīvu ir obligāta.

Sadarbība starp bērnu tiesību aizsardzības subjektiem ir nepieciešama audzināšanas procesa ietvaros, lai nostiprinātu atbilstošas vērtību sistēmas nostiprināšanu bērņā. Šāda sadarbība palīdz bērnam saprast un uzņemties atbildību par sevi un savu rīcību, kā arī apzināties savu, kā personības, vērtību sabiedrībā.

Vecāku un pedagogu sadarbība, savstarpējais atbalsts, ir viens no nosacījumiem, lai sasniegtu Bērnu tiesību aizsardzības likuma mērķus (BTAL 4.pants): sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā; bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu; bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām; bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu.

3. Lai sasniegtu Bērnu tiesību aizsardzības likumā norādītus mērķus ir nepieciešams, lai visi bērnu tiesību aizsardzības subjekti zinātu un apzinīgi kvalitatīvi pildītu savus pienākumus, kā rezultātā būs nodrošināti bērna tiesības.

Pēc autores pētījuma „Bērna tiesības un pienākumi Latvijas izglītības iestādēs” rezultātu analīzes tika noskaidrots, ka informācija par bērna, vecāku un skolotāju tiesībām un pienākumiem no augstākā līmeņa veiksmīgi nonāk līdz pedagogam, bet vecāku pilnvērtīgai zināšanai, dažādu iemeslu dēļ, tā nenonāk. Informācijas plūsma par bērna, vecāku, skolotāju tiesībām un pienākumiem posmā pedagogs – vecāki ir nepietiekama. Tā rezultātā, bērns nesaņem vienādu informāciju no vecākiem un skolotājiem par sabiedrības iekārtu. Tas savukārt apgrūrina skolēnam pildīt bērna pienākumus. (*Skat. 7.25.att.*)

7.25.att. Informācijas plūsmas trūkums

Cilvēka uzvedība un rīcība ir morāla, ja tā tiek apzināti un ar nodomu veidota kā daļa no kopīgas saskarsmes ar citiem cilvēkiem un atbilstoši kopīgiem principiem. Tāda uzvedība balstās uz cilvēku tiesību un pienākumu izpratni un ir vērsta uz cilvēku labklājības veicināšanu un ļaunuma novēršanu.(16, 79.lpp.)

PRIEKŠLIKUMI

Lai uzlabotu informācijas plūsmu par bērna, vecāku un skolotāja pienākumiem un tiesībām no pedagoga līdz vecākiem būtu nepieciešams:

1. Gatavojot speciālistus darbam ar bērnu izglītības iestādēs, pievērst uzmanību ne tikai teorētiskām zināšanām par bērna tiesībām un pienākumiem, bet arī iemaņām pielietot teoriju praksē, izmantojot pedagoģiskās metodes un mūsdienas koncepcijas izglītībā;
2. Izglītības iestādes vadībai mudināt pedagogus veicināt dažādā veidā sadarbību ar vecākiem, nodrošinot ar to labvēlīgus apstākļus bērna attīstībai;
3. Izglītības iestādes pedagogiem vairāk informēt vecākus par bērna, vecāku un skolotāja pienākumiem un tiesībām, kas uzlabos visu subjektu savstarpējas attiecības, ar to radot katram bērnam labvēlīgu vidi gan izglītības iestādē, gan bērna ģimenē;
4. Vecākiem, saņemot bērna izglītības iestādē pilnvērtīgu informāciju par skolēna audzināšanu, kura balstās uz likumdošanas bāzi, apzināti jāpilda bērna aprūpes pienākumus, sadarbojoties ar skolas speciālistiem (pedagogi, soc.pedagogs, psihologs un citi).

Vēlams veikt līdzīga veida pētījumus arī citās pilsētu izglītības iestādēs, lai varētu salīdzināt un apkopot datus lielākā mērogā. Tas ļautu ne tikai precizēt situāciju bērnu tiesību nodrošināšanā Latvijas izglītības iestādēs, bet arī, veicot aptauju vecāku un pedagogu vidū, panākt to, ka sabiedrība tiks mudināta vairāk pievērst uzmanību bērna tiesību īstenošanas izpratnei.

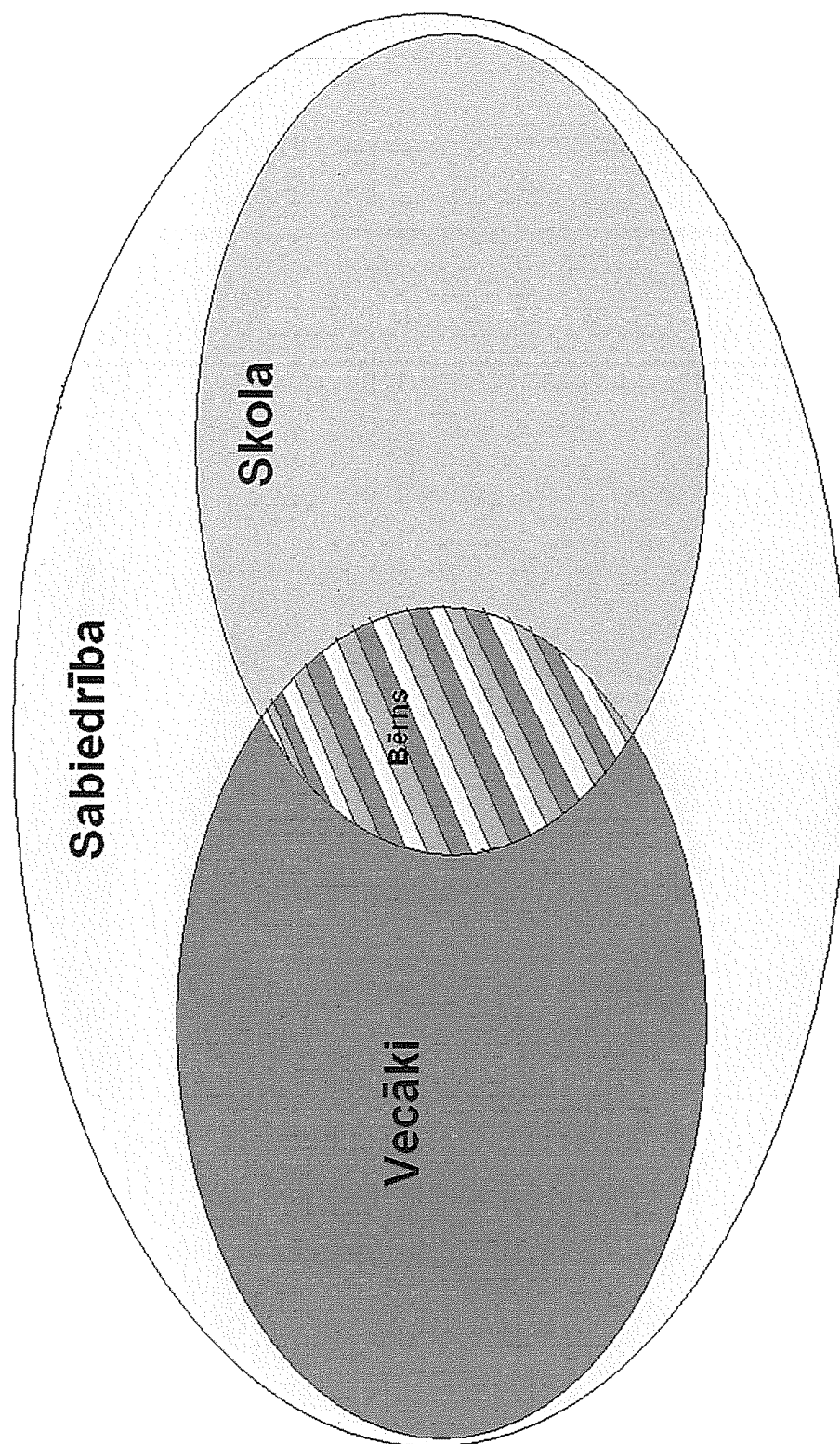
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **M. Ingera-Klingvalle** „*Solis uz priekšu*”, Rīga, 2005, 8.lpp.
2. **s/c Centrs pret vardarbību bērna un ģimenes atbalstam.** *Rokasgrāmata skolotājiem „Kā palīdzēt vardarbībā cietušam bērnam”*, 1999.- 2000.gads.
3. **Juris Stabiņš**, „*Izglītības iestādes vadītāja un skolotāja misija*”, Rīga, izdevniecība „Vārti”,1998.
4. **Skujiņas V.; Beļickis I.; Blūma D.; Koķe T.; Markus D.; Šalme A.**; „*Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā*”, SIA Apgāds Zvaigzne ABC, 2000.
5. **Ш. Амонашвили** «*Размышления о гуманной педагогике*», Издательский дом ШАЛВЫ АМОШАШВИЛИ, Москва 2001.
6. LR Bērnu tiesību aizsardzības likums.
7. LR Civillikums.
8. LR Izglītības likums.
9. LR Darba likums.
10. LAPK- Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss.
11. Latvijas Republikas Bērnu un ģimenes lietu ministrija. Pieejams: <http://www.bm.gov.lv/lat/informacija/jaunami/?doc=9377>
12. **SIA „AC Konsultācijas”** Pētījums „*Ielas bērni Latvijā. Situācija un priekšlikumi tās uzlabošanai.*”, Latvija, 2007. Pieejams <http://www.gov.lv/lat/informacija/jaunami/?doc=9353>
13. **Franss Karlgrēns** „*Valdorfa pedagoģija*”, JUMAVA, 2008.
14. Философский энциклопедический словарь. 2 издание, Москва, « Советская энциклопедия», 1989.
15. **Aīda Krūze**, LU prof. Dr. paed., Rakstu krājums 7 „*Laikmets un personība*”.RAKA,2006.
16. **J. Valbis** „*Skolēna personības attīstība- izglītības virsuzdevums*”, ZVAIGZNE ABC.
17. **UNESCO Latvijas Nacionālā komisija.** *MĀCĪŠANĀS IR ZELTS.* Ziņojums, ko Starptautiskā komisija par izglītību divdesmit pirmajam gadsimtam sniegusi UNESCO.- Tulkojums latviešu valodā, 2001.
18. **A. Broks.** *Izglītības sistemoloģija.*- Rīga, RaKa, 2000.
19. **Sabiedriskās politikas centrs „ PROVIDUS”.** *Pārskats par izglītību Latvijā 2001./ 2002. gada. Parmaiņas Latvijas izglītībā: izaicinājums sistēmas valdībai.* Rīga,2003.
20. **Organizācija „ Glābiet bērnus”.** Latvijas bērnu ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai par ANO Konvencijas par bērna tiesībām izpildi valstī. Rīga, 2006.

21. Kārtējais ziņojums par ANO 1989.gada konvencijas par bērna tiesībām izpildi Latvijas republikā laika posmā no 2001.gada līdz 2004.gada 1.martam.
22. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums (Rīgā 2005.gada 13.maijā Lietā Nr.2004- 18- 0106) par Izglītības likuma pārejas noteikumu 9.punkta 3.apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 114.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1.protokola 2.pantam un tās 14.pantam (saistībā ar 1.protokola 2.pantu), Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 26. un 27.pantam, Starptautiskās konvencijas par visu veidu rasu diskriminācijas izskaušanu 5.pantam, Konvencijas par bērnu tiesībām 2. un 30.pantam, kā arī Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 18.pantam. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=108255>
23. **A.Skujiņa** „Pusaudžu agresija un tās iemesli”. Pieejams: <http://www.dialogi.lv/article.php?id=856&rub=1>
24. **LR BĢLM Valsts bērnu tiesību inspekcijas mājas lapa.** *Uzvarētāji eseju konkursa „ Es skolā jūtos labi, ja...”*. Pieejams: <http://www.bti.gov.lv/lat/jaunumi/aktualitates/?doc=796&page=>
25. **LR BĢLM Valsts bērnu tiesību inspekcijas mājas lapa.** Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijā paveiktais darbs 2008.gada aprīlī.Pieejams: <http://www.bti.gov.lv/lat/jaunumi/?doc=9678>
26. 2007.g. 14.maija Organizācijas „ Glābiet bērnus” konference Rīgā, ar BĢLM atbalstu. ANO Rekomendācijas bērnu stāvokļa uzlabošanai Latvijā.
27. **Jelgavas MIC.** Kursu materiāli „*Izglītības vadītāja pedagoģiskās kompetences pilnveide*”. 2001.
28. Latvijas Universitātes raksti „ *Pedagoģija un skolotāju izglītība*”, 715.sējums, 2007.g.
29. **Valsts Bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas mājas lapa** Diskusija – apaļais galds „*Konfliktsituāciju risku mazināšanas iespējamie risinājumi bērnu un vecāku savstarpējās attiecībās*” Pieejams: <http://www.bti.gov.lv/lat/aktualitates/?doc=1461>
30. **A. Geske, A. Grinfelds** „ *Izglītības pētniecība*”, Latvijas Universitāte, 2006.g
31. JPP iekšējie dokumenti un gada atskaites 2004.-2007.g.
32. **Bērnu un ģimenes lietu ministrijas mājas lapa** <http://www.bm.gov.lv/lat/likumi>
33. **D. Lieģeniece** „ *Kopveseluma pieeja bērnu audzināšana (5-7 gadu vecumā)*”, „RaKa”, 1999

PIELIKUMI

Attēls. Bērna tiesību aizsardzības subjektu savstarpēja saistība

2. pielikums
VBTAI atzinums par JPP BJLN darbu

LATVIJAS REPUBLIKAS BĒRNU UN ĢIMENES LIETU MINISTRIJAS
VALSTS BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJA

Teātra 3, Rīga, LV-1050, tālrunis: 67359128, fakss: 67359159, e-pasts: pasts@bti.gov.lv

Rīgā, 09-06-2008 Nr. 17/1148
Uz 17.04.2008. iesniegumu

Oksanai Ignatovai
oksana.ignatova@inbox.lv

Par iesnieguma izskatīšanu

Ļ.cien. O.Ignatovas kundze!

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (turpmāk tekstā - inspekcija) 2008.gada 17.aprīlī saņēma Jūsu iesniegumu ar lūgumu izteikt viedokli par Jelgavas pašvaldības policijas Bērnu un jaunatnes lietu nodaļas (turpmāk tekstā – nodaļa) darbību bērnu likumpārkāpumu preventīvā darbā.

Inspekcija iepazīs ar iesniegumam pievienotajiem materiāliem un noskaidroja arī citu Jelgavas pilsētas speciālistu viedokli par sadarbību, kas iestādēm ir izveidojusies ar nodaļas darbiniekiem.

Izanalizējot pievienotos materiālus redzams, ka nodaļas darbiniekiem ir izpratne par bērnu tiesību aizsardzības jautājumu regulējumu normatīvajos aktos un prasmes sasaistīt dažādos normatīvos aktos noteiktās normas, lai precīzi definētu dažādu bērnu tiesību aizsardzības subjektu atbildību.

Analizējot pievienoto dokumentu sadaļu, kurā aprakstīta nodaļas darbinieku praktiskā darbība, bažas rada darbinieku rīcība ģimenes problēmu risināšanā iesaistot kaimiņus. Inspekcija piekrīt, ka iedzīvotāju atsaucība ir apsveicama un ļauj tiesībsargājošām iestādēm operatīvi reaģēt uz notikumiem. Tomēr vēršam uzmanību uz to, ka jautājumos par bērnu tiesībām, sociālajiem apstākļiem un situāciju ģimenē profesionāļiem ir jāievēro konfidencialitāte.

Iepazīstoties ar Jūsu sagatavoto pārskatu, nodaļas darbiniekiem ir izveidojusies laba sadarbība ar skolu pedagogiem un Jelgavas domes administratīvās komisijas speciālistiem. Atgādinām, ka darbā ar ģimenēm ar bērniem ir nepieciešams iesaistīt arī pašvaldības bāriņtiesu un sociālo dienestu.

Kopumā inspekcija pozitīvi vērtē nodaļas darbu bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanā.

Ar cieņu,
priekšniece

L.Rieksta - Riekstiņa

Tel: 67359128

3. pielikums Skolēna aptauja

Jūsu klase ir izvēlēta līdzdalībai Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes maģistranta novērtēšanas pētījumā par bērna tiesību nodrošināšanu Latvijas izglītības iestādēs. Pētījumā tika izmantotas 6.klašu skolēnu, viņu vecāku, viņu skolotāju aptaujas. Šajā aptaujā ir jautājumi par bērna, vecāku un skolotāju tiesībām un pienākumiem. Uz šiem jautājumiem nav pareizu vai nepareizu atbilžu. Iegūtā informācija būs ļoti noderīga, lai palīdzētu izprast, kā pedagogi un skolēnu vecāki īsteno bērna tiesības, un lai palīdzētu uzlabot pedagogu un skolēnu vecāku sadarbību bērna tiesību īstenošanā. Mēs lūdzam atbildēt uz visiem jautājumiem. Mēs gribam Tevi nodrošināt arī ar to, ka Tavas atbildes uz šīs aptaujas jautājumiem būs pilnīgi konfidenciālas.

Izlasi rūpīgi katru jautājumu un atbildi tik precīzi, cik vien iespējams! Tu vari lūgt palīdzību, ja kaut ko nesaproti vai neesi pārliecināts, kā atbildēt. Iekrāso aplīti, kurš atrodas pretī tavai izvēlētajai atbildei. Ja esi nolēmis mainīt savu atbildi uz jautājumu, tad pārsvīturo ar krustiņu savu pirmo izvēli un iekrāso aplīti atbilstoši savai jaunajai izvēlei!

Paldies Tev par veltīto laiku, pūlēm un domām, aizpildot šo aptauju.

1.Vai skolotāja Tev stāsta par bērna tiesībām?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①
Nē ②

2. Vai skolotāja Tev stāsta par bērna pienākumiem?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①
Nē ②

3.Vai vecāki Tev stāsta par bērna tiesībām?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①
Nē ②

4.Vai vecāki Tev stāsta par bērna pienākumiem?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①
Nē ②

5. Vai vecāki Tev stāsta par vecāku tiesībām?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①

Nē ②

6. Vai vecāki Tev stāsta par vecāku pienākumiem?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①

Nē ②

7. Vai skolotāja Tev stāsta par vecāku tiesībām?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①

Nē ②

8. Vai skolotāja Tev stāsta par vecāku pienākumiem?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①

Nē ②

9. Vai skolotāja Tev stāsta par skolotājas tiesībām?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①

Nē ②

10. Vai skolotāja Tev stāsta par skolotājas pienākumiem?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①

Nē ②

11. Vai vecāki Tev stāsta par skolotājas tiesībām?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①

Nē ②

12. Vai vecāki Tev stāsta par skolotājas pienākumiem?

Iekrāso tikai vienu aplīti

Jā..... ①

Nē ②

13. Cik bieži Tu runā ar vecākiem ?

Iekrāso **vienu** aplīti katrā rindiņā

	Katru dienu	Vismaz reizi nedēļā	Vienreiz vai divreiz mēnesī	Dažas reizes gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par attiecībām ar skolotāju.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
b) par attiecībām ar skolēniem.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
c) par grūtībām mācībās	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
d) par uzvedības normām skolā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
e) par uzvedības normām sabiedrībā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
f) par savu pašsajūtu	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
g) par higiēnu un sportu.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤

14. Cik bieži Tu runā ar skolotāju ?

Iekrāso **vienu** aplīti katrā rindiņā

	Katru dienu	Vismaz reizi nedēļā	Vienreiz vai divreiz mēnesī	Dažas reizes gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par attiecībām ar skolotāju.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
b) par attiecībām ar skolēniem.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
c) par grūtībām mācībās	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
d) par uzvedības normām skolā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
e) par uzvedības normām sabiedrībā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
f) par savu pašsajūtu	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
g) par higiēnu un sportu.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤

15. Norādi, cik lielā mērā Tu piekrīti katram no šiem apgalvojumiem

Iekrāso **vienu** aplīti katrā rindiņā

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt u	daļēji nepiekrīt u	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) veciem cilvēkiem jādod vietu sabiedriskajā transportā	①.....	②.....	③.....	④
b) dators – ir izpriece	①.....	②.....	③.....	④

16. Norādi, cik lielā mērā Tu piekrīti katram no šiem apgalvojumiem

Iekrāso **vienu** aplīti katrā rindiņā

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt u	daļēji nepiekrīt u	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) uzvedības normu ievērošana ir nepieciešama drošībai.....	①	②	③	④
b) disciplīna palīdz mācīties	①	②	③	④
c) labā izglītība ir nepieciešama, lai dabūtu labi atalgotu darbu	①	②	③	④

17. Cik daudz laika, parastā skolas dienā, Tu pavadi pirms un pēc skolas veicot šādas darbības?

Iekrāso **vienu** aplīti katrā rindiņā

	nemaz	mazāk nekā 1 stundu	1-2 stundas	vairāk nekā 2, bet mazāk nekā 4 stundas	4 vai vairāk stundas
	↓	↓	↓	↓	↓
a) skatos televizoru	①	②	③	④	⑤
b) spēlēju datorspēlēs.....	①	②	③	④	⑤
c) izmantoju internetu.....	①	②	③	④	⑤
d) pavadu laiku ar draugiem uz ielas	①	②	③	④	⑤
e) veicu pienākumus mājās.....	①	②	③	④	⑤
f) nodarbojos ar sportu	①	②	③	④	⑤
g) pildu mājasdarbus.....	①	②	③	④	⑤
h) prieka pēc lasu grāmatu.....	①	②	③	④	⑤

18a. Cik bieži šīs uzvedības problēmas parādās sesto klašu skolēnu vidū Jūsu skolā?

Aizkrāsot **vienu** apli katrā rindā šajā iedaļā

	Nekad	Reti	Katru mēnesi	Katru nedēļu	Katru dienu
	↓	↓	↓	↓	↓
a) vēla ierašanās skolā	①	②	③	④	⑤
b) neizpildīti mājasdarbi	①	②	③	④	⑤
c) citu skolēnu traucējošā uzvedība	①	②	③	④	⑤

18b. Ja šāda uzvedība notiek, tad cik nopietni tas traucē mācīties tieši Tev?

Aizkrāsot **vienu** apli katrā rindā šajā iedaļā

	netraucē	traucē daļēji	ļoti traucē
	↓	↓	↓
a) vēla ierašanās skolā	①.....	②.....	③.....
b) neizpildīti mājasdarbi	①.....	②.....	③.....
c) citu skolēnu traucējošā uzvedība	①.....	②.....	③.....

19. Kā Tu jūties skolā?

Iekrāso **vienu** aplīti katrā rindiņā

	jā	nē	drīzāk jā, nekā nē	drīzāk nē, nekā jā
	↓	↓	↓	↓
a) esmu gaidīts, vajadzīgs	①.....	②.....	③.....	④.....
b) jūtos droši	①.....	②.....	③.....	④.....

20. Kā Tu jūties mājās?

Iekrāso **vienu** aplīti katrā rindiņā

	jā	nē	drīzāk jā, nekā nē	drīzāk nē, nekā jā
	↓	↓	↓	↓
a) esmu gaidīts, vajadzīgs	①.....	②.....	③.....	④.....
b) jūtos droši	①.....	②.....	③.....	④.....

Paldies!!!

Paldies par aptaujas aizpildīšanu

4. pielikums Skolotāju aptauja

I. Jūsu klase ir izvēlēta līdzdalībai Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes maģistranta novērtēšanas pētījumā par bērna tiesību nodrošināšanu Latvijas izglītības iestādēs. Pētījumā tika izmantotas 6.klašu skolēnu, viņu vecāku, viņu skolotāju aptaujas. Šajā aptaujā ir jautājumi par bērna, vecāku un skolotāju tiesībām un pienākumiem. Uz šiem jautājumiem nav pareizu vai nepareizu atbilžu. Iegūtā informācija būs ļoti noderīga, lai palīdzētu izprast, kā pedagogi un skolēnu vecāki īsteno bērna tiesības, un lai palīdzētu uzlabot pedagogu un skolēnu vecāku sadarbību bērna tiesību īstenošanā. Mēs lūdzam atbildēt uz visiem jautājumiem. Mēs gribam Jūs nodrošināt arī ar to, ka Jūsu atbildes uz šīs aptaujas jautājumiem ir konfidenciālas.

1. Vai Jūs ziniet par skolotāja tiesībām?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

2. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem viņu tiesības?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②

3. Vai Jūs ziniet par skolotāja pienākumiem?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

4. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem viņu pienākumus?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②

5. Vai Jūs ziniet par vecāku tiesībām?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

6. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem vecāku tiesības?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②

7. Vai Jūs ziniet par vecāku pienākumiem?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

8. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem vecāku pienākumus?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②

9. Vai Jūs ziniet par bērna tiesībām?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

10. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem bērna tiesības?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②

11. Vai Jūs ziniet par bērna pienākumiem?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

12. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem bērna pienākumus?

Iekrāsot tikai vienu aplīti

- Jā..... ①
Nē ②

13. Cik bieži Jūs runājat ar bērna vecākiem individuāli ?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

	reizi nedēļā	reizi mēnesī	reizi semestrī	reizi gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par bērna tiesībām.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē un skolā....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
c) par bērna pienākumiem	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
d) par bērna uzvedības problēmu risinājumiem	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
f) par bērna pašsajūtu.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
g) par bērna higiēnu un veselību.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤

14. Cik bieži Jūs runājat ar bērnu vecākiem sapulcēs ?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

	reizi semestrī	vairāk, nekā 2 reizes semestrī	Nekad
	↓	↓	
a) par bērna tiesībām.....	①.....	②.....	③
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē un skolā....	①.....	②.....	③
c) par bērna pienākumiem	①.....	②.....	③
d) par bērnu uzvedības problēmām	①.....	②.....	③
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	①.....	②.....	③
f) par vecāku iespējām konsultēties audzināšanas jautājumos Jūsu skolā.....	①.....	②.....	③
g) par bērna higiēnu un veselību.....	①.....	②.....	③

15. Cik bieži Jūs runājat ar bērnu individuāli ?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

	reizi nedēļā	reizi mēnesī	reizi semestrī	reizi gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par bērna attiecībām ar skolotājiem.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
b) par bērna attiecībām ar skolēniem.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
c) par bērna grūtībām mācībās.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
d) par bērna uzvedības normām skolā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
e) par bērna uzvedības normām sabiedrībā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
f) par bērna pašsajūtu.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
g) par bērna higiēnu un veselību.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤

16. Cik bieži Jūs runājat ar klasi ?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

	reizi nedēļā	reizi mēnesī	reizi semestrī	reizi gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par bērna tiesībām.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
b) par bērna pienākumiem	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
c) par bērna iespējām saņemt palīdzību.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
d) par bērna uzvedības normām skolā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
e) par bērna uzvedības normām sabiedrībā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
f) par bērna pašsajūtu.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
g) par bērna higiēnu un veselību.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤

17. Norādiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat katram no šiem apgalvojumiem ?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt	daļēji nepiekrīt	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) uzvedības normu ievērošana ir nepieciešama drošībai.....	①.....	②.....	③.....	④
b) disciplīna palīdz bērniem mācīties	①.....	②.....	③.....	④
c) disciplīna palīdz mācīt.....	①.....	②.....	③.....	④

18a. Cik bieži šīs uzvedības problēmas parādās sesto klašu skolēnu vidū Jūsu skolā?

Aizkrāsot **vienu** apli katrā rindā šajā iedaļā

	Nekad	Reti	Katru mēnesi	Katru nedēļu	Katru dienu
	↓	↓	↓	↓	↓
a) vēla ierašanās skolā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
b) neizpildīti mājasdarbi	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
c) citu skolēnu traucējošā uzvedība.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤

18b. Ja šāda uzvedība notiek, tad cik nopietni tas iztraucē mācības?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

	netraucē	traucē daļēji	ļoti traucē
	↓	↓	↓
a) vēla ierašanās skolā	①	②	③
b) neizpildīti mājasdarbi	①	②	③
c) kāda skolēna traucējošā uzvedība.....	①	②	③

19. Jūs noskaidrojiet, ka bērns ir cietis no emocionālās un/vai fiziskās vardarbībām ģimenē Jūs

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

runāji ar bērnu.....	①
runāji ar vecākiem.....	②
bērna problēmu risiniet kopā ar vecākiem, piesaistot skolas speciālistus (soc.pedagogs, psihologs)	③

20. Norādiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat katram no šiem apgalvojumiem

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrītu	daļēji nepiekrītu	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) audzināšana + apmācība= izglītība.....	①	②	③	④
b) vecāku un skolotāju sadarbība ir bērna tiesību nodrošināšanas garants.....	①	②	③	④

Paldies!

Paldies par Jūsu pārdomām, laiku un pūlēm, ko veltījāt aptaujas aizpildīšanai!

5. pielikums Vecāku aptauja

I. Jūsu bērna klase ir izvēlēta līdzdalībai Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes maģistranta novērtēšanas pētījumā par bērna tiesību nodrošināšanu Latvijas izglītības iestādēs. Pētījumā tika izmantotas 6.klašu skolēnu, viņu vecāku, viņu skolotāju aptaujas. Šajā aptaujā ir jautājumi par bērna, vecāku un skolotāju tiesībām un pienākumiem. Uz šiem jautājumiem nav pareizu vai nepareizu atbilžu. Iegūtā informācija būs ļoti noderīga, lai palīdzētu izprast, kā pedagogi un skolēnu vecāki īsteno bērna tiesības, un lai palīdzētu uzlabot pedagogu un skolēnu vecāku sadarbību bērna tiesību īstenošanā. Mēs lūdzam atbildēt uz visiem jautājumiem. Mēs gribam Jūs nodrošināt arī ar to, ka Jūsu atbildes uz šīs aptaujas jautājumiem ir konfidenciālas.

Šo aptauju jāizpilda kādam no bērna vecākiem, abiem vecākiem kopā, kādam no aizbildņiem vai aizbildņiem kopā.

1. Vai Jūs ziniet par skolotāja tiesībām?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

2. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem skolotāju tiesības?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

- Jā..... ①
Nē ②

3. Vai Jūs ziniet par skolotāja pienākumiem?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

4. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem skolotāju pienākumus?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

- Jā..... ①
Nē ②

5. Vai Jūs ziniet par vecāku tiesībām?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

- Jā..... ①
Nē ②
Daļēji ③

6. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem viņu tiesības?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

Jā..... ①

Nē ②

7. Vai Jūs ziniet par vecāku pienākumiem?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

Jā..... ①

Nē ②

Daļēji ③

8. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem viņu pienākumus?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

Jā..... ①

Nē ②

9. Vai Jūs ziniet par bērna tiesībām?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

Jā..... ①

Nē ②

Daļēji ③

10. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem bērna tiesības?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

Jā..... ①

Nē ②

11. Vai Jūs ziniet par bērna pienākumiem?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

Jā..... ①

Nē ②

Daļēji ③

12. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem bērna pienākumus?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

Jā..... ①

Nē ②

13. Cik bieži Jūs runājat ar bērna skolotāju individuāli?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

	reizi nedēļā	reizi mēnesī	reizi semestrī	reizi gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par bērna tiesībām un pienākumiem.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
b) par bērna tiesību nodrošināšanu skolā.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
c) par bērna attiecībām ar skolotājiem.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
d) par bērna uzvedības problēmu risinājumiem	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
e) par bērna grūtībām mācībās.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
f) par bērna pašsajūtu skolā	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤
g) par bērna attiecībām ar skolēniem.....	①.....	②.....	③.....	④.....	⑤

14. Cik bieži Jūsu bērna klasē notiek vecāku sapulces?

Iekrāsot tikai **vienu** aplīti

reizi semestrī.....	①
divas vai vairāk, nekā 2 reizes semestrī.....	②

15. Vai pietiekoši vecāku sapulcēs Jūs informē

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

	pietiekoši	gandrīz pietiekoši	trūkst informācija s
	↓	↓	↓
a) par bērna tiesībām.....	①.....	②.....	③
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē, skolā.....	①.....	②.....	③
c) par bērna pienākumiem	①.....	②.....	③
d) par bērnu uzvedības problēmu risinājumiem	①.....	②.....	③
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	①.....	②.....	③
f) par vecāku iespējām konsultēties audzināšanas jautājumos Jūsu skolā.....	①.....	②.....	③
g) par bērna higiēnu un veselību.....	①.....	②.....	③

16. Norādiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat katram no šiem apgalvojumiem

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt u	daļēji nepiekrīt u	pilnīgi nepiekrītu
↓	↓	↓	↓

- a) uzvedības normu ievērošana ir nepieciešama drošībai..... ①..... ②..... ③..... ④
- b) disciplīna palīdz bērniem mācīties ①..... ②..... ③..... ④
- c) disciplīna palīdz mācīt..... ①..... ②..... ③..... ④

17. Cik daudz laika, parastā skolas dienā, Jūsu bērns pavada pirms un pēc skolas veicot šādas darbības?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

nemaz	mazā k nekā 1 stund u	1-2 stunda s	vairāk nekā 2, bet mazāk nekā 4 stundas	4 vai vairāk stunda s	grūti atbildē t
↓	↓	↓	↓	↓	↓

- a) skatās televizoru ①..... ②..... ③..... ④..... ⑤..... ⑥
- b) spēlē datorspēlēs..... ①..... ②..... ③..... ④..... ⑤..... ⑥
- c) izmanto internetu ①..... ②..... ③..... ④..... ⑤..... ⑥
- d) pavada laiku ar draugiem uz ielas . ①..... ②..... ③..... ④..... ⑤..... ⑥
- e) veic pienākumus mājās..... ①..... ②..... ③..... ④..... ⑤..... ⑥
- f) nodarbojas ar sportu ①..... ②..... ③..... ④..... ⑤..... ⑥
- g) pilda mājasdarbus ①..... ②..... ③..... ④..... ⑤..... ⑥
- h) prieka pēc lasa grāmatu ①..... ②..... ③..... ④..... ⑤..... ⑥

18. Vai Jūs zināt sava bērna pedagoga vārdā, uzvārdā?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

jā	nē
↓	↓

- a) skolas direktoru ①..... ②
- b) klases audzinātāju..... ①..... ②
- c) matemātikas skolotāju ①..... ②
- d) latviešu valodas skolotāju..... ①..... ②
- e) dziedāšanas skolotāju ①..... ②
- f) sociālā pedagoga ①..... ②
- g) fizikultūras skolotāju ①..... ②

19. Vai Jūs zināt bērna draugu?

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

- | | jā
↓ | nē
↓ |
|--|---------|---------|
| a) kurā skolā mācās..... | ①..... | ②..... |
| b) kur dzīvo (adresi) | ①..... | ②..... |
| c) tālruņa numurs | ①..... | ②..... |
| d) ģimenes apstākļi | ①..... | ②..... |
| e) brīvā laika pavadīšanas veids | ①..... | ②..... |

20. Norādiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat katram no šiem apgalvojumiem

Iekrāsot **vienu** aplīti katrā rindiņā

- | | pilnīgi
piekrītu
↓ | daļēji
piekrīt
u
↓ | daļēji
nepiekrīt
u
↓ | pilnīgi
nepiekrītu
↓ |
|--|--------------------------|-----------------------------|-------------------------------|----------------------------|
| a) audzināšana + apmācība= izglītība..... | ①..... | ②..... | ③..... | ④..... |
| b) vecāku un skolotāju sadarbība ir
bērna tiesību garants | ①..... | ②..... | ③..... | ④..... |

Paldies!

Paldies par Jūsu pārdomām, laiku un pūlēm, ko veltījāt aptaujas aizpildīšanai!

6. pielikums Pētījuma rezultāti (%)

Skolēna aptaujas atbildes (%)

Jūsu klase ir izvēlēta līdzdalībai Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes maģistranta novērtēšanas pētījumā par bērna tiesību nodrošināšanu Latvijas izglītības iestādēs. Pētījumā tika izmantotas 6.klašu skolēnu, viņu vecāku, viņu skolotāju aptaujas. Šajā aptaujā ir jautājumi par bērna, vecāku un skolotāju tiesībām un pienākumiem. Uz šiem jautājumiem nav pareizu vai nepareizu atbilžu. Iegūtā informācija būs ļoti noderīga, lai palīdzētu izprast, kā pedagogi un skolēnu vecāki īsteno bērna tiesības, un lai palīdzētu uzlabot pedagogu un skolēnu vecāku sadarbību bērna tiesību īstenošanā. Mēs lūdzam atbildēt uz visiem jautājumiem. Mēs gribam Tevi nodrošināt arī ar to, ka Tavas atbildes uz šīs aptaujas jautājumiem būs pilnīgi konfidenciālas.

Izlasi rūpīgi katru jautājumu un atbildi tik precīzi, cik vien iespējams! Tu vari lūgt palīdzību, ja kaut ko nesaproti vai neesi pārliecināts, kā atbildēt. Iekrāso aplīti, kurš atrodas pretī tavai izvēlētajai atbildei. Ja esi nolēmis mainīt savu atbildi uz jautājumu, tad pārsvītro ar krustiņu savu pirmo izvēli un iekrāso aplīti atbilstoši savai jaunajai izvēlei!

Paldies Tev par veltīto laiku, pūlēm un domām, aizpildot šo aptauju.

1.Vai skolotāja Tev stāsta par bērna tiesībām?

Jā.....	89
Nē.....	11

2. Vai skolotāja Tev stāsta par bērna pienākumiem?

Jā.....	97
Nē.....	3

3.Vai vecāki Tev stāsta par bērna tiesībām?

Jā.....	83
Nē.....	17

4.Vai vecāki Tev stāsta par bērna pienākumiem?

Jā.....	92
Nē.....	8

5. Vai vecāki Tev stāsta par vecāku tiesībām?

Jā.....	59
Nē.....	41

6. Vai vecāki Tev stāsta par vecāku pienākumiem?

Jā.....74
Nē.....26

7. Vai skolotāja Tev stāsta par vecāku tiesībām?

Jā.....46
Nē.....54

8. Vai skolotāja Tev stāsta par vecāku pienākumiem?

Jā.....55
Nē.....45

9. Vai skolotāja Tev stāsta par skolotājas tiesībām?

Jā.....86
Nē.....14

10. Vai skolotāja Tev stāsta par skolotājas pienākumiem?

Jā.....82
Nē.....18

11. Vai vecāki Tev stāsta par skolotājas tiesībām?

Jā.....49
Nē.....51

12. Vai vecāki Tev stāsta par skolotājas pienākumiem?

Jā.....40
Nē.....60

13. Cik bieži Tu runā ar vecākiem ?

	Katru dienu	Vismaz reizi nedēļā	Vienreiz vai divreiz mēnesī	Dažas reizes gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par attiecībām ar skolotāju.....	13	36	27	17	7
b) par attiecībām ar skolēniem.....	24	40	14	14	8
c) par grūtībām mācībās	43	38	13	2	4
d) par uzvedības normām skolā	25	24	24	13	14
e) par uzvedības normām sabiedrībā	23	29	27	15	6
f) par savu pašsajūtu	44	29	12	6	9
g) par higiēnu un sportu.....	48	36	10	3	3

14. Cik bieži Tu runā ar skolotāju ?

	Katru dienu	Vismaz reizi nedēļā	Vienreiz vai divreiz mēnesī	Dažas reizes gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par attiecībām ar skolotāju.....	10	26	21	16	27
b) par attiecībām ar skolēniem.....	15	25	28	18	14
c) par grūtībām mācībās	15	41	27	10	7
d) par uzvedības normām skolā	21	33	23	11	12
e) par uzvedības normām sabiedrībā	1	23	25	19	22
f) par savu pašsajūtu	4	32	19	16	29
g) par higiēnu un sportu.....	13	22	20	19	26

15. Norādi, cik lielā mērā Tu piekrīti katram no šiem apgalvojumiem

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt u	daļēji nepiekrīt u	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) veciem cilvēkiem jādod vietu sabiedriskajā transportā	78	13	6	3
b) dators – ir izprieca	18	52	22	8

16. Norādi, cik lielā mērā Tu piekrīti katram no šiem apgalvojumiem

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt u	daļēji nepiekrīt u	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) uzvedības normu ievērošana ir nepieciešama drošībai.....	60	32	6	2
b) disciplīna palīdz mācīties	45	39	10	6
c) labā izglītība ir nepieciešama, lai dabūtu labi atalgotu darbu	87	12	1	0

17. Cik daudz laika, parastā skolas dienā, Tu pavadi pirms un pēc skolas veicot šādas darbības?

	nemaz	mazāk nekā 1 stundu	1-2 stundas	vairāk nekā 2, bet mazāk nekā 4 stundas	4 vai vairāk stundas
	↓	↓	↓	↓	↓
a) skatos televizoru	4	23	39	19	15
b) spēlēju datorspēlēs.....	14	40	21	19	6
c) izmantoju internetu.....	8	45	2	13	7
d) pavadu laiku ar draugiem uz ielas	17	21	32	15	15
e) veicu pienākumus mājās.....	6	42	37	8	7
f) nodarbojos ar sportu	11	29	36	13	11
g) pildu mājasdarbus.....	1	46	43	7	3
h) prieka pēc lasu grāmatu.....	39	34	15	7	5

18a. Cik bieži šīs uzvedības problēmas parādās sesto klašu skolēnu vidū Jūsu skolā?

	Nekad	Reti	Katru mēnesi	Katru nedēļu	Katru dienu
	↓	↓	↓	↓	↓
a) vēla ierašanās skolā	9	39	17	21	14
b) neizpildīti mājasdarbi	8	26	16	24	26
c) citu skolēnu traucējošā uzvedība	5	24	6	12	53

18b. Ja šāda uzvedība notiek, tad cik nopietni tas traucē mācīties tieši Tev?

	netraucē ↓	traucē daļēji ↓	ļoti traucē ↓
a) vēla ierašanās skolā	50	43	7
b) neizpildīti mājasdarbi	57	33	10
c) citu skolēnu traucējošā uzvedība	11	33	56

19. Kā Tu jūties skolā?

	jā ↓	nē ↓	drīzāk jā, nekā nē ↓	drīzāk nē, nekā jā ↓
a) esmu gaidīts, vajadzīgs	42	6	43	9
b) jūtos droši	46	9	32	13

20. Kā Tu jūties mājās?

Iekrāso **vienu** aplīti katrā rindiņā

	jā ↓	nē ↓	drīzāk jā, nekā nē ↓	drīzāk nē, nekā jā ↓
a) esmu gaidīts, vajadzīgs	85	5	9	1
b) jūtos droši	90	1	7	2

Skolotāju atbildes uz aptaujas jautājumiem (%)

I. Jūsu klase ir izvēlēta līdzdalībai Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes maģistranta novērtēšanas pētījumā par bērna tiesību nodrošināšanu Latvijas izglītības iestādēs. Pētījumā tika izmantotas 6.klašu skolēnu, viņu vecāku, viņu skolotāju aptaujas. Šajā aptaujā ir jautājumi par bērna, vecāku un skolotāju tiesībām un pienākumiem. Uz šiem jautājumiem nav pareizu vai nepareizu atbilžu. Iegūtā informācija būs ļoti noderīga, lai palīdzētu izprast, kā pedagogi un skolēnu vecāki īsteno bērna tiesības, un lai palīdzētu uzlabot pedagogu un skolēnu vecāku sadarbību bērna tiesību īstenošanā. Mēs lūdzam atbildēt uz visiem jautājumiem. Mēs gribam Jūs nodrošināt arī ar to, ka Jūsu atbildes uz šīs aptaujas jautājumiem ir konfidenciālas.

1. Vai Jūs ziniet par skolotāja tiesībām?

Jā.....	78
Nē.....	2
Daļēji.....	20

2. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem viņu tiesības?

Jā.....	85
Nē.....	15

3. Vai Jūs ziniet par skolotāja pienākumiem?

Jā.....	98
Nē.....	0
Daļēji.....	2

4. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem viņu pienākumus?

Jā.....	98
Nē.....	2

5. Vai Jūs ziniet par vecāku tiesībām?

Jā.....	93
Nē.....	0
Daļēji.....	7

6. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem vecāku tiesības?

Jā.....	95
Nē.....	5

7. Vai Jūs ziniet par vecāku pienākumiem?

Jā.....	93
Nē.....	2
Daļēji.....	5

8. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem vecāku pienākumus?

Jā.....	100
Nē.....	0

9. Vai Jūs ziniet par bērna tiesībām?

Jā.....	100
Nē.....	0
Daļēji.....	0

10. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem bērna tiesības?

Jā.....	98
Nē.....	2

11. Vai Jūs ziniet par bērna pienākumiem?

Jā.....	98
Nē.....	0
Daļēji.....	2

12. Vai skolas vadība izskaidro skolotājiem bērna pienākumus?

Jā.....	100
Nē.....	0

13. Cik bieži Jūs runājat ar bērna vecākiem individuāli ?

	reizi nedēļā	reizi mēnesī	reizi semestrī	reizi gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par bērna tiesībām.....	17	17	53	5	8
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē un skolā.....	13	17	48	12	10
c) par bērna pienākumiem	43	30	25	0	2
d) par bērna uzvedības problēmu risinājumiem	55	25	20	0	0
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	13	20	45	5	18
f) par bērna pašsajūtu.....	60	20	15	0	5
g) par bērna higiēnu un veselību.....	55	20	20	3	2

14. Cik bieži Jūs runājat ar bērnu vecākiem sapulcēs ?

	reizi semestrī	vairāk, nekā 2 reizes semestrī	Nekad
	↓	↓	
a) par bērna tiesībām.....	63	32	5
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē un skolā....	58	37	5
c) par bērna pienākumiem	58	40	2
d) par bērna uzvedības problēmām	40	58	2
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	52	40	8
f) par vecāku iespējām konsultēties audzināšanas jautājumos Jūsu skolā.....	48	47	5
g) par bērna higiēnu un veselību.....	50	48	2

15. Cik bieži Jūs runājat ar bērnu individuāli ?

	reizi nedēļā	reizi mēnesī	reizi semestrī	reizi gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par bērna attiecībām ar skolotājiem.....	70	23	5	2	0
b) par bērna attiecībām ar skolēniem.....	95	0	5	0	0
c) par bērna grūtībām mācībās.....	93	7	0	0	0
d) par bērna uzvedības normām skolā	88	10	2	0	0
e) par bērna uzvedības normām sabiedrībā	68	25	7	0	0
f) par bērna pašsajūtu.....	82	10	3	3	2
g) par bērna higiēnu un veselību.....	72	15	10	0	3

16. Cik bieži Jūs runājat ar klasi ?

	reizi nedēļā	reizi mēnesī	reizi semestrī	reizi gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par bērna tiesībām.....	35	45	12	5	3
b) par bērna pienākumiem	57	30	10	3	0
c) par bērna iespējām saņemt palīdzību.....	57	35	5	3	0
d) par bērna uzvedības normām skolā	80	15	5	0	0
e) par bērna uzvedības normām sabiedrībā	48	38	12	0	2
f) par bērna pašsajūtu.....	73	17	8	2	0
g) par bērna higiēnu un veselību.....	65	28	5	2	0

17. Norādiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat katram no šiem apgalvojumiem ?

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt u	daļēji nepiekrīt u	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) uzvedības normu ievērošana ir nepieciešama drošībai.....	93	7	0	0
b) disciplīna palīdz bērniem mācīties	88	12	0	0
c) disciplīna palīdz mācīt	88	12	0	0

18a. Cik bieži šīs uzvedības problēmas parādās sesto klašu skolēnu vidū Jūsu skolā?

	Nekad	Reti	Katru mēnesi	Katru nedēļu	Katru dienu
	↓	↓	↓	↓	↓
a) vēla ierašanās skolā	0	30	25	35	10
b) neizpildīti mājasdarbi	2	10	13	50	25
c) citu skolēnu traucējošā uzvedība	0	5	15	30	50

18b. Ja šāda uzvedība notiek, tad cik nopietni tas iztraucē mācības?

	netraucē	traucē daļēji	ļoti traucē
	↓	↓	↓
a) vēla ierašanās skolā	0	52	48
b) neizpildīti mājasdarbi	5	20	75
c) kāda skolēna traucējošā uzvedība.....	0	8	92

19. Jūs noskaidrojāt, ka bērns ir cietis no emocionālās un/vai fiziskās vardarbībām ģimenē Jūs

runājat ar bērnu.....	12
runājat ar vecākiem.....	0
bērna problēmu risiniet kopā ar vecākiem, piesaistot skolas speciālistus (soc.pedagogs, psihologs)	88

20. Norādiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat katram no šiem apgalvojumiem

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt u	daļēji nepiekrīt u	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) audzināšana + apmācība= izglītība.....	65	28	0	7
b) vecāku un skolotāju sadarbība ir bērna tiesību nodrošināšanas garants.....	85	15	0	0

Vecāku atbildes uz aptaujas jautājumiem (%)

I. Jūsu bērna klase ir izvēlēta līdzdalībai Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes maģistranta novērtēšanas pētījumā par bērna tiesību nodrošināšanu Latvijas izglītības iestādēs. Pētījumā tika izmantotas 6.klašu skolēnu, viņu vecāku, viņu skolotāju aptaujas. Šajā aptaujā ir jautājumi par bērna, vecāku un skolotāju tiesībām un pienākumiem. Uz šiem jautājumiem nav pareizu vai nepareizu atbilžu. Iegūtā informācija būs ļoti noderīga, lai palīdzētu izprast, kā pedagogi un skolēnu vecāki īsteno bērna tiesības, un lai palīdzētu uzlabot pedagoģu un skolēnu vecāku sadarbību bērna tiesību īstenošanā. Mēs lūdzam atbildēt uz visiem jautājumiem. Mēs gribam Jūs nodrošināt arī ar to, ka Jūsu atbildes uz šīs aptaujas jautājumiem ir konfidenciālas.

Šo aptauju jāizpilda kādam no bērna vecākiem, abiem vecākiem kopā, kādam no aizbildņiem vai aizbildņiem kopā.

1. Vai Jūs ziniet par skolotāja tiesībām?

Jā.....	19
Nē.....	28
Daļēji.....	53

2. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem skolotāju tiesības?

Jā.....	37
Nē.....	63

3. Vai Jūs ziniet par skolotāja pienākumiem?

Jā.....	19
Nē.....	12
Daļēji.....	69

4. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem skolotāju pienākumus?

Jā.....	38
Nē.....	62

5. Vai Jūs ziniet par vecāku tiesībām?

Jā.....	46
Nē.....	13
Daļēji.....	41

6. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem viņu tiesības?

Jā.....	34
Nē.....	66

7. Vai Jūs ziniet par vecāku pienākumiem?

Jā.....	68
Nē.....	3
Daļēji.....	29

8. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem viņu pienākumus?

Jā.....	44
Nē.....	56

9. Vai Jūs ziniet par bērna tiesībām?

Jā.....	44
Nē.....	12
Daļēji.....	44

10. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem bērna tiesības?

Jā.....	40
Nē.....	60

11. Vai Jūs ziniet par bērna pienākumiem?

Jā.....	50
Nē.....	7
Daļēji.....	33

12. Vai skolas vadība izskaidro vecākiem bērna pienākumus?

Jā.....	54
Nē.....	46

13. Cik bieži Jūs runājat ar bērna skolotāju individuāli?

	reizi nedēļā	reizi mēnesī	reizi semestrī	reizi gadā	Nekad
	↓	↓	↓	↓	↓
a) par bērna tiesībām un pienākumiem.....	1	9	18	34	38
b) par bērna tiesību nodrošināšanu skolā.....	1	4	18	29	48
c) par bērna attiecībām ar skolotājiem.....	6	7	33	31	23
d) par bērna uzvedības problēmu risinājumiem	9	15	29	28	19
e) par bērna grūtībām mācībās.....	10	18	33	23	16
f) par bērna pašsajūtu skolā	7	13	29	23	28
g) par bērna attiecībām ar skolēniem.....	6	13	34	22	25

14. Cik bieži Jūsu bērna klasē notiek vecāku sapulces?

reizi semestrī.....	85
dīvas vai vairāk, nekā 2 reizes semestrī.....	15

15. Vai pietiekoši vecāku sapulcēs Jūs informē

	pietiekoši	gandrīz pietiekoši	trūkst informācija s
	↓	↓	↓
a) par bērna tiesībām.....	31	23	46
b) par bērna tiesību nodrošināšanu ģimenē, skolā.....	34	18	48
c) par bērna pienākumiem	41	28	31
d) par bērnu uzvedības problēmu risinājumiem	38	34	28
e) par vecāku pienākumiem un tiesībām	34	25	41
f) par vecāku iespējām konsultēties audzināšanas jautājumos Jūsu skolā.....	41	28	31
g) par bērna higiēnu un veselību.....	34	25	41

16. Norādiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat katram no šiem apgalvojumiem

	pilnīgi piekrītu	daļēji piekrīt u	daļēji nepiekrīt u	pilnīgi nepiekrītu
	↓	↓	↓	↓
a) uzvedības normu ievērošana ir nepieciešama drošībai.....	68	23	7	2
b) disciplīna palīdz bērniem mācīties	77	16	6	1
c) disciplīna palīdz mācīt.....	70	23	4	3

17. Cik daudz laika, parastā skolas dienā, Jūsu bērns pavada pirms un pēc skolas veicot šādas darbības?

	nemaz	mazā	1-2	vairāk nekā	4 vai	grūti
		k	stunda	2,	vairāk	atbildē
		nekā	s	bet mazāk	stunda	t
		1		nekā 4	s	
		stund		stundas		
		u				
	↓	↓	↓	↓	↓	↓
a) skatās televizoru	10	19	44	9	9	9
b) spēlē datorspēlēs.....	27	31	16	6	7	13
c) izmanto internetu	19	28	19	18	9	7
d) pavada laiku ar draugiem uz ielas .	31	18	29	12	3	7
e) veic pienākumus mājās.....	7	49	35	1	1	7
f) nodarbojas ar sportu	31	20	25	12	6	6
g) pilda mājasdarbus	6	15	49	18	9	3
h) prieka pēc lasa grāmatu	28	41	13	4	2	12

18. Vai Jūs zināt sava bērna pedagogu vārdā, uzvārdā?

	jā	nē
	↓	↓
a) skolas direktoru	77	23
b) klases audzinātāju.....	93	7
c) matemātikas skolotāju	66	34
d) latviešu valodas skolotāju.....	66	34
e) dziedāšanas skolotāju	37	63
f) sociālā pedagoga	31	69
g) fizikultūras skolotāju	46	54

19. Vai Jūs zināt bērna draugu?

	jā	nē
	↓	↓
a) kurā skolā mācās.....	99	1
b) kur dzīvo (adresi)	78	22
c) tālruņa numurs	72	28
d) ģimenes apstākļi	80	20
e) brīvā laika pavadīšanas veids	77	23

20. Norādiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat katram no šiem apgalvojumiem

	pilnīgi	daļēji	daļēji	pilnīgi
	piekrītu	piekrīt	nepiekrīt	nepiekrītu
		u	u	
	↓	↓	↓	↓
a) audzināšana + apmācība= izglītība.....	80	19	0	1
b) vecāku un skolotāju sadarbība ir bērna tiesību garants	71	24	4	1